

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE BEDEN İMAJININ YORDAYICILARI
OLARAK BAĞLANMA STİLLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET
ROLLERİ**

Nermin ARSLANGİRAY

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2013

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE BEDEN İMAJININ YORDAYICILARI OLARAK
BAĞLANMA STİLLERİ VE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ

Nermin ARSLANGİRAY

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

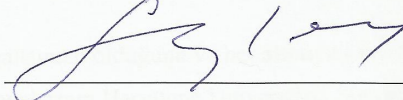
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2013

KABUL VE ONAY

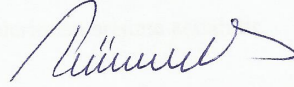
Nermin ARSLANGİRAY tarafından hazırlanan “Üniversite Öğrencilerinde Beden İmajının Yordayıcıları Olarak Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini” başlıklı bu çalışma, 26.06.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

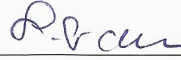
Prof. Dr. Figen ÇOK (Başkan)

Doç. Dr. Filiz BİLGE (Danışman)

Doç. Dr. Türkan DOĞAN

Yrd. Doç. Dr. Leyla ERCAN

Yrd. Doç. Dr. İbrahim KEKLİK

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

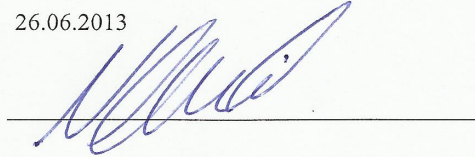
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

26.06.2013

Nermin ARSLANGİRAY

Hep varlığını hissettiğim çok kıymetli dedem Prof. Dr. Fikret ÜNSAL'a...

TEŞEKKÜR

Bu araştırma süreci boyunca desteğini her zaman hissettiğim, engin bilgisi ve mütevaziliği ile her türlü sorunumu çekinmeden paylaşabilmeme olanak sağlayan kişiliği sayesinde güvenli bir şekilde bu yolda yürümemi sağlayan tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Filiz Bilge'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunmamda oluşturdukları sevgi dolu ve kabullenici ortamda kendimi rahatlıkla ifade etmemi sağlayan, değerli görüş ve önerileri ile araştırmama derinlik kazandıran saygı değer hocalarım Prof. Dr. Figen ÇOK, Doç. Dr. Türkan DOĞAN, Yrd. Doç. Dr. Leyla ERCAN ve Yrd. Doç. Dr. İbrahim KEKLİK'e içtenlikle teşekkür ederim.

Öğrenim hayatım boyunca bana kıymetli bilgileri aktaran, mesleki kariyerime emeği geçen tüm hocalarıma minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Çalışmam süresince desteklerini esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Nuri DOĞAN'a, ihtiyaç duyduğum her anda akademik ve duygusal desteğiyle yanımda olan sevgili arkadaşım Arş. Gör. Fatma ARICI'ya sevgiyle teşekkürlerimi sunarım.

Beni koruyup kollayarak stresle başa çıkmamı sağlayan, araştırma süreci boyunca hayatımı her anlamda kolaylaştırarak evin dönmesini sağlayan, teknolojik bilgisiyle de çalışmama katkı sağlayan, hayattaki en büyük dayanağım olan sevgili eşim Hüseyin ARSLANGİRAY'a iyi niyeti ve yanımda olup beni sonsuz sevgisiyle sarmaladığı için teşekkürlerimi sunarım.

Beni her düştüğümde kaldıran, iyi ve kötü her anımda sonsuz kabulü ve içten sevgisiyle yanımda olan ve beni ben yapan değerleri oluştururken sabırla bekleyip benden sevgisini

esirgemeyen, beni dinleyen, bana yol gösteren, yaptığı küçük sürprizlerle hayatıma renk katan, benim için hayattaki değeri hiç bir şeyle ölçülemeyecek kadar büyük olan canım kardeşim Zeynep MÜFTÜOĞLU HOŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bugünkü hayat duruşumu kazanmamda önemli rol oynayan, aldığım bütün kararlarda arkamda duran ve ekonomik desteğini sonuna kadar önüme serip kişisel gelişimime katkı sağlayan sevgili babam Ahmet Ziya MÜFTÜOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Dünüm, bugünüm, yarınım canım annem Ayçe MÜFTÜOĞLU. Hayattaki ilk arkadaşım, yol göstericim, kadınlığı ve anneliği öğrendiğim rol modelim. Nefes aldığım ilk andan itibaren kanatlarını üzerimden eksik etmediği, gözlerinden fışkıran sevgiyle beni yıkadığı ve bana can verdiği için binlerce kere teşekkürlerimi sunarım. Beni küçük yaşlardan itibaren büyüten, benimle engin deneyimlerini paylaşan, bana evini ve kalbini açan ikinci annem, canım anneannem Yıldız ÜNSAL'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hep hayatımda olmanız dileğiyle sonsuz teşekkürler...

ÖZET

ARSLANGIRAY, Nermin. *Üniversite Öğrencilerinde Beden İmajının Yordayıcıları Olarak Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin beden imajları ile bağlanma stilleri (kaçınma ve kaygı) ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları (geleneksel ve eşitlikçi) arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ek olarak, araştırmada öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, annelerinin ve babalarının eğitim düzeyinin beden imajı üzerindeki etkisine bakılmıştır. Araştırmaya Hacettepe, Orta Doğu Teknik ve Başkent Üniversitesi'nden toplam 427 öğrenci katılmıştır. Veri toplama araçları olarak Beden Değerlendirme Ölçeği (The Body Esteem Scale), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE-II -Experiences in Close Relationships II), Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği (Socialization of Gender Roles-SGNS) kullanılmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından Kişisel Bilgi Formu geliştirilmiştir.

Araştırmada bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri alt ölçek puanlarının öğrencilerin beden imajını yordama düzeylerini belirlemek için regresyon analizi uygulanmıştır. Buna göre, beden imajı puanlarıyla kaygı puanlarının negatif yönde ilişkili olduğu; kaçınma ve gelenekçi cinsiyet rollerine ilişkin puanlar ile beden imajı puanları arasında ise pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Eşitlikçi cinsiyet rolleri açısından manidar bir sonuç elde edilmemiştir. Araştırmada cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeylerinin öğrencilerin beden imajı üzerindeki etkisinin sınanmasında ise çok yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır. Sonuçlara göre, anneleri üniversite/yüksek okul mezunu olan öğrencilerin beden imajının annelerinin eğitim düzeyi daha düşük olan gruplarda yer alanlarıkinden daha olumsuz olduğu belirlenmiştir. Analizlere bağlı olarak yaş değişkeni araştırmadan çıkartılmıştır. Araştırmanın sonunda, bulgulara dayalı olarak araştırmacılara ve alanda çalışan psikoloji danışmanlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Beden İmajı, Bağlanma Stilleri, Toplumsal Cinsiyet Roller, Üniversite Öğrencisi

ABSTRACT

ARSLANGİRAY, Nermin. *University Students' Predictive Power of Attachment Styles and Gender Role Attitudes On Body Image*. Master Thesis, Ankara, 2013.

The current study investigated relationship between university students' body image, attachment styles (anxiety and avoidance) and gender roles (egalitarian and traditional). It furthermore explored the impact of gender, age, education level of mother and father on body image. The sample of the research consisted of 427 students from Hacettepe University, Middle East Technical University and Başkent University. The Body Esteem Scale, Experiences in Close Relationships II and Socialization of Gender Roles-SGNS were used for data collection. A Personal Information Form was developed by the researcher in order to obtain information on students' socio-demographic characteristics.

Regression analyze was utilized to examine relationship between attachment styles' and gender role dimensions' and body image. Bodies imagine was the outcome variable of the study while students' attachment styles and gender role dimensions were predictor variables. Results of regression analyses showed that body image scores and anxiety scores were negatively correlated; body image scores and avoidance style and traditional gender roles were positively correlated. Egalitarian gender roles and body image did not have a significant correlation coefficient. Multivariate analysis of variance was used to determine the effect of gender and mother-father training levels on body image. According to the results, students' (whose mothers were university graduates) body image scores were lower than those whose mothers were graduates from educational levels lower than university level. After the analyses, age was excluded from the study. Results and limitations of the study, recommendations for researchers, counselors and parents were discussed.

KeyWords

Body Image, Attachment Styles, Gender Roles, University Student

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ADAMA	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLOLAR LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM	3
1.1.1. Alt Problemler	3
1.2. TANIMLAR	4
1.3.SAYILTI	5
1.4. SINIRLILIKLAR	6
1.5.ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ	6
BÖLÜM II	8
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1.KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1.1. Beden İmajına İlişkin Kuramsal Çerçeve	8
2.1.2. Bağlanmaya İlişkin Kuramsal Çerçeve.....	24
2.1.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Kuramsal Çerçeve.....	36

2.1.3.1. Psikanalitik Kuram.....	38
2.1.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	40
2.1.3.3. Bilişsel Gelişim Kuramı.....	42
2.1.3.4. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı.....	44
2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	47
2.2.1. Beden İmajı İle İlgili Araştırmalar.....	47
2.2.2. Bağlanma Stilleri İle İlgili Araştırmalar.....	54
2.2.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini İle İlgili Araştırmalar.....	57
2.2.4. Beden İmajı ve Bağlanma Kuramını Birlikte Ele Alan Araştırmalar..	57
2.2.5. Beden İmajı ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Birlikte Ele Alan Araştırmalar.....	59
BÖLÜM III.....	61
YÖNTEM.....	61
3.1. ÇALIŞMA GRUBU.....	61
3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	61
3.2.1. Beden Değerlendirme Ölçeği (BDÖ).....	62
3.2.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE-II).....	63
3.2.2.1. YİYE-II'nin Geçerlilik Çalışmaları.....	64
3.2.2.2. YİYE-II'nin Güvenilirlik Çalışmaları.....	65
3.2.3. Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği (TCOÖ).....	65
3.2.3.1. TCOÖ'nün Türkçe'ye Uyarlanması.....	66
3.2.3.2. TCOÖ'nün Geçerlilik Çalışmaları.....	66
3.2.3.3. TCOÖ'nün Güvenilirlik Çalışmaları.....	66

3.2.4. Kişisel Bilgi Formu (KBF).....	68
3.3. İŞLEM YOLU	69
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	69
BÖLÜM IV	74
BULGULAR	74
4.1. Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Ve Kaçınmaya İlişkin Bağlanma Stilleri, Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Geleneksel Ve Eşitlikçi Algılarının Beden İmajını Yordamasına İlişkin Bulgular	74
4.2. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Anne - Baba Eğitim Düzeylerinin Beden İmajı Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular	76
BÖLÜM V	78
TARTIŞMA VE YORUM	78
5.1. Üniversite Öğrencilerinin Kaygı Ve Kaçınmaya İlişkin Bağlanma Stilleri Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Geleneksel Ve Eşitlikçi Algılarının Beden İmajını Yordamasına İlişkin Tartışma Ve Yorum	78
5.2. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Anne-Baba Eğitim Düzeylerinin Beden İmajı Üzerindeki Etkisine İlişkin Tartışma ve Yorum	81
BÖLÜM VI	85
VARGI VE ÖNERİLER	85
6.1. VARGI.....	85
6.2. ÖNERİLER.....	86
6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	86
6.2.2. Alanda Çalışan Psikolojik Danışmanlara İlişkin Öneriler.....	86

6.2.3. Anne-Babalara ve Topluma İlişkin Öneriler.....	88
KAYNAKÇA.....	89
EKLER.....	107
EK 1: BEDEN DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ.....	108
EK 2: YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ.....	109
EK 3: TOPLUMSAL CİNSİYET OLUŞUMU ÖLÇEĞİ.....	110
EK 4: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU VE KİŞİSEL BİLGİ FORMU	
EK 5: HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL İZİNİ.....	111
EK 6: GRUPLARIN BDÖ PUANLARINA İLİŞKİN LEVENE TESTİ	
VE SONUÇLARI.....	113
EK 7: BDÖ PUANLARINA GÖRE ANNE-BABA EĞİTİM	
DURUMU İÇİN TUKEY HSD TESTİ VE SONUÇLARI.....	114

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Ölçek Puanlarına İlişkin Betimsel İstatikler ve Normallik Testi İstatistikleri	70
Tablo 2. Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	71
Tablo 3. Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Alt Ölçek Puanlarının Beden İmajını Yordama Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 4. Cinsiyet ve Anne-Baba Eğitim Düzeyi Gruplarının Beden İmajı Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler.....	76
Tablo 5. Cinsiyet, Anne-Baba Eğitim Düzeylerine Göre Beden İmajları Puanları Ortalama Farklarına İlişkin Varyans Analizi Tablosu	77

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Beden İmajını Açıklayan Üç Ana Boyut.....	10
Şekil 2: Dörtlü Bağlanma Modeli'nin İçsel Çalışan Modellerle Temsili.....	33
Şekil 3: Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Gelişimini Açıklayan Dört Ana Kuram	38

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Beden imajı konusunda yirminci yüzyılda psikoloji alanında başlayan araştırmalar son zamanlarda sağlık, eğitim gibi alanlarda da yaygınlaşmıştır. Bunun önemli nedenlerinden biri, bireyin bedeniyle ilgili algısının olumsuz olması durumunda, bundan bütün yaşamının olumsuz etkilenme olasılığının güçlü olmasıdır. Şöyle ki; birey, giydiği kıyafetlerle ve dışarıdan nasıl algılandığıyla ilgili kaygı yaşayabilmekte ve bunun sonucu olarak da sosyal ortamlara girmekten kaçınabilmektedir.

Beden imajı kavramı sürekli değişen ve gelişen bir algıdır. Kişi beden algısıyla, kendisini diğer insanlardan ayrı ve farklı hissetmektedir. Bu imaj, bedenın biçimi, boyutları, kütlesi, yapısı, fonksiyonları, tüm beden ve bölümlerinin özelliklerini kapsamaktadır (Rider, 2000).

Beden imajını etkileyen faktörlerden en önemlisi bireyin içinde yetiştiği aile ortamıdır (Preester ve Knockaert, 2005). Wilhelm'e (2006) göre aile ortamında çocuğun bedenine yönelik olumsuz eleştiriler, onun beden algısına ilişkin özgüvenini ve dolayısıyla benlik algısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Bireyin kendisi ve ötekilere ilişkin algılarının temeli bağlanma ilişkilerinin biçimlendiği ailesi/ilk ortamıdır. Yukarıda da ifade edildiği gibi kişinin kendisini özel hissettirecek, özgüvenini destekleyecek, benlik algısını geliştirecek ilk ortam ailesi veya birincil bakıcısının yanısıdır. Bu noktada bağlanma kuramından söz etmek gerekmektedir.

Bireyin çevresinde bağ kurabileceği çeşitli obje veya canlılar da bulunabilir ancak bağlanma kuramında yalnızca kişilerle kurulan bağ ele alınmaktadır (Stevenson-Hinde, 2007). Genellikle, bağlanılan figür kişinin kendisinden yaşça daha büyüktür ve deneyimi daha fazladır. Bununla beraber, Mallinckrodt (2010), ileriki yaşlarda

gerçekleşen yetişkin bağlanmasında, bağlanma figürünün yaşça büyük ve deneyimce daha ileride olma gerekliliğinin bulunmadığını belirtmektedir.

Bağlanma bebek ile annesi/birincil bakıcı arasında kurulan ve duygusal açıdan bebeğin kendisini güvende hissetmesini sağlayan kuvvetli duygusal bağ olarak tanımlanmaktadır (Grogan, 2005). Bağlanma sisteminin amacı bebeğe güven içinde olduğu duygusunu vermektir. Bowlby'a göre bu amaç evrimsel bir nitelik taşımaktadır. Bebek için bağlanma figürü aynı zamanda korktuğu, kaygılandığı durumlarda sığınabileceği, kendisine koruma ve rahatlık sağlayan bir liman işlevi görür (Goldberg, Mur ve Kerr, 2000). Bebek ve birincil bakıcı arasında oluşan bağ, hayatın daha ilk döneminde ortaya çıkmaktadır. Bir diğer ifadeyle, birinci yılını yaşayan bir bebekte gözlenmektedir. Bu bağın kalitesi ise bebeğin bakıcıdan kısa ayrılıklarında sergilediği tutum ile anlaşılabilir (Stevenson-Hinde, Shouldice ve Chicot, 2011).

Bowlby'nin (1969, 1973) bağlanma kuramından ortaya çıkan bağlanma stili kavramı, başlangıçta bebeklerin birincil bakıcıları ile kurdukları ilişkilerin niteliğinde gözlenen bireysel farklılıklara işaret etmek için kullanılmıştır. Ancak daha sonra bağlanma stillerinin yetişkinlerin romantik ilişkilerine, iş ve akademik/egitimsel yaşamlarına yaklaşım biçimleri açısından gözlenen farklılıkları da açıklayan bir kavram haline geldiği gözlenmektedir (Aydın, 2002).

Çok erken dönemden başlayarak gerek aileleriyle ve yakın çevreleriyle kurmaya çalıştıkları bağ gerekse içinde yaşadıkları toplumla sağlam durumunda oldukları uyum konusunda önem taşıyan bir başka olgu ise toplumsal cinsiyet rolleridir. Cinsiyet, biyolojik olarak "kadın" ya da "erkek" ayrımını ifade ederken, kişiyi diğer bütün sosyal kategorilerden daha çok etkilemektedir (Arıcı, 2011). Toplumsal cinsiyet rolleri ise kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade etmektedir (Dökmen, 2004). Bu roller aracılığı ile kişilerin bedenleri ve kişilikleri hakkındaki görüşleri şekillenmekte ve hatta bunlar bireylerin okul, meslek/iş ve eş seçimi gibi önemli kararlarında son derece etkili olabilmektedir.

Yukarıdaki bilgilere göre beden imajı ve toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda aile, arkadaş çevresi, okul ve iş ortamı, medya gibi birçok faktör bireyi etkilediği gözlenmektedir. Bağlanma stilleri de bireyin anne ya da birincil bakıcıdan itibaren kendisi için önemli ilişkilerinde derinlemesine bir rol oynamaktadır.

Bu araştırmada ele alınan kavramlardan özellikle beden imajı için kritik olan dönem ergenliktir. Alan yazın incelendiğinde her yaştan kadınların vurgulandığı dikkati çekse de beden imajından en çok etkilenen grubun ergenler olduğu ve yapılan görgül çalışmaların da en çok bu grup üzerinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu araştırmanın hedef kitlesini oluşturan üniversite birinci sınıf öğrencileri de ergenlik ve yetişkinlik arasında bulunmaktadır. Arnett (2000) tarafından “beliren yetişkinlik dönemi” adı verilen bu dönemin sanayileşmiş ülkelerde 18-29; Türkiye’de ise 19-26 yaşlar arasını kapsadığı öne sürülmektedir (Atak ve Çok, 2010; Eryılmaz ve Ercan, 2010). Bu yaş grubunda bulunan bireylerin kimliklerini keşfetmeye yönelik olarak deneyim kazanma istekleri yoğunlaşmakta ve bunun sonucunda kendileri için önemli olan kararları vermeyi ötelemektedirler. Bundan yola çıkılarak bu araştırmada üniversite birinci sınıf öğrencilerinin beden imajı, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi hedeflenmiştir. Alan yazın taramasında ulaşılan araştırmalarda ele alınan cinsiyet, yaş ve anne-baba eğitim durumları da çalışma kapsamına alınmıştır. Ancak yöntem bölümünde de söz edildiği gibi analizlere bağlı olarak yaş değişkeni araştırmadan çıkartıldığı için problem ve alt problemlerde yer verilmemiştir.

1.1. PROBLEM

Bu araştırmada iki soruya yanıt aranmıştır: Üniversite öğrencilerinin beden imajları ile bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları arasındaki ilişkiler nasıldır? Öğrencilerin beden imajları üzerinde cinsiyetleri, anne ve babalarının eğitim düzeyleri etkili midir?

1.1.1. Alt Problemler

1.1.1.1. Üniversite öğrencilerinin kaygı ve kaçınmaya ilişkin bağlanma stilleri ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel ve eşitlikçi algılarının beden imajını yordama düzeyi nedir?

1.1.1.2. Üniversite öğrencilerinin beden imajları üzerinde cinsiyetleri ve anne-babalarının eğitim düzeyinin etkisi var mıdır?

1.2. TANIMLAR

Araştırmaya ilişkin kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

Beden İmajı: Beden imajı, beden başkalarına nasıl görüldüğü konusunda kişinin düşüncesi ya da kendi bedenine yönelik duyguları ve tavırları olarak tanımlanabilmektedir (Grogan, 2005). Bu çalışmada beden imajı, Beden Değerlendirme Ölçeği'nden alınan puanlarla değerlendirilmiştir. Ölçekten yüksek puan almak beden imajının olumlu olduğu anlamına gelmektedir.

Bağlanma Stilleri: Bağlanma, bebek ile annesi/birincil bakıcı arasında kurulan ve duygusal açıdan bebeğin kendisini güvende hissetmesini sağlayan kuvvetli duygusal bağ olarak tanımlanmaktadır (Mikulincer ve Shaver, 2007). Bartholomew ve Horowitz (1991), güvenli bağlanma, korkulu bağlanma, kaygılı bağlanma ve takıntılı bağlanma olarak adlandırılan dört temel bağlanma stili belirlemiştir. Bu çalışmada bağlanma stilleri Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II ile değerlendirilmiştir. Envanterde yer alan kaçınma ve kaygı boyutlarına göre dört stile karar verilmektedir. Her iki boyuttan da düşük alanlar güvenli, kaygı boyutundan düşük, kaçınma boyutundan yüksek puan alanlar kayıtsız, kaygı boyutundan yüksek, kaçınma boyutundan düşük puan alanlar saplantılı ve her iki boyuttan da yüksek puan alanlar korkulu bağlanma stili içerisinde sınıflandırılmaktadır. Bu çalışmada, bağlanma stillerinden kaçınma ve kaygı ele alınmıştır.

Cinsiyet (Sex): Kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade etmektedir (Tarrant, 2002).

Toplumsal Cinsiyet (Gender): Kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri ifade etmektedir; kültürel bir yapıyı karşılamaktadır ve genellikle bireyin biyolojik yapısı ile ilişkili bulunan psikolojik özelliklerini de içermektedir. Toplumsal cinsiyet bireyi kadınsı ya da erkeksi olarak karakterize eden psikososyal özelliklerdir (Rice, 1996, akt., Dökmen, 2004).

Toplumsal Cinsiyet Roller: Toplumsal cinsiyet rolü, toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili bir grup beklentidir. Toplumsal cinsiyet rolleri terimi, cinsiyet kalıp yargılarını ya da toplumun belirlediği cinsiyet farklılıklarını yansıtmak üzere kullanılmaktadır (Dökmen, 2004). Bu çalışmada bireylerin toplumsallaşma sürecinde ebeveynlerinden ve arkadaşlarından aldıkları cinsiyet rolü mesajlarını belirlemek amacıyla Epstein (2008) tarafından geliştirilen, Arıcı (2011) tarafından uyarlanan, Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet oluşumu, öğrencilerin toplumsallaşma sürecinde çeşitli kaynaklardan (anne-baba, arkadaşları, vb.) aldıkları mesajlarla ifade edilmektedir. Öğrenciler, duygu ve düşüncelerini nasıl yönlendireceğini, çevresindekilere nasıl davranacağını ve diğer bireylerle nasıl etkileşimde bulunacağını bu süreç içerisinde öğrenmektedirler (Arıcı, 2011). Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği'nin Geleneksel ve Eşitlikçi boyutlarından yüksek puan almak, bunlara ilişkin mesajların yoğunluğuna işaret etmektedir.

1.3. SAYILTI

Araştırmanın temel sayıltısı aşağıda verilmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin kendilerine verilen araçları içtenlikle ve objektif yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.4. SINIRLILIKLAR

Araştırmanın sınırlılıklarına aşağıda yer verilmiştir.

1. Bu araştırma 2011-2012 öğretim yılında Başkent Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenimlerine devam eden öğrencilerden toplanan verilerle sınırlıdır.
2. Öğrencilerin beden imajlarına ilişkin veriler, Beden Değerlendirme Ölçeği'nin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.
3. Öğrencilerin bağlanma stillerine ilişkin veriler, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II'nin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.
4. Öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin veriler, Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği (TCOÖ)'nin ölçtüğü özelliklerle sınırlıdır.

1.5. ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ

Bireylerde benlik algısının oluşmasında beden imajının önemli rolü bulunmaktadır. Gelişim dönemlerinin özellikleri dikkate alındığında kritik bir dönem olan ergenlikte beden imajının önemi ve etkileri daha da artmaktadır. Araştırma grubunu oluşturan üniversite öğrencileri de ergenlikten genç yetişkinliğe geçiş evresinde bir diğer ifadeyle beliren yetişkinlik dönemi içinde bulunmaktadırlar. Toplumda üstlendikleri önemli roller nedeniyle üniversite öğrencilerinin beden imgelerinin olumsuz olarak etkileyebilecek risk faktörlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü birey ideal bedeninden ne kadar uzaklaşırsa, beden imgesi o kadar zedelenmekte ve kendisini eleştirmekte, suçlamakta ve özgüveni azalmaktadır (Grogan, 2005).

Bireyler yaşamlarının büyük bir bölümünü değişik tür ve düzeylerde ilişki kurdukları insanlarla geçirmektedirler. Bu ilişkilerden bazıları kısa ya da uzun süreli etkileşimler içeren zorunlu ilişkilerdir. Bazıları ise gönüllülük temeline kuruludur. Gönüllülük

temeline kurulu olan ilişkiler genellikle kişilerin yaşamında kalıcılığı olan ilişkilere dir. Bireyin bağlandığı figür, ona bebeklikten başlayarak yaşamının sonuna kadar duygusal ve bilişsel destek vermekte ayrıca koruma sağlamaktadır (Mikulincer ve Shaver, 2007). Dolayısıyla bağlanma figürleriyle kurulan ilişkinin niteliği kişinin, romantik yaşamını, iş yaşamını, akademik/egitimsel yaşamını etkilemektedir. Ayrıca Allen (2000) bağlanma stillerinin birer kişilik özelliği olarak ortaya çıktığını belirtmektedir.

Uluslararası alan yazında bağlanma kuramı ve beden imajının bir arada ele alındığı araştırmalar bulunmaktadır (Cheng ve Mallinckrodt, 2009; Koskina ve Giovazolias, 2010; Sandoval, 2008). Türkiye’de konu ile ilgili olarak yapılmış bazı araştırmalara ulaşılabilmektedir (Örn; Kutlu, 2009). Ayrıca alan yazın incelemesinde bağlanma stillerinin ve toplumsal cinsiyet rollerinin bireylerin hayatında önemli olmasına karşın beden imgesinde nasıl bir rol oynadıklarına ilişkin yapılan araştırmaların da kısıtlı olduğu görülmüştür. Bağlanma stilleri, beden imajları ve toplumsal cinsiyet rollerinin lise ve üniversite öğrencilerinde ayrı ayrı ele alındığı çalışmalara ulaşılmıştır (Uras, 2004; Tunç, 2007; Rugancı, 2008; Arıcı, 2011). Üstelik araştırmaların çoğu ergenler ile yapılmış olup, üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalar az sayıdadır. Beden imajı, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rollerinin bir arada çalışıldığı bir araştırmaya ise ulaşılamamıştır. Dolayısıyla araştırmacının bu yönüyle orijinal bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmada, bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeyleri ile beden imajı arasındaki ilişki inceleneceği için, elde edilen bulgulardan beden imajı, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet konusunda çalışan psikolojik danışmanlar, psikologlar ve diğer ruh sağlığı uzmanlarının yarar sağlayacağı umulmaktadır. Araştırmadan elde edilecek bulguların üniversitelerin mediko-sosyal merkezlerinde ve psikolojik danışma birimlerinde çalışan uzmanlara ışık tutabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma ilk olması nedeniyle, bundan sonra yapılabilecek araştırmalar için rehber niteliği taşıyabilir.

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ilk olarak beden imajı, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kuramsal bilgiler verilmiştir. Ardından bu kavramları temel alan araştırmalar sunulmuştur.

2.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. Beden İmajına İlişkin Kuramsal Çerçeve

Beden algısı, açıklaması zor bir soyutlamadır ve yaygın olarak kabul edilen bir tanımı bulunmamaktadır (Varlık, 2006). Beden imajı, bedenın başkalarına nasıl görüldüğü konusunda kişinin düşüncesi ya da kendi bedenine yönelik duyguları ve tavırları olarak tanımlanabilmektedir (Grogan, 2005). Beden imajı çok boyutlu bileşenlerden oluşan bir kavramdır. Bunlara örnek olarak bireyin kendisiyle ilgili algıları, duyguları, davranışları, kişinin kendi bedeni ve fiziksel görünüşüyle ilgili tutumları ve bu tutumların onun sosyal, psikolojik işleyişine etkileri verilebilir (Cash ve Pruzinsky, 2002). Beden imajı beden görünümünün yanı sıra, bireyin kendisiyle ilgili olan algısını ifade etmektedir. Bundan dolayı nesnel olmaktan çok öznedir.

16. yüzyılda cerrah Ambroise Pare, fantom organ ağrısı yaşayan hastaları gözlemlerinden yola çıkarak, “beden imajı bozukluğu” kavramını öne sürmüştür. Ancak bu dönemden sonra bir duraklama dönemine girilmiş ve ancak 20. yüzyılın birinci yarısında beden imajını açıklayan ve inceleyen çalışmalar yapılmıştır (Erkal ve Pek, 1993).

Head (1920), her bireyin kendisiyle ilgili, kendisine özgü bir model yapılandırıdığına ve bireyin aşamalı bir biçimde kendi beden imajını çizdiğine inanmaktadır. Bireyin bu

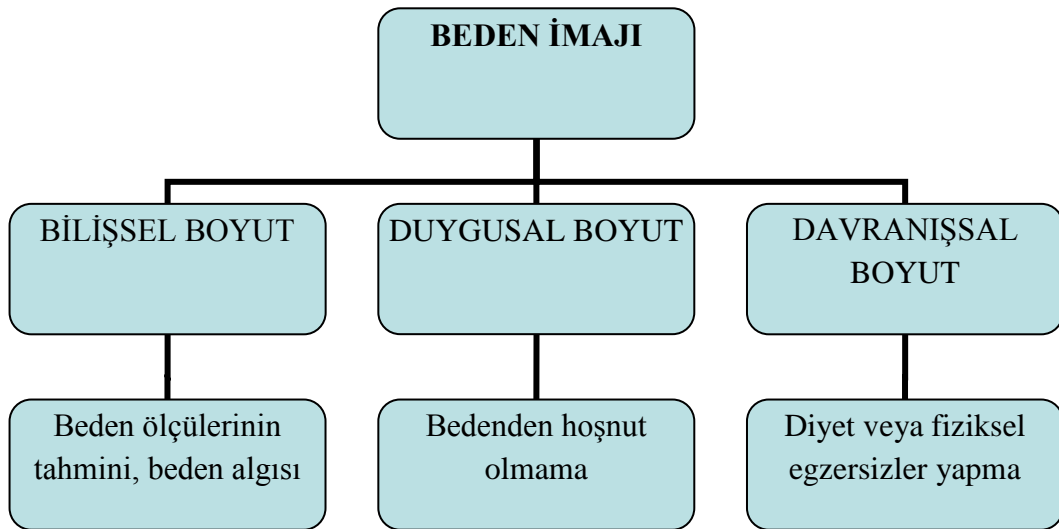
çizdiği model, onun bedenine ilişkin bütün davranışlarını ve tavırlarını belirleyen bir şema oluşturmaktadır. Bireyin karşılaştığı her yeni durum bu şemaya göre değerlendirilerek red veya kabul edilmektedir. Kabul edildiği anda bu yeni durum artık beden imajının bir parçası olmaktadır (Akt., Potur, 2003).

Beden imajı kimlik oluşturmak için temeldir. Beden imajının en önemli özelliği oturmuş bir kalıp yargı olmamasıdır. Bir diğer ifadeyle beden imajı sürekli değişim gösteren bir yapıdır. Mevsimlere, yaşa, yaşam olaylarına, medya ve dönemin modasına göre farklılaşabilmektedir (Hetherington, Parke, Gouvain ve Locke, 2006).

Beden algısını araştıran ilk psikolog Kuzey Amerika'dan Seymour Fisher'dır. Kendisi konu ile ilgili çalışmalarına 1958 yılında başlamıştır. Ancak bugün deneysel çalışmalar yapılırken Fisher'ın 1986'daki araştırmalarından yararlandığı gözlenmektedir. Fisher, Freudiyen psikoanalitik bakış açısı ile deneysel olarak anlamlı olan bulguların birleşiminden oluşan bir bakış açısına sahiptir. Fisher'a göre insan davranışını anlayabilmek için, beden algısıyla ilgili bilgiye (kişilerin bedenleriyle ilgili duygularına ve tavırlarına) sahip olunmalıdır (Akt., Blood, 2005).

Beden imajı, insanların kendilerini görme biçimlerine ve iş görme yeteneklerine etki etmesinin yanı sıra, günlük stresler ve tehdit edici yaşam olaylarına karşı da bireyin kendisini savunmasına yardım etmektedir. Bu nedenle bireyin kendine olan güvenine, kapasitesine ve sınırlılıklarına ilişkin algısına da katkıda bulunmaktadır. Richardson Paxton ve Thomson'a (2009) göre bedenden memnun olmama, olumsuz beden imajına sahip olma genç kadınların %70'ini, genç erkeklerin %23'ünü etkilemektedir. Bireyler yaş aldıkça, 'genç' olma fikrinden uzaklaştıkça beden imajlarında olumsuzluğa yönelme de olabilmektedir. Çalışmalar özellikle orta yaşta kadınların sağlıklı bir kiloda olmak yerine hep daha ince bir yapıya sahip olmayı arzuladıklarını göstermektedir. Bununla beraber ailesel destek, özgüven ve kişisel gelişimin tamamlanmasının etkisi ile bireyler yaşlanmayla gelen dış görünüşteki farklılıkları kabullendikleri takdirde, beden imajında bir olumsuzluk gözlenmemektedir (McLean, Paxton ve Wertheim, 2011).

Beden imajı, üç ana boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; değerlendirme, duygulanım ve yatırımdır. Değerlendirme, kişinin fiziksel özelliklerinin tümüyle ilgili tatminini açıklamaktadır. Duygulanım, kişinin kendisini değerlendirmedeki duygusal deneyimleri ve hisleri anlatmaktadır. Yatırım ise, görünümün ve kişinin kendilik algısında öne çıkan özelliklerinin bilişsel davranışsal önemini vurgulamaktadır (Sandoval, 2008). Beden imajının tek bir başlıkla açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapıda olduğu görülmektedir. Kişinin fiziksel özellikleri dışında, beden imajının oluşumunda kültürel, ailesel etkiler ve kişiler arası ilişkilerle deneyimlerin de önemi öne çıkmaktadır. Aşağıda Şekil-1’de beden imajının üç ana boyutu bir arada verilmektedir.

Şekil-1: Beden İmajını Açıklayan Üç Ana Boyut (Brytek-Matera, 2010).

Beden imajı, bireyin kendisiyle ilgili görüşlerini kapsamaktadır. Kendi bedeniyle ilgili oluşturduğu şema, algı, duygular ve düşünceler bu imajın oluşumunda etkili bir rol oynamaktadır. Bunların yanı sıra beden ölçüleri ve kilosuna etki etmek için yaptığı fiziksel egzersizler ve diyetler de bireyin beden imajının oluşumuna katkı sağlamaktadır (Brytek-Matera, 2010). Bunlara ek olarak beden imgesi, benlik kavramıyla da yakından ilişkilidir. Beden imgesi, benliğin, fiziksel görünüm ve fiziksel becerilerle ilgili tüm düşünce ve algılarını içermektedir (Doğan, Sapmaz ve Totan, 2011).

Beden imajıyla ilgili yürütülen çalışmalarda sosyo-kültürel çerçeve, en çok yararlanılan ve değer gören alan olmaya başlamıştır. Bireyler üzerinde algılanan sosyo-kültürel baskının, kişilerin bedenlerini olumsuz algılamalarında öneminin ne kadar büyük olduğu gittikçe daha çok anlaşılmaktadır. Beden imajının olumsuzlaşmasında üç ana faktör bulunmaktadır. Bunlar; medya, akran grupları ve ailedir (Eснаola, Rodríguez ve Goñi, 2010).

Medyanın beden algısına etkilerine bakıldığında; ideal kilo, kültürden kültüre değişmektedir. Gerçek üstü sosyal standartlar incelendiğinde, fiziksel olarak yetersiz olduğuna ilişkin bir algı yaratıldığı görülmektedir. Örneğin kültür kadınların incecik olmasına ilişkin büyük bir baskı yaratmaktadır. Medyaya bakıldığında ince olmanın, güzellikle eşdeğer olduğu görülmektedir (Corey ve Corey, 2006). Televizyon, gazete veya magazin yoluyla olsun sürekli mükemmel yüz ve bedenler göz önüne serilmektedir. Bu çevre içinde gelişen ergenlerin kafalarında kusursuz kadın ve erkek imajları oluşmaktadır. Bu sebeple zihinlerinde kendi bedenleri çarpık bir imaj olarak resmedilmekte ve kendilerini yetersiz görmektedirler (Göksan, 2007).

Bireyin algılanan bedeniyle, zihnindeki ideal bedeni arasındaki uzaklığın, beden algısı bozukluğunun temelini oluşturduğu gözlenmektedir. Birey, ideal bedeninden ne kadar uzaklaşırsa kendisini eleştirmekte, suçlamakta ve özgüveni düşmektedir. Bu etki, erkeklerden daha çok kadınlarda görülmektedir. Kadınların, toplumsal baskı olarak daha katı ve geniş çapta, ideal beden tipleriyle karşılaştırılmaları, bunun nedeni olarak gösterilebilmektedir (Grogan, 2005).

Beden imajı hem kadına hem de erkeğe hitap eden bir konu olmasına karşın genelde kadınların, ideal fizikte olmalarına yönelik bir baskı bulunmaktadır. Bu da onların kilo ve beden imajıyla daha fazla meşgul olmalarına yol açmaktadır. Başka bir yönden bakıldığında, kadınlar “mükemmel vücuda ulaşmakla” meşgul kılınarak, bastırılmış olmaktadır (Corey ve Corey, 2006).

Akran gruplarının önemi, alanda oldukça destek bulan bir olgudur. Kişinin sosyal hayata katılımı, arkadaşlarının desteği, kabulü veya dışlamasıyla bireyin beden imajı

zedelenmekte veya olumlu yönde etkilenmektedir. Çocuklar ve gençler açısından, arkadaş sahibi olmak, ‘gelişimsel avantaj’ olarak değerlendirilmektedir. Sosyal kaynaklar, bireyin sosyo-duygusal olgunluğuna katkı sağlamakta, kendine güven ve iyi oluşu desteklemektedir (Caccavalea, Farhatb ve Iannottib, 2012). Akran grupları, zaman zaman bireyi olumsuz da etkileyebilmektedir. Buna örnek olarak dalga geçilmek, alaya alınmak, bireyin görünümüyle ilgili olumsuz geri bildirimlerde bulunmak, verilebilir. Geri bildirimlerin birey için çok önem taşımasının nedeni, çevredekilerin kendi bedeniyle ilgili ne düşündüğünü öğrenmesi ve bireyin fiziksel özelliklerinin kabul edilip edilmediğine ilişkin bilgi sağlamasıdır. Geri bildirimler bazen de çevredeki kişilerin fiziksel çekicilikle ilgili fikirlerini ve beklentilerini yansıtmaktadır. Bireyin beden algısını oluşturmada sözel veriler kadar sözel olmayan veriler de önemlidir. Beden dili, ses tonu, kurulan göz kontağı da bireyin çevresi tarafından onaylandığını veya onaylanmadığını hissettirebilmektedir (Herbozo ve Thompson, 2010).

Beden imajını etkileyen bir diğer faktör ise, çocukların bedenleriyle ilgili olarak aileleri tarafından eleştirilmesidir. Bu eleştiriler çocukları derinden etkileyebilmektedir. Çocuğun bedenine yönelik yapılan eleştiriler, çocuğun beden algısına ilişkin özgüvenine ve dolayısıyla benlik algısına zarar vermektedir (Wilhelm, 2006).

Tarihe bakıldığında beden imajı kavramının psikiyatrik sorunlar, nörolojik sorunlar, ilaç etkileri, psikoterapi sonuçları ve psikosomatik hastalık konularında yapılan çalışmalarda kullanıldığı görülmektedir. Bu da beden imajı kavramını nörolojide, psikiyatride, psikolojide her zaman çok önemli bir kavram haline getirmektedir (Tarhan, 1995). Doğan, Sapmaz ve Totan (2011), beden imajının bireyin yalnızca bireysel ve ruhsal yönlerini kapsamadığını aynı zamanda hem birey hem de toplum için sosyolojik bir anlam taşıdığını vurgulamışlardır. Bu çerçevede beden imajı kavramı kişilerarası, çevresel ve geçici etkenlerin de eklenmesiyle genişletilmiştir.

Alan yazına bir başka katkı ise Freud tarafından sağlanmıştır. Freud, psikoanalitik kuramında beden imajı kavramını ego kavramı ile eş tutmuştur. Ego oluşumunun, beden imajı gelişimde önemli yer tuttuğunu belirtmiştir. Egonun sadece yüzeysel bir varlık

olmaması, aynı zamanda yüzeyin içe yansımaları olması açısından beden imajına referans oluşturduğunu ileri sürmektedir (Akt., Örsel, 2001).

Adler (1963) beden imajının değişimini “bizi çevreleyen olaylar değişir ve bu değişimlerle biz değişiriz” ifadesiyle anlatmaktadır. Adler aynı zamanda ‘her insanın kendisi için gerekli olan her şeyi yapabileceğini, farklılıklara karşı önemli olanın, bireyin kendi donanımıyla neler yapabildiği’ olduğunu belirtmiştir. Fisher (1970)’a göre, beden imajı, psikolojik yaşantının beden üzerine aktarılması olduğu için bireyin duygu ve düşünceleri beden üzerine odaklanmaktadır (Akt., Örsel, 2001).

Beden imajının bireyin kendisini anlamada önemli bir yer tuttuğunu belirten Chilton (1982) insanların bedenleriyle ilgili hissettikleriyle, kendileri hakkında hissettiklerinin aynı olduğunu vurgulamaktadır. İnsanın en çok görünen ve maddesel olan yerinin bedeni olmasından kaynaklanarak, tüm algıların merkezine oturduğunu ifade etmektedir. Kişinin kendi bedenine yönelttiği bilinçli ve bilinçsiz tutumların toplamının beden imajını oluşturduğunu savunmaktadır. Aynı zamanda alana önemli bir katkısı ise özsaygısı yüksek insanların, kendilerini açık bir biçimde anlayabileceklerini belirtmesiyle sağlanmıştır (Akt., Potur, 2003).

Bedenden hoşnut olmanın bireyin özsaygısını etkilediğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır. Beden imajından hoşnutsuzluk ile kendilik saygısı arasında çok güçlü bir ilişki olduğu ve beden imajının ayrı bir yapı olmayıp kendilik saygısının önemli bir parçası olduğu belirlenmiştir (Merten, Lewinson ve Hops, 1990). Olumlu beden imajının yüksek özsaygı ile ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar da göze çarpmaktadır.

Gilles’e (1984) göre beden imajı kavramını anlayabilmek için belirli kavramların ayırımına varılması ve bunların birbirleriyle olan ilişkilerinin anlaşılması gerekmektedir. Bu kavramlar; kendini görme biçimi, kendine saygı, beden kavramı, beden planı, beden imajı ve beden imajı sınırıdır (Akt., Yılmaz, 2008).

Kendini görme biçimi: Kendini algılamanın zihinsel kısmıdır. Bireyin kendisiyle ilgili objektif olarak ne düşündüğüdür.

Kendine saygı: Kişinin kendi değerini ölçmesi ve kendinin bilincinde olmasıdır.

Beden kavramı: Kişinin kendisi hakkında bildiklerinin çoğu ve fiziksel çevre ile ilişkileridir. Bu kavram kendini görme biçimi ile de örtüşmektedir. Beden kavramı birçok alt kavramdan oluşmaktadır. Bunlardan öne çıkanlar ‘beden planı’ ve ‘beden imajı’dır.

Öz benlik: Bu kavram da temelde ‘beden kavramı’ ve ‘kendini görme biçimi’ni içermektedir (Akt., Yılmaz, 2008).

‘Öz saygı’, ‘öz-imaj’ ve ‘öz benlik’ kavramları birbirleriyle yakın ilişki içerisinde. Özsaygı, bireyin kendisiyle ilgili beden imajı ve fiziksel görünümüyle doğrudan ilişkilidir ve bunlardaki değişimlerden anında etkilenmektedir. Burnard ve Morrisan (1990) bireyde, ‘fiziksel görünümünden memnun olma’nın, özsaygı oluşumunu olumlu yönde etkileyeceğini ifade etmektedir. Bunun tersine, görünüşünden memnun olmayan bireylerin, kendileri hakkındaki düşüncelerinin de olumsuz olacağını savunmuştur (Akt., Yılmaz, 2008).

Beden imajı yalnızca bireyin bedenine bağlı değildir, sosyal dünyadaki insanlar, onların görünüşleri, tutumları ve bireye karşı tepkilerine de bağlıdır. Ailenin, özellikle anne çocuk arasındaki bağın da çocuğun ileri yaşlardaki beden kütle indeksini etkilediği görülmektedir. Ailenin tutumu ile birey kendi bedeniyle barışık olabilmekte veya sorunlar yaşayabilmektedir (McPhiea, Skouterisa, Fuller-Tyszkiewicz ve ark., 2012).

Makyaj, giysiler, takılar kadar tekerlekli sandalye, koltuk değneği ve baston gibi materyaller de beden imajına dâhil sayılmaktadır. Beden imajında değişiklik yaratan görünüm ve fonksiyon değişiklikleri, iş hayatı, sosyal aktiviteler ve cinsellik gibi hayatın farklı yönlerini de etkilemektedir (Yılmaz, 2008).

Alana önemli bir katkı da Cash’ten gelmiştir. Cash, beden imajını iki değişik açıdan tanımlamaktadır; ‘dışarıdan görünen sosyal beden imajı’ ve ‘bireyin kendini algılaması’

(Cash, Theriault ve Annis, 2004). Alanda bununla benzerlik gösteren başka tanımlamalar da bulunmaktadır. Beden imajı gelişiminin, 'bireyin kendini değerlendirmesi' ve 'diğerlerinin değerlendirmesi' arasındaki uyumun derecesinden önemli oranda etkilendiği belirtilmektedir.

Beden ağırlığının korunmasındaki en büyük engel, beden imajı ile ilgili kaygılar olabilmektedir. Bozuk yeme örüntüleri, beden ağırlığına artmış ilgi ve beden imajı tatminsizliği yeme bozukluklarının gelişimdeki risk faktörlerini oluşturmaktadır (Tylka, 2011). Yeme alışkanlıkları düzensizleştikçe (tıkanırcasına yeme, çok az yemek yeme, vb.) birey kilosunu daha zor kontrol edebilmektedir. Böylelikle de kişide, kilo ve beden görünümüyle ilgili kaygılar takıntılara varacak boyutlara ulaşabilmektedir.

Son dönemde beden imajı iki başlık altında toplanmaktadır; algısal ve nesnel ya da tutumsal.

Algısal: Beden şeması, kişinin beden ölçütleri hakkındaki tahminidir.

Nesnel ya da tutumsal: Daha çok bilişsel süreçlerle ilgilidir. Beden kavramı, bedene ilişkin düşünceler, inançlar ve bilgilerdir.

Bilim insanlarının beden imajıyla ilgili alana getirdiği katkılar derlenecek olursa; öncelikle beden imajıyla ilgili kadın ve erkek arasında önemli farklar bulunmaktadır. Kadınlar, bedenleriyle daha fazla meşgul olmakla birlikte, kendilerini, kendilerine ve çevreye beğendirme konusunda daha fazla baskı hissetmektedirler.

Alanda erkeklerin beden imajıyla ilgili az sayıda çalışma bulunsa da Tylka'nın (2011) araştırması çok kapsamlı ve önemli bilgiler sunmaktadır. Erkeklerin, kas yoğunluğundan ve bedenlerindeki yağ oranından memnuniyetsizliği, beden imajlarını etkilemektedir ve onları bununla ilgili birşeyler yapmak için harekete geçirmektedir. Böylelikle kimi erkekler kas yapılarını güçlendirmek için düzensiz ve sağlıksız beslenmeye yönelmekte, abartılmış fiziksel aktivite içinde bulunabilmektedirler. Aile, arkadaş çevresi, partnerleri ve medya da bu davranışları pekiştirmede rol oynamaktadır.

Bunun dışında her kuramcı beden imajını kendisine göre sınıflandırmaktadır. Genelde değerlendirilecek olursa herkes, beden imajının tek bir konu olarak ele alınamayacağına hemfikir görünmektedir. Hayatın diğer alanlarından ayrıştırılamayacak kadar karmaşık bir yapıya sahip olan beden imajı, insanların yaşamlarında çok önemli bir yer tutmaktadır. Kişilerin iş yaşamından özel yaşamına birçok alanın içerisinde yer almaktadır. Bireyler yeni bir yere girerken, yeni bir aktivitede bulunurken, hatta eşlerini seçerken bile beden imajıyla ilgili şemaları bilinçaltında işlemeye devam etmektedir.

Beden imajının bir başka önemli yönü ise kişinin kendini algılayışıyla, dışarıdan görünümü farklı olabilmektedir. Bireyler kendilerini daha olumsuz algıladıklarında özsaygıyla ilgili problem yaşayabilmektedirler. Beden imajı bireylerin hayatında öyle önemli bir alan kaplamaktadır ki kimi zaman bedenleriyle ilgili hissettikleriyle, kendileri hakkında hissettiklerinin aynı olduğunu bile savunan bilim insanları bulunmaktadır.

Beden ve bedenle ilgili her şey, kişilerde ilk göze çarpan kısımdır. Çevreye bakıldığında kişiler kendilerini diğer insanlarla karşılaştırmakta ve olumsuz beden imgesine doğru sürüklenebilmektedir. Bununla ilgili en önemli etkiyi medya ve kitlesel iletişim araçları oluşturmaktadır (Calogero ve Tylka, 2010). Bireyler çevrelerinde ‘ideal’ bedenleri ve yaşamları gördükçe kendi gerçek benlikleriyle çelişkiye düşmektedirler ve bu çelişki, aranının açılması da kişilerin daha da olumsuz duygulara kapılmalarına neden olmaktadır. Stice’a göre beden imajındaki olumsuzluk bireylerde stres, sıkıntı ve kasvete yol açarken, olumsuz beden imajının birinci nedenlerinden birisi olan obezite ölüme bile neden olabilmektedir. Bu yüzden beden imajı bireylerin yaşamını derinden etkilemektedir (Stice, Rohde, Shaw ve ark., 2013).

Tiggemann’ın medyayla ilgili araştırmasında, basın yayın organlarının farklı alanlarını araştırmıştır. Bu çalışmada, özellikle son dönemde kullanımı çok artan internetin gençlerin beden imajı üzerindeki etkisi incelenmiştir. İnternetteki görsellerin ve magazin okuyucularının, ince figürleri daha çok içselleştirdikleri, kendi bedenleriyle

ilgili karşılaştırmaya yöneldikleri, kilolarından mutsuz oldukları ve daha da incelmeye yoluna gittikleri saptanmıştır. Televizyonun ise gençler üzerinde böyle bir etkisine ulaşılmamıştır (Tiggemann ve Miller, 2010).

Medya aynı zamanda plastik cerrahinin de yayılmasına neden olmaktadır. Beden imajlarında olumsuzluk yaşayan bireyler basın yayın organlarının ve magazin dergilerinin yayınlarıyla artık cerrahi operasyonlara daha sıcak bakabilmektedir. Bunun yanı sıra televizyonda, insanların bir kaç günde ‘muhteşem’ değişimlerini yaratıp ekrana yansıtan programların da varlığı ile normal yapıya ve bedene sahip insanların da bu müdahaleleri yaşadıklarını göstererek, plastik cerrahiyi ve değişme ihtiyacını ‘normalleştirmektedirler’ (Slevec ve Tiggemann, 2010). Medyanın bir diğer etkisi de dönemselsel olarak farklı beden şekillerini ‘moda’ olarak yansıtmaması ve bu moda uyum sağlayamayacak bireylerin bile içinde buldukları toplumca kabul edilebilmek için üstün bir çabaya girdikleri gözlenmektedir. Daha ince olabilmek adına birçok yeme bozukluğu geliştirirken, kendi bedenlerine olan inancı da kaybettiği için beden imajları sarsılmaktadır (Tiggemann ve Polivy, 2010).

Kutlu’ya (2009) göre araştırmacılar, olumsuz beden imajının gelişmesine katkıda bulunan dört faktör belirlemişlerdir. Bunlar; genel sosyal baskılar, kişiye özgü sosyal baskılar, fiziksel ayırt edilme ve geçmişteki kritik yaşantılar.

Genel sosyal baskılar: Fiziksel çekicilikle ilgili özel bir standarda uymak gibi bir zorunluluk hissettirecek çevreden gelen sosyal baskıları içermektedir. Batıda erkeklerin güçlü ve kaslı olması, kadınların ise zayıf olması gibi bir şekil bulunmaktadır. Bu değerler her toplumda farklılık göstermektedir. Her toplumun kendi normlarına uymak, bireyler için oldukça kısıtlayıcı ve zorlayıcı olmaktadır. Bunun yanı sıra, fiziksel çekicilikle ilgili normlara uyan bireyler pozitif etiketlenerek daha zeki, daha ehil ve daha kontrollü olarak algılanmaktadır.

Kişiye özgü sosyal baskılar: Bireyi kendisiyle ilgili, kendi yaşadığı çevreyle ilgili etkileyen baskıları içermektedir. Örneğin, fazla kilolu olmayı kabul etmeyecek bir işte çalışmak (hostes, jockey, balerin gibi), diğer aile bireylerinin hepsinin zayıf olması ya da

fiziksel görünümüne özellikle dikkat eden bir ailede yaşamak gibi durumlar kişinin zayıf olmakla ilgili sosyal baskılardan bir kısmını daha abartılmış şekilde yaşamasına neden olmaktadır.

Fiziksel ayırt edilme: Bazı bireylerin fiziksel görünümleri onları daha ayırt edici kılmaktadır. Örneğin, obezitesi olan kişinin akranlarından daha erken ya da geç puberte dönemine girmesi daha çabuk göze çarpmasına neden olmaktadır. Diğerlerinden daha uzun, daha kısa, daha akneli olmak, bireyi istenmeyen bir şekilde dikkat çekici hale getirmektedir. Bunun ötesinde, kişi elinde olmayan nedenlerden ötürü akranları tarafından alay konusu olmakta ve kendisini dışlanmış hissetmektedir.

Geçmişteki kritik yaşantılar: Geçmişte bireyin yaşadığı olumsuz deneyimleri içermektedir. Okul döneminde fazla kilolu olması nedeniyle alay konusu olma, sevgilisi ya da bir doktor tarafından şişman olduğunun söylenmesi, kişinin ileride olumsuz beden imajı geliştirmesinde etkili olmaktadır.

Kişinin farklı nedenlerle geliştirmiş olduğu olumsuz beden imajının sürdürülmesinde de etkili olan bazı mekanizmalar bulunmaktadır. Genel ve sosyal baskılar, bireyde olumsuz beden imajı yaratmakla birlikte, bunun sürdürülmesinde de etkin bir rol oynamaktadır. Zayıflığa önem verilen bir sosyal çevrede yaşama ya da iş yeri ve aile ortamında sürmekte olan problemler kişinin olumsuz beden imajının sürmesinde etkili olabilmektedir. İş için çok seyahat etmesi gereken bir kişinin uçak veya otobüs koltuğunda otururken sıkıntı yaşaması veya eşinin ya da çocuklarının, bireyin fiziksel görünümüyle ilgili yaptığı yorumlar, kişide oluşan olumsuz beden imajının sürmesine neden olabilmektedir.

Olumsuz beden imajını sürdürücü davranışlar iki başlıkta toplanabilmektedir; kaçınma ve kontrol. *Kaçınma* davranışında, kişi utanacağını düşündüğü durumlardan uzak durmaya çalışmaktadır. Spor yapmaktan, alışverişe çıkmaktan, eğlence mekânlarına gitmekten, dans etmek veya cinselliğini yaşamak gibi etkinliklerden, tartılmaktan kaçınmaktadır. Bu şekilde kaçınma davranışı geliştiren bireyler kendileri için sorumluluk almaktan kaçınır, kısa dönemde stresten ve rahatsızlık duygusundan

kurtulmayı sağlasa da uzun dönemde yaşanan kaygıyı azaltmaz. Kişinin kendi bedeniyle ilgili olumsuz algılarını olumluya çevirmeye yaramaz. En önemlisi de kişinin bedeninin kabul edilemez olduğu ve saklanması gerektiği hakkındaki inancını pekiştirmektedir. Böylelikle, kişinin kaçındığı durumla nasıl başa çıkabileceğini öğrenmesini engellemektedir. *Kontrol* davranışında bireyler sıklıkla tartılmakta, aynanın karşısına geçip beden görünüşlerini kontrol etmekte, parmaklarıyla bedenlerinin bazı bölümlerini sıkıştırmakta ve bedenin değişik bölümlerini tekrar tekrar ölçmektedirler. Bedenin tekrar tekrar incelenmesinden dolayı yaşanan tatminsizlik duygusu, kontrol davranışlarının sürmesini sağlamaktadır. Adeta bir döngü şeklinde işlemektedir. Bedene ilişkin kaygıları arttırmakta ve sürekli kontrollerin gerekliliğine kişiyi inandırmakta, böylelikle de olumsuz beden imajı sürmektedir.

Olumsuz beden imajının sürmesini sağlayan düşünceler ve inanışlar bulunmaktadır. Bu inanışlar beden algısına ilişkin yanlılıklar oluşturmaktadır. Bireyler olumlu yanlarını küçümsemekte, yalnızca beden ağırlıklarına ve görünümlerine odaklanmaktadır. Bedenlerini tümüyle değerlendirmek yerine yalnızca şişman olduğunu düşündükleri bölüme odaklanma gibi sistematik bir yanlılık yaparlar. Bu yanlılıklar, kendileri hakkındaki olumsuz tahminlerini kabul etmelerini sağlamaktadır. Bunu kabul eden kişi, buna göre davranır hale gelmektedir. Bu kişiler ‘ne yaparsam yapayım çekici görünemem’ ya da ‘şişmanım ve bu yüzden sevgilim olamayacak’ gibi düşüncelere saplanıp kalmaktadırlar.

Fiziksel uyarıları birey, kendi bedeniyle ilgili olumsuz algısına göre yanlış değerlendirdiğinde de olumsuz beden imajı sürmektedir. Birey, spor yaparken vücudunun sallanması gibi durumları şişmanlığın gerçek kanıtı olarak algılamaktadır. Oysa vücudun sallanması, çoğu kadında görülen normal bir karakteristik özelliktir.

İşlevsel olmayan inançlar da bireyi bedeniyle ilgili açmaza götürebilmektedir. Görünümü hakkındaki tekrarlayıcı olumsuz düşünceler, tahminler altta yatan daha temel bir inancın ya da tutumun yansıması olabilirler. İşlevsel olmayan ve gerçekçilikten uzak bazı düşünceler şöyle sıralanabilir: ‘sevgilimin olması zayıf olmama bağlıdır’, ‘terfi etmek için güzel olmak gerekir’, ‘ancak zayıf olursam insanlar bana saygı gösterir’. Bu

inançlar, bireyi eğer kilo verirse tüm yaşamının değişeceği gibi çok gerçekçi olmayan bir sonuca götürebilmektedir.

Beden imajı, bireyin kendi bedeniyle ilgili, fiziksel özellikleriyle ilgili algısı ve tutumlarından oluşmaktadır. Bu tutumların toplamı psikososyal işleyişi oluşturmaktadır. Bunların içerisinde, kendine güven, diğer bireylerle iletişimde kendine güven, beslenme ve egzersiz alışkanlıkları ve cinselliği yaşayış bulunmaktadır (Cash ve Fleming, 2002). Alan yazında olumlu beden imajı algısının, her iki cinsiyette de yüksek kendine güven, iyimserlik ve sosyal destekle ilişkili olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda bu etkenler kadınlarda daha az yeme bozukluğu görülmesini beraberinde getirmektedir (Cash, Jakatdar ve Williams, 2004). Slater ve Tiggemann'ın (2010) 12-16 yaşlarındaki gençlerle yaptıkları araştırmada kız çocuklarının daha çok bedenlerini kontrol edip gözledikleri, bedenlerinden utandıkları, görüntülerine ilişkin kaygı ve yeme bozuklukları yaşadıkları saptanmıştır.

Bazı toplumlarda (özellikle batı toplumlarında) zayıf olmak, yaşamın birçok alanında başarılı ve güzel olmakla ilişkilendirilmektedir (Tiggeman ve Miller, 2010). Öte yandan, aşırı kilolu olmak ise çirkinlik, hasta olma ve tembellik kavramlarıyla ilişkilendirilmektedir (Neumark-Sztainer, Levine, Paxton ve ark., 2006).

Alan yazında, aşırı kilolu ergenlerin yaşamda karşılaştıkları olumsuz etiketleme ve ayrımcılıktan kendilerini koruyan en önemli faktörlerin, aileye bağlı olmak ve ebeveyn beklentileri olduğu saptanmıştır. Bulgular, aşırı kilolu ergenlerin, anne babalarıyla olumlu ilişkileri olduğu durumlarda, bunun kişilerin sağlıkla ilgili davranışlarına ve psikolojik iyiliklerine olumlu bir etkisi olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Kutlu, 2009).

Bireyler olumsuz beden imajıyla başa çıkmak için her zaman aşırı davranışlara kaçmadıkları için hastane kayıtlarından ve uzmanlardan toplanan yüzdeler gerçeği yansıtmakta yetersiz kalabilmektedir. Çoğu genç kadın ve erkek, kilosunu istenen yerde tutabilmek için, kendi kendine beslenme alışkanlıklarını olumsuz yönde değiştirip, kendisini kontrol etmeye çalışmaktadır. Neumark ve Lewin'e göre bireyler kilolarını

korumak adına aşırı uç olmayan ancak yine de sağlıksız olan bazı yollara başvurabilmektedirler. Öğün atlamak, oruç tutmak veya sigara içmek gibi davranışlar bunlardan bazılarıdır (Neumark-Sztainer, Levine, Paxton ve ark., 2006).

Alanda önemli bir yer tutan araştırmalarda, özellikle yeme bozukluğu geliştirmiş kadınların yardım arayışına girmedikleri ve hayatlarında üstlendikleri rollere devam etme çabasına girdikleri gözlenmektedir. Yardım alıp, beden imajıyla ilgili çalışmaya başlayan kadınlarda da farkındalık düzeyi yükseldikçe, başa çıkma stratejileri yetersiz kalmakta ve zorlanmaktadırlar. Bunun en büyük nedeni olarak, yardım arayışına girmeyi, bireylerin güçsüzlük ve başarısızlık olarak algılamaları gösterilmektedir. Hay, Darby, Paxton ve arkadaşlarının (2009) yaptığı çalışmanın sonucunda uzmanlara yapılan öneride, bireylerin yardım almayı bırakmamaları, tedaviye devam etmeleri için, çalışmanın en başında, yaşayacakları duygulara, hayat kalitelerinin bir süre düşebileceğine onları hazırlamanın önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Beden imajı, bireylerin yaşam kalitelerine ve seçimlerine önemli ölçüde yansımaktadır. Bireylerin kısa ve uzun vadedeki yaşam kalitesini önemli ölçüde etkilediğini savunan Corry, Pruzinsky ve Rumsey (2009), hem çocukluk döneminde hem de yetişkinlik döneminde bireylerin aldıkları yaraların, organ kayıplarının veya yanıkların, bireyin beden imajlarını sarstığı için psikolojilerini de önemli ölçüde etkilediğini vurgulamaktadır. Özellikle fiziksel bir zarara uğramadan önceki dönemde bireylerin kendilerini bedenlerinden ibaret görmekte ve fiziksel görünümüne aşırı önem vermekte oldukları durumlarda, olumsuz etkilenme de çok daha fazla olmaktadır.

Beden imajını ölçmede kullanılan tekniklerden biri de beden imajı indeksini (body image perception index-BPI) hesaplamaktır. Slade ve Russel (1973)'in formüle ettiği indeks aşağıda yer almaktadır:

$$\text{Beden imajı indeksi} = (\text{algılanan beden ölçüsü} \times 100) / \text{gerçek beden ölçüsü}$$

Buradan 100 almak, tam tahmin, 100'den düşük almak, fiziksel görünümün düşük tahmin edildiği, 100'den büyük almak ise fiziksel görünümün abartılı tahmin edildiği anlamına gelmektedir (Slade ve Russell, 1973; akt., Blood, 2005). Bu gibi ölçeklerin yanı sıra, beden imajını ölçmede siluet tekniği, envanterler ve bire bir görüşmeler kullanılmaktadır.

Beden algısıyla ilgili farklılıkları saptamadaki en yaygın yöntem, farklı beden ölçülerinden, şematik figürler ve silüetler kullanmaktır. Katılımcılar, iki figür seçmektedirler; birisi şu an olduklarını düşündükleri beden ölçüsü, diğeri ise olmak istedikleri beden ölçüsü. İki şekil arasındaki fark, katılımcıların, bedenleriyle ilgili memnuniyetsizliğinin ölçüsü olarak kabul edilmektedir (Grogan, 2005). Bu ölçümler çok sık kullanılsa da alanda bazı eleştirilere maruz kalmaktadır. Çizimlerin yeteri kadar gerçekçi olmadığı, beden formunu yeteri kadar iyi yansıtmadığı tartışılmaktadır. Bir kaç dışında, değerlendirme için kullanılan birçok figürün psikometrik ölçütlere uygun olmadığı, geçerlilik ve güvenilirliklerinin sınanmadığı savunulmaktadır. İkinci olarak, bazı figürlerde yüz kısmının kaş, göz gibi ayrıntılar içermekte olduğunun ve bunun bireylerin dikkatini dağıtabileceği savunulmaktadır. Üçüncü olarak da çoğu envanterin figür sayısının az olduğu (dokuzdan az) ve bunun da kesin sonuçlara ulaşmayı engelleyebileceği tartışılmaktadır (Swami, Stieger ve Harris, 2012).

Beden imajını ölçmenin bir başka yolu ise bireye kendini değerlendirebileceği ölçekler uygulamaktır. Burada kişiye uygulanan ölçekler genellikle derecelendirmeli ölçeklerden oluşmaktadır ve birey katıldığı veya katılmadığı ifadeleri işaretleyebilmektedir. Bu ölçeklerde genellikle bireyin vücudunun bir kısmı veya tümüyle ilgili memnuniyet düzeyi ölçülmektedir (Rumsey ve Harcourt, 2005).

Beden imajını ölçmede yarı yapılandırılmış ya da yapılandırılmamış görüşmeler kullanılmaktadır. Bu şekilde uygulayıcı, katılımcıya bedeniyle ilgili memnuniyetsizlik yaşadığı alanları belirlediği başlıklara bağlı kalarak sorabilmektedir (Grogan, 2005).

Bireyin bedeniyle ilgili memnuniyetsizlik hissetmesi, strese maruz kalması, benlik değerlerinin düşük olması, depresyon belirtileri göstermesi, yetersizlik algısının olması,

diğerleri tarafından değerlendirilme konusunda duyarlı olması beden imajını etkileyen en önemli faktörlerdendir. Fiziksel görünüm, benlik değerinin temel boyutlarından ve insanlar hakkında fiziksel görünümüne bakarak izlenim oluşturma eğilimi oldukça yaygındır (Preester ve Knockaert, 2005).

Beden imajı sosyo-biyolojik, sosyo-kültürel görüşler ve nesneleştirme kuramına göre açıklanmıştır. Sosyo-biyolojik görüşe göre erkekler, eş seçimlerinde, bedensel görünümü bir ölçüt olarak değerlendirmektedirler. Çünkü kadının üretkenliğinin daha çok sağlık ve yaşına bağlı olduğu; sağlık ve üretkenliğin görsel ifadesinin de bedensel görünüm olduğu belirtilmektedir (Dittmar, 2008).

Sosyo-kültürel görüşe göre ise toplumda güzel görünüme sahip bireyler, modellik, mankenlik, hosteslik, oyunculuk gibi daha gözde mesleklere sahip olabilirler. Bu nedenle bedensel açıdan daha çekici olarak değerlendirilen bireyler, daha şanslı görülmektedir. Onların daha iyi bir işe, daha iyi bir ekonomiye, daha iyi bir evliliğe ve daha mutlu bir yaşama sahip oldukları düşünülmektedir (Dittmar, 2008).

Frederick ve Roberts'ın (1997) Nesneleştirme Kuramı (Objectification Theory) çerçevesinde beden imajı ele alındığında, özellikle kadınlar, medyanın etkisiyle sürekli güzel ve çekici kadın figürüyle karşı karşıya kaldıkları için sürekli olarak kendi bedensel görünümelerini sorgulamaktadırlar. Genel güzellik kalıplarına uymayan kadınların, dış görünüşlerinden utandıkları için sosyal ortamlara girmeye çekindikleri belirtilmiştir (Akt., Dittmar, 2008).

- Kadınlar, başkalarının kendilerinin bedensel görünümüyle ilgili değerlendirmelerini kendi düşünceleriymiş gibi içselleştirmektedir.
- Erkekler ise, zekâ, kişilik, kariyer gibi özellikler doğrultusunda değerlendirilmekte ve hatta bu özellikleriyle bağlantılı olarak çekicilik kazanmaktadır (Dittmar, 2008).

Yine nesneleştirme kuramına göre kadınlar, söylenenleri içselleştirdiği için, yeme bozukluğu, cinsel işlev bozukluğu ve tek yönlü depresyon gibi psikolojik kökenli hastalıklara yakalanma riskleri artmaktadır (Dittmar, 2008).

Görüldüğü gibi her üç görüş de beden imajını toplumsal açıdan ele almakta ve olumlu beden imajına sahip olmanın önemini vurgulamaktadır. Aşağıda beden imajı kavramı ile ilişkili olan bağlanma konusundaki kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1.2. Bağlanmaya İlişkin Kuramsal Çerçeve

Bağlanma kuramının kurucusu olan Bowlby (1951), bireysel gelişimde etiyolojik (evrimsel) ve sosyal-düşünsel etmenlerin rolüne ve önemine odaklanmaktadır. Klasik psikanalitik ve Nesne İlişkileri Okulu'ndan da bundan dolayı ayrılmıştır ve Darwin'den etkilenmiştir. Bowlby'ye göre birey statik bir yapıda değildir ve çevresiyle etkileşim kurmaktadır (Akt., Corey, 2008). Bowlby, psikoanaliz, etoloji, deneysel psikoloji ve öğrenme kuramlarından yararlanarak çocuk gelişimine temel olacak ve psikiyatrinin pek çok alanı için temel oluşturacak bir kuram geliştirecek çalışmaları başlatmıştır (Stevenson-Hinde, 2007).

Bağlanma kuramı Bowlby ve Ainsworth'un belkemiği sayılabilecek çalışmalarından sayılmaktadır. Ainsworth ve Bowlby, kariyerlerinin başında beraber çalışmamalarına karşın, Ainsworth Toronto Üniversitesi'nden, Bowlby ise Cambridge Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra, ileride oluşturacakları kuram için ilk adımlarını atmaya başlamışlardır (Goldberg, Mur ve Kerr, 2000). Ainsworth'un, Bowlby'nin çalışmalarına katılımı ile bağlanma çalışmasına deneysel araştırma yöntemi ve çocuk gelişimi yönelimi dâhil olmuştur (Sperling ve Berman, 1994).

Bowlby'nin 1948'de hastaneye yatırılan ve ailelerinden ayrılan çocukları gözlemlemeye başladığına ilişkin bilgiler bulunmaktadır (Feeney ve Noleer, 1996). Bununla birlikte, beraber çalıştığı bir hemşire de, çocukların bütün yaptıklarının not edilmesini sağlamıştır. Bu notlar hem haftalık seanslarda kullanılmakta hem de daha sonra bunların

bağlanma teorisinin oluşumuna zemin hazırladığı kabul edilmektedir (Simpson ve Rholes, 1998).

Bağlanma bebeklikten başlayarak hayatının sonuna kadar bireyin akıl sağlığı ile ona duygusal destek ve koruma sağlayan bağlanma figürleriyle olan ilişkisi arasında kuvvetli bir bağdan oluşmaktadır (Hazan ve Shaver, 1990). Bağlanmanın başlangıcı, anne ile doğum sonrası ilk temas olarak kabul edilmektedir (Allen, 2000). Bowlby'ye göre bağlanma, kişinin yaşamındaki özel insanlarla etkileşim içine girdiğinde zevk almasını, sıkıntı veya mutsuzluk yaşadığında yakınları ile beraber olup rahatlığa kavuşmasını sağlayan duygusal bir bağ olarak görülmektedir. Bu bağ ebeveyn ve bebek arasında ya da bebeğe bakım veren birinci kişi arasında oluşmaktadır (Bowlby, 2005). Böylelikle bağlanma kuramı, bebek ve bakıcı arasında, çocuğun benlik kavramının oluşumuna ve sosyal dünya hakkındaki görüşlerinin gelişimine katkı sağlayan duygusal zincir olarak tanımlanabilmektedir (Bowlby, 1988).

Bağlanma teorisinin gelişmesindeki en büyük etken, 1940'lı yıllarda bebeklik dönemlerinden itibaren hastane ya da bakım evlerinde yaşamış olan çocukların sosyal, psikolojik ve gelişimsel sorunlarıdır. Burada yaşayan çocukların mahrum kaldığı sevgi ve sıcaklık sonucunda kaygı, huzursuzluk, umutsuzluk, öfke çıkışları ve depresyonun sadece psikanalitik teoriyle açıklanamayacağına kanaat getirmiş olan Bowlby (1969), bu sorunların, birey gelişim gösterdiğinde bile peşini bırakmadığını savunmuştur.

Yetişkinlerin aldıkları kararlarda ve hayatı yaşayış şekillerinde de etkili olan bu sorunların bebek ve bakım veren kişi arasındaki duygusal bağın eksikliğinden oluştuğu vurgulanmaktadır. Ainsworth'a göre de bağlanmanın erken yaşlarda oluşan özellikleri, yetişkinlikteki yakın ilişkilere de yansımaktadır. Birçok insan, hayatının ilk döneminde bakım vereniyle oluşturduğu bağlanma stilinin benzerini, yetişkin hayatındaki romantik ilişkisinde de aramaktadır ve romantik ilişkiye girdiği kişiyle kurduğu ilişki benzer özellikler göstermektedir (Blehar, Lieberman ve Ainsworth, 1977).

Bağlanma kuramının savunucularına göre, bağlanma stili, bireyin tüm yaşamını etkilemekte ve biçimlendirmektedir. Kişinin, romantik yaşamını, iş yaşamını,

akademik/eğitimsel yaşamını etkilemektedir. Bağlanmanın görülen etkileri, kişilerde birer kişilik özelliği olarak ortaya çıkmaktadır (Allen, 2000). Erikson ve Sullivan (1968), bağlanmanın önemi ile ilgili özellikle ergenlik ve erken yetişkinlikte derin ve anlamlı ilişkiler kurmanın, yerine getirilmesi gereken en önemli görevlerden biri olduğunu ifade etmektedir (Akt., Burger, 2006).

Ainsworth'a (1989) göre bağlanma, kişide duygusal bir bağın oluşumunu, bu bağın sürekliliğini ve kişinin yakınlığı sürdürme ihtiyacı içinde olmasını içermektedir. Kişi bağlanma figüründen ayrıldığında, sıkıntı yaşamakta ve tekrar bir araya geldiğinde mutlu olmaktadır. Bağlanma figürünün kaybında ise daha derin duygular yaşayarak yas sürecine girmektedir.

Ainsworth'un bağlanma kuramının gelişimine yaptığı en büyük katkı, yaptığı Uganda ziyaretinde 28 Ugandalı bebekle çalışma fırsatını yakalamasıyla oluşmuştur. Doğal gözlem ve mülakatlara dayandırdığı çalışmasında, bebeklerin 8 aylık olduklarında genellikle annelerini 'güvenli bir üs ya da sığınak' (safe heaven) olarak kullanarak çevreyi tanıma ve keşfetmeyi başardıklarını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca bebeklerde üç farklı bağlanma örüntüsü olduğunu önermesi de çok önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Buna göre "güvenli", "güvensiz" bağlanan bebekler ve "henüz bağlanmamış bebekler" in birbirlerinden farklı olduklarını saptamıştır (Akt., Kart, 2002).

Philip Shaver ve Kim Bartholomew gibi psikologlar bu bilgilerden ve kuramsal yaklaşımlarından yola çıkarak Bowlby ve Ainsworth'un bulgularının yetişkin bağlanması için de geçerli olduğunu savunmuşlardır (Sperling ve Berman, 1994). Özetle Bowlby ve Ainsworth'un alandaki öncül çalışmaları, kuramın bugünkü halini almasında büyük önem taşımış ve alandaki diğer araştırmacıların önünü açmıştır.

Etolojik görüşe göre, bağlanmanın bir işlevi de çocukların biyolojik olarak hayatta kalmalarını sağlamaktır. Bowlby, teorisinin temeline bu inancı yerleştirmiştir ve her insanın önemli bir diğeriyle duygusal bir bağ kurma yatkınlığı ile dünyaya geldiğini savunmaktadır (Bowlby, 1973). Bu yatkınlık ile çocuk, bakım veren diğeriyle yakınlık

kurmaktadır ve onun ilgisini çekmek için bir takım hareketler içine girmektedir. Bütün bunlar bebeğin hayatta kalmasını sağlayan ve kendini güvende hissettiren bir ‘davranışsal sistem’dir. Biyolojik bir temele dayanan bu sistem, korku yada kaygı yaratan durumlarda aktive olmaktadır. Bebek bu sistem içerisinde yakınlık kurmak amacı ile gülümseme, dokunma, sarılma, kişinin yokluğunda ağlama gibi davranışlarda bulunmaktadır (Bowlby, 2005).

Bağlanma davranış sisteminin amacı farklı birçok tehlikeden korunmak amacıyla birincil bakıcıyla yakınlığı sürdürmektir. Bu nedenle sistem, kaygı, korku, tehlike, yorgunluk koşulları altında etkinleşme eğilimindedir (Bartholomew ve Horovitz, 1991). Bu gibi kişinin kendisini zor durumda hissettiği durumlarda, kendisini anne-babasına yakın tutan bir mekanizmaya ihtiyacı vardır. Bir başka deyişle, kişi bu gibi durumlarla başedebilmek için bağlanma davranışı geliştirmek zorundadır. Bowlby bunlara ‘bakıcıya yakınlığı destekleyen ve sürdüren sinyaller ve durumlar’ adını vermiştir (Bowlby, 1988).

Bağlanma sisteminin bir başka işlevi ise fiziksel yakınlığın yanında bebeğin, güvenli bir sığınağının olduğunu bilmesi ve güven duygusunu yaşaması gereklidir. Bebek ancak bu yolla, diğerleri hakkında olumlu bir model geliştirebilir ve çevresini tanıma sırasında kendine zarar verici eylemlerden kaçınabilecektir. Böylelikle de kendisini iyi hissedebilecektir (Bowlby, 2005). Bu bağ, bebeğin anneye hissettiği bağ veya ileride romantik partnere hissedilen yakınlıkta olan bağdır. Bu bağın sonucu olarak birey kendini güvende hissetmektedir. Sheperis’in Carol Pistole ile yaptığı röportajda, Pistole’a göre bağlanmada güvenlik duygusunu oluşturan şey, bir bağlanma figürüne duyulan yakınlık eğilimidir (Sheperis, Hope ve Ferraez, 2004).

Bağlanma teorisinin merkezinde güvenli bağlanma stili bulunmaktadır. Güvenli bağlanma da kendi içinde iki mekanizmanın dengesinde bulunmaktadır. Birisi *keşfetme sistemi*, diğeri *bağlanma sistemi*. Keşfetme sistemi, çocuğa, öğrenmesi, gelişmesi için yeterlilik sağlamakta, bağlanma sistemi ise çocuğu, zarar görmekten korumaktadır. Çocuk, stres yaşadığında veya annenin uzaklaştığını hissettiğinde, ona yakın olma isteği duymaktadır. Bununla birlikte eğer çocuk güvende olduğundan eminse ve annesinin

ulaşılabilirliğinden eminse, çevreyi rahatça keşfedebilmektedir (Crittenden ve Claussen, 2007).

Bebekler bakım verenden ayrıldığında üç aşamalı bir süreç açığa çıkmaktadır. Her basamak aslında çocuğun duruma uyum sağlayabilmesi için gereklidir.

- İlk süreç ağlama, tepki verme, kendini yatıştırmak isteyenlere direnme gibi ‘karşı koyma davranışları’ni içermektedir. Bunu bir rahatsızlık çağrısı olarak yapmaktadır. Bebek korktuğunda, acı duyduğunda ağlar ve ebeveynin yanına gelmesini sağlar. Ağlamayla birlikte bebek anneyi aramaya başlar ve başkalarının yatıştırma çabalarına cevap vermez. Bu girişimleri ‘protesto’ eder. İlk basamak işe yaramadığı takdirde çocuk yıpranmaya ve tükenmeye başlamaktadır. Bakım vereni yakına getiremediği için ümidi tükenmektedir.
- İkinci süreçte bebek daha pasif kalmakta, adeta çaresizlik ve umutsuzluk yaşamaktadır. Edilgen bir tavır takınmakta ve ‘keder’ havasına bürünerek açıkça mutsuzluğunu göstermektedir. Bu süre boyunca yaşanan pasiflik, aynı zamanda koruyucu bir etkiye de sahiptir, çocuk yavaş yavaş iyileşmeye çalışmaktadır. Ancak bütün çabaları sonuçsuz kalırsa ve bağlanma figürüne ulaşamayacağını düşünürse bir diğer basamağa geçiş yapmaktadır.
- Son süreçte ‘kopma’ yaşanmaktadır. Üçüncü ve son tepki sadece insanlarda görülmektedir. ‘Bağlanmanın çözülmesi’ (deattachment) anne geri geldiğinde savunmacı davranarak onu görmezden gelme ve anneden kaçmaktır. Bebek artık bakım vereni aramaz ve ona bağlılığını kaybeder. Bu üç aşama da oldukça zor olsa da son süreç tamamlandığında artık bebek normal yaşamına geçiş yapmaya başlamaktadır ve hatta yeni bir figüre bağlanma gibi bir olasılık doğmaktadır (Bowlby, 2005).

Ainsworth ‘Yabancı Durum’ deneyleriyle, Bowlby’nin kuramının temel varsayımlarını test etmişlerdir. Bu deneyde bebekler; yakınlarından ayrılma, yabancıyla yalnız bırakılma ve tekrar yakınlarıyla birleşme durumlarında gözlemlenmektedir. Bu deneylerin sonunda üçlü bir sınıflandırma elde edilmiştir. Üçlü sınıflandırmanın oluşumunda Bowlby, bakım verenin temelde üç tür davranış örüntüsünden birini

sergilediğini savunmaktadır. Bağlanma figürü, çocuğun ihtiyaçlarına üç şekillerde yanıt vermektedir: *Tutarlı olarak olumlu, tutarlı olarak tepkisiz veya tutarsız tepki.*

Bowlby (2005), yetersiz/patolojik ebeveynliği; ilgi ve kontrol/koruma boyutlarıyla ilişkilendirmiştir: İlgi terimi; yeterince bakım verme ya da yetersiz kalma, bebeğin gereksinimlerine duyarlı olma ya da bu gereksinimleri karşılayamama, çocuğa değer verme ya da onu küçümseme, eleştirme ve reddetme ile ilgilidir. Kontrol/koruma terimi: aşırı koruma, bağımsızlığı desteklememe ve aşırı kontrol etme ile ilişkilendirilen yapılardır.

Bütün bu tartışılan kavramlardan sonra Bowlby ve Ainsworth'un kuramlarından yola çıkarak, Hazan ve Shaver üç tür bağlanma stili ortaya atmışlardır ve bunları yetişkin romantik ilişkilerine uygulamışlardır. Bunlar; güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan bağlanma stili olarak adlandırılmaktadır (Hazan ve Shaver, 1994).

Güvenli bağlanma stili: Güvenli bağlanma stiline sahip çocuklar, yakınlığı koruma, rahatlık arama ve çevreyi keşfetmek için bakım veren bir “güvenlik üssü” olarak kullanma özelliği taşımaktadır. Ainsworth'un deney ortamında bu çocuklar, anneleri tarafından yalnız bırakıldıklarında kısmen huzursuzluk yaşamaktadırlar ve panik olmadan anneyle yakınlık ve temas arayışına geçmektedirler. Deneyden önce aileler ziyaret edilmiş ve bakım verenin özelliklerine de bakılmıştır. Güvenli bağlanma stiline sahip çocukların bakım verenleri tutarlı biçimde ulaşılabilir ve olumlu tepkiler veren bireyler olarak gözlenmiştir.

Kaygılı/kararsız bağlanma stili (iki yönlü bağlanma): Bu çocuklar deney ortamında annelerinden ayrıldıklarında yoğun bir kaygı, kızgınlık ve gerilim yaşamaktadırlar. Anne odaya yeniden geldiğinde ise bebek, kolayca sakinleşememekte, annelerine sarılıp onlarla beraber olmak istemektedirler. Bu çabalarından dolayı, çevreyi keşfetme davranışlarını bile durdurdukları gözlenmektedir. Ev gözlemlerinde ise bakım verenlerin bebeğin sinyallerine tutarsız tepkiler gösterdikleri gözlenmiştir. Ebeveynlerin bazen ulaşılabilir olduğu bazen de ulaşılmaz veya tepkisiz kaldıkları gözlenmiştir.

Laboratuvar ortamında bebeklerin zihinleri, bakım veren ile meşgul olduğu için keşif davranışında bulunamadıkları düşünülmüştür.

Kaçınan bağlanma: Bebekler, ayrılma anında çok fazla tepki vermemişlerdir ve çevredeki diğer kişilerle de çok ilgi kurmamışlardır. Anne odaya geldiğinde ise yakınlaşmak için çok fazla çaba sarf etmemişler ve çevreyi keşfetmeye devam etmişlerdir. Bu çocukların bağlanma ile ilgili olumsuz duygularını bastıran ve bağlanma ile ilgili ihtiyaçlarını reddeden kişiler olmaları olasılık dahilindedir. Bu bebeklerin bakıcıları, evlerinde incelendiğinde, çocuğun rahatlama, yakın bedensel temas gibi isteklerin karşılamadıkları veya bu davranıştan çocuğu vaz geçirmiş oldukları gözlenmiştir. Bakım verenin, çocuğun isteklerini tutarlı olarak reddi söz konusudur. Alanda Hazan ve Shaver'ın kaçınan bağlanma stili, aşağıdaki bölümde açıklanacak olan Bartholomew ve Horowitz'in dörtlü bağlanma stili teorisi tarafından 'korkulu bağlanma' ve 'kayıtsız bağlanma' olarak tanımlanmıştır.

Bir diğer yaklaşım olarak Bartholomew ve Horowitz, Bowlby'nin 'kendilik' ve 'öteki' bağlanma modellerine (içsel çalışma modelleri) ilişkin varsayımlarını, geliştirdikleri dörtlü model ile test etmişlerdir. Kişinin kendisinin sevmeye ve desteklenmeye layık olup olmadığı konusundaki inancı, 'kendilik' kavramını; kişinin diğer insanların güvenilir ve ulaşılabilir olduğu konusundaki inancı ise 'öteki' kavramı ile açıklanmaktadır (Horowitz ve Strack, 2011).

Bağlanma sistemi, *kontrol sistemi teorisine* göre çalışmaktadır. Bu modele göre, sistemi devreye sokan, 'çalıştıran' birçok doğal olay bulunmaktadır. Sistem bir kez aktive olduğunda bundan sonraki amaç için harekete geçmektedir. Hedefe ulaşıldığında ise sistem devre dışı kalmaktadır. Çocuk, bağlanma figüründen uzak olduğunu hissettiği anda veya bir tehdit algılsa ya da korkarsa sistem devreye girmekte ve bir an önce tekrar figüre yakınlaşmak için bir seri davranış sergilemektedir: bağırarak, seslenmek, ağlamak ya da dokunmak. Hangi davranışın kullanılacağı genellikle çevre koşullarıyla belirlenmektedir. Figürle bağ kurulduğu anda çocuk, hedefe ulaşmak için sergilediği davranışları değiştirmektedir. Bağlanma davranışları bu şekilde devre dışı kalmakta ve

böylelikle keşfetme ve beslenme gibi diğer davranışsal sistemlere geçmektedir (Sperling ve Berman, 1994).

Bağlanma kuramında önemli olan, bağlanma sistemini etkili ve yeterli şekilde aktive etmek ya da devre dışı bırakmak için, bireylerin bağlanma figürü ile olan etkileşimini içselleştirmeleridir; bir başka deyişle içsel çalışan modeller geliştirmesi gerekmektedir (Sperling ve Berman, 1994). Bu kuramda içsel çalışma modellerine ayrı bir önem verilmektedir. Çünkü bunlar bebeklikteki bağlanma deneyimleri ile yetişkinlikteki duygu ve davranışlar arasındaki bağın temel kaynakları olarak kabul edilmektedir (Solmuş, 2010). Bununla birlikte içsel çalışan modeller, düşünce ve duyguları içerdiğinden bebeklik döneminde araştırılması mümkün olmamaktadır. Ancak üç yaşındaki çocuklar, bağlanma durumları hakkındaki öyküleri tamamlayabilmektedir.

Bu model iki farklı *düşünsel şemayı* içermektedir (Solmuş, 2008):

1. Kendilik modeli: Bu model bireyin kendilik değerine ve başkaları tarafından sevilirliğine ilişkin algıları olarak kabul edilmektedir. Olumlu bir kendilik modeli dışarıdan gelecek onaya ihtiyaç duymaksızın sahip olunan özsaygı ve sevilirlik duygusunu; olumsuz kendilik modeli ise olumlu benlik algısı için başkalarının onayına gereksinim duymak olarak açıklanabilmektedir.

2. Öteki modeli: Bu modelde, bireyin yakın çevresindeki insanların bağlanılabilirliğine (tepkilerinin tutarlılığına) ve güven vericiliğine ilişkin beklentileri, algıları yer almaktadır. Çevresindekilerin ulaşılabilirliğine ilişkin beklentilerini içermektedir. Öteki modelinin olumlu olması halinde, birey yakın ilişkilerde destek ve yakınlık aramaktan çekinmemekte ve başkaları hakkında olumlu beklentilere sahip olmaktadır. Öteki modeli olumsuz olduğunda ise, kişi ötekilere karşı olumsuz beklentiler taşımaktadır. İhtiyacı olduğunda onlara güvenemeyeceğine ve bağlanamayacağına inanmaktadır.

Kendilik ve öteki modeli alanda farklı sözcüklerle anılmaktadır. ‘Kendilik’ kavramı yerine ‘benlik’; ‘öteki’ kavramı yerine de, ‘diğerleri’, ‘önemli diğerleri’ veya ‘başkaları’

gibi kavramlar da kullanılmaktadır. Bu çalışmada ‘kendilik’ ve ‘öteki’ olarak ele alınmıştır.

Bowlby’nin kuramında ‘içsel çalışan modeller’ kavramının oluşumu, bağlanmanın oluşumu esnasındaki bireysel farklılıklardan doğmaktadır. Bebekler, çevrelerindeki kişilerin kendilerine davranış şekillerinden yola çıkarak bağlanma ilişkileri ve bu şekilde kendilerine ve çevrelerine ilişkin yapılar geliştirmektedirler. Zamanla bebekler, karşılarındaki bakım verenden ne bekleyeceklerini öğrenirler ve davranışlarını buna göre ayarlarlar. Bakım verenle sıcak ve özellikle tutarlı ilişkiler içinde olan bebekler güvenli bağlanırlar ve kendi benliklerine ilişkin olumlu zihinsel temsiller geliştirirler. Bununla birlikte karşılarındaki kişileri de güvenilir, iyi niyetli ve destekleyici algılamalarını sağlayan temsillere sahip olurlar. Öte yandan, bakım verenle soğuk ilişkileri olan bebekler ise, kendilerinin sevilmez ve yetersiz olduklarını düşünürler ve çevrelerindeki ‘ötekileri’ güvenilmez ve uzak bulurlar (Bowlby, 2005).

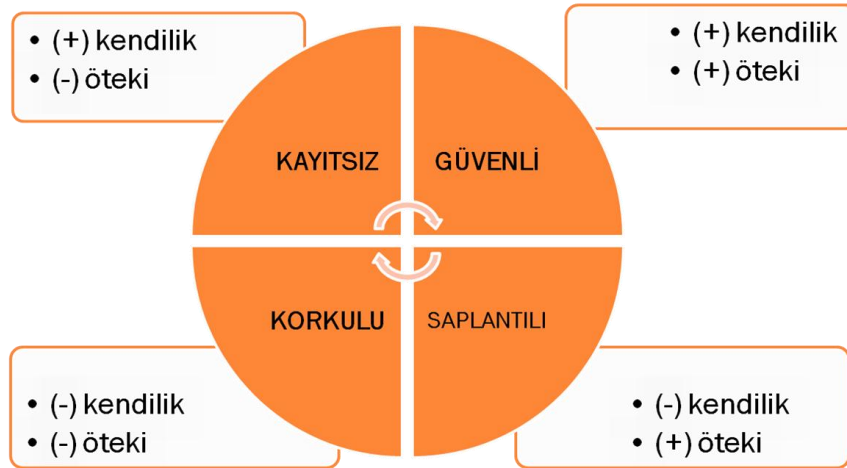
Zihinsel temsiller, bebeklikte bakım verenle bebeğin arasındaki ilişkiyi belirlemekle kalmayıp, yetişkinlikte de öteki bireylerle kurulan ilişkilerde örnek temsil etmektedir. Bu ilişkinin, sonraki ilişkilerde model olarak kullanılmasının yolu, yaşananların bellekte tutulmasıyla gerçekleşmektedir. Yaşanan her yeni deneyim, mevcut inançlara (içsel çalışan modellere) yeni kanıtlar sağlamaktadır. Yakın ilişkilerde yaşananlar, bellekte bağlanmayla ilgili bilgileri harekete geçirmekte ve sonraki yaşananların algılanmasında etkili olmaktadır (Balkaya, 2005; akt., Kutlu, 2009).

Kendilik ve öteki modeli normal şartlarda oldukça durağandır. Gelişimsel olarak sürekli değişsek de Bowlby’nin içsel çalışan modellerindeki değişim o kadar da değişkenlik göstermemektedir. Değişim olmamasının nedeni asimile olmaktır. Şöyle ki, bağlanma figürüyle gerçekleşen geçmiş yaşantıların, gelecek yaşantıları bir ölçüde belirleyeceği, figürle yaşanabileceklerinin limitlerinin bilindiği fikri, içsel modellerin değişimini engellemektedir (Cassidy ve Shaver, 2005).

İçsel çalışma modelleri, karşıdaki kişinin eskisi gibi davranmadığını fark edinceye kadar, sabit kalmaktadır. Bireyin bağlanma modeline güveni sarsılırsa, yeniden kendilik

ve diğeri modellerini yapılandırmaktadır (Bowlby, 1973). Bağlanma figürünün travmatik bir kaybının yaşanması sonucunda içsel çalışan modeller olumsuz gitmesi yaşanabilir. Bu durumda kişi kendisinin diğeri insanlar kadar seilmeye layık biri olmadığını düşünebilmekte ve kendisini değersiz hissedebilmektedir. Bununla beraber, yakın ilişki kurabileceği bağlanma figürlerini tehlikeli ve güvensiz olarak algılayabilmektedir (Daly ve Mallinckrodt, 2009).

Güvenli bağlanma stiline sahip bir bebeğin mutlaka o şekilde kalacağı garanti edilememektedir. Çünkü bağlanma modelinde, duygusal bir değişiklik başlayabilmektedir. Önceden empatik ve destekleyici bir ebeveyn, ani işsizlik veya kronik hastalık gibi hayattaki ani değişimlerden dolayı, bir anda çok stresli bir hale gelebilmekte veya derin depresyona girebilmektedir. Daha önceden var olan güvenli bağlanma sağlanmış bir figürün kaybı, figürün intihar etmesi, bağlanma figürünün çok fazla tepkisiz, ilgisiz kalması, güvenli bağlanma stiline sahip bir bebeğin değişmesine yol açabilmektedir (Cassidy ve Shaver, 2005). Şekil-2’de Dörtlü Bağlanma Modeli’nin içsel çalışan modellerle bir arada temsili verilmektedir:

Şekil-2: Dörtlü Bağlanma Modeli'nin İçsel Çalışan Modellerle Temsili (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Gallo, Smith ve Ruiz, 2003; Levy, Blatt ve Shaver, 1998; Shaver ve Brennan, 1992; akt., Rugancı, 2008).

Güvenli Bağlanma: Genelde orta nokta civarında tavırları olan, abartısız bir profil çizen, olumlu kendilik modeline sahip, insanlarla yakın ilişkiler kuran, onlara bağlı olmaktan dolayı rahat hissedilen, baskın, arkadaş canlısı, nevrotik olmayan bireylerdir. Olumlu öteki modeline sahiptirler; diğerlerine göre daha arkadaşça, duyarlı, destekleyici, içten, yardımsever, dengeli ve daha az cezalandırıcı bireylerdir (Landy, 2009). Kendilerini sevilmeye layık bulurlar ve başka kişilerin de genellikle destekleyici olduğuna inanırlar. Güvenli bağlanan yetişkinler, bir problemle karşılaştıklarında çevrelerinden yardım alarak, bu durumdan kurtulmayı başarabilirler. Literatürde burada bahsedilen güvenli bağlanma ile üçlü bağlanma modelindeki güvenli bağlanma stili eş görülmektedir.

Kayıtsız/Kaçınmacı Bağlanma: Olumlu kendilik modeline sahip, sosyal etkileşimde düşmanca tavırlar sergileyen, kendini açmakta zorlanan ve tanımlamaları detaysız olan bireylerdir. Olumsuz öteki modeline sahiptirler. Böylelikle de kendine değer verme ve başkalarına karşı olumsuz tutuma sahip olmanın karışımıdır. Bu bireylerin ebeveynleri cezalandırıcı ve kötü niyetlidir (Landy, 2009). Bağlanma figürünün reddedişiyle karşılaşan bu kişiler aynı zamanda kendileriyle ilgili olumlu bir benlik imgesi geliştirmeye çalışırken, kendisini bu figürden uzak tutmaya çalışmakta ve olumsuz duyguları önemsizleştirecek bir benlik modeli geliştirmeye çalışmaktadır. Bu şekilde sürekli 'kaçınmacı' bir tutum izlemek durumunda kalırlar. Bu şekilde de zaman içinde savunma mekanizmaları geliştirmeye başlarlar (Mercer, 2006). Sonuç olarak kayıtsız bağlanma stiline sahip birey, yakın ilişkilerinden edilgen bir şekilde kaçır, bağımsızlığa aşırı değer verir ve ilişkilerin çok da önemli olmadığına inanmaya başlar. Bu şekilde iş hayatına aşırı odaklanan iş tutkunu kişiler (workaholics) haline gelirler. Kaçınmacı bağlananlar, zor durumlarla karşılaştıklarında eşlerinden destek almak yerine, kendilerini ilişkiden uzaklaştırarak bağlanma sistemini durdurmaktadır.

Korkulu Bağlanma: Olumsuz kendilik modeline sahip, içe dönük, çekingen, biraz soğuk, sosyal etkileşimde sinik, tanımlarda bütüncül bireylerdir. Aynı zamanda, olumsuz öteki modeline sahiptirler ve cezalandırıcı, kötü niyetli, özerk olmasını istemeyen ebeveyn modeline sahip bireyler bu tanımın altında yer almaktadır (Landy, 2009). Korkulu stil, tam olarak güvenli bağlanma stiline karşıtıdır. Sosyal temas ve yakınlık isterler ancak karşılarındaki kişilere güvenemezler ve reddedilme korkusu

yaşarlar. Bu yüzden de yolunda gitmeyen, onaya aşırı ihtiyaç duyan ilişkiler içerisine girerler. Bireyler genellikle reddedilme olasılığından kurtulmak için ilişkilere hiç başlamamayı seçerler ve bu da olası doyumlu ilişkileri, daha kurulmadan yıkmak anlamına gelmektedir.

Saplantılı/Kaygılı Bağlanma: Öteki tarafından reddedilmeden önce kendilik modeli genelde olumlu; reddedildikten sonra kendilik modeli olumsuz olan bireylerdir. İçten, baskın, vicdanlı, nevroitik, sosyal etkileşimde arkadaş canlısı, fazla kendini açan ve öteki modeli olumlu olan bireyler bu başlık altında yer almaktadır (Landy, 2009). Alan yazında saplantılı bağlanma ile Hazan ve Shaver'ın kaygılı-kararsız bağlanma stili benzerlik göstermektedir. Saplantılı bağlanan bireylerdeki en baskın özellik, kendine güven eksikliğidir. Hem reddedilmekten hem de terk edilmekten çok korkmaktadırlar. Eşlerine karşı öfke ve kıskançlık besleme eğilimindedirler. Bu kişilerin ebeveynleriyle geçmiş ilişkileri de henüz yerine oturmamıştır. Sağlantılı bağlanan bireyler, kendi bağlanma gereksinimlerinin karşılanmadığına ve ebeveyn sevgisi ve onayını yeterince kazanmamış olduklarına inanmaktadırlar. Bu kişilerin anne babaları gözlemlendiğinde gerçekten tepkilerini tahmin etmek kolay değildir. Bazen sevgi dolu ve sıcak iken bazen de reddedici olabilmektedirler.

Bartholomew ve Horowitz (1991) bağlanma boyutlarını 'kendilik modeli' ve 'öteki modeli' olarak adlandırmış olsalar da bazen 'kaygı' ve 'kaçınma' terimlerini de kullanmışlardır. Kaygı; olumsuz benlik modeli ve terk edilme duygusunu belirtirken, kaçınma; olumsuz öteki modeli ve yakınlıktan kaçma eğilimini simgelemektedir.

Bağlanma stillerine ek olarak Main ve Solomon (1990) bir başka bağlanma kategorisi olduğunu savunmuşlardır. Bunun sebebi ise bazı çocukların üçlü kategorizasyona yerleştirilemediğinin gözlenmesidir. Buna 'örgütsüz-yönelimsiz' (disorganized-disoriented) bağlanma adı verilmiştir. Böyle bebekler yabancı durum koşulunda stresle başa çıkmak için açık ve tutarlı davranışlar sergilememektedir. Yüz ifadeleri yarı bilinçsiz ve bazen donuktur. Bu çocukların ebeveynleri, onları korkutan, şaşırtan veya tuhaf davranışlar sergileyerek çocuğun zihnini bulandıran ebeveynler olarak gözlenmişlerdir (Akt., Kart, 2002).

Görüldüğü gibi her araştırmacı bağlanma kuramına kendi katkısını sağlayarak farklı modellere ulaşmıştır. Bununla birlikte, yetişkinlerde bağlanma stili sayısı konusunda henüz söz birliği bulunmamaktadır. Genel olarak birçok kuramcı tek bir güvenli stil ve birden fazla güvensiz stil tanımlamaktadır. Ancak, bunlardan en kapsamlısının, sonuncu modelde olduğu gibi Bartholomew ve Horowitz'in kuramı ile Bowlby'nin 'kendilik' ve 'öteki' bağlanma modellerine ilişkin varsayımlarının birleşimi olduğu söylenebilmektedir. Bu modelin sonunda ortaya çıkan dört bağlanma stili, pek çok araştırmacının hem fikir olduğu gibi bireyin yetişkinlikteki hayatını derinden etkilemektedir. Bağlanma kavramı gibi bireyin yaşamında son derece etkili olan toplumsal cinsiyet ile ilgili kuramsal çerçeve aşağıda verilmektedir.

2.1.3. Toplumsal Cinsiyet İle İlgili Kuramsal Çerçeve

Toplumsallaşma sürecinde erkek ve kadınların öğrendikleri, kültürün cinsiyetlerine uygun bulduğu duygu, tutum, davranış ve roller arasındaki farklılıklar toplumsal cinsiyet farklılıkları olarak ele alınmaktadır (Moi, 2005). Çocuklar büyürken, onları yetiştiren ebeveynlerinin içinde yaşadıkları kültürle harmanlanan tutumlarından ve akranlarının tutumlarından etkilenmektedirler. Böylelikle de çocukların çok küçük yaşlardan itibaren kadın ve erkek şemalarıyla ilgili bazı gözlemleri oluşmaktadır.

Nare (1996)'in dokuz ile 17 yaş arasındaki 500 öğrenciden toplanan materyaller, bu çocuklarca yazılmış denemeler ve doldurulan anketlerden çıkan verileri inceleyerek ulaştığı sonuç, toplumsal cinsiyet rolleri oluşumunun çok küçük yaşlarda bile var olduğu ve günlük yaşamda ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Nare, gözlemlerinde kız çocuklarının, erkek kahramanlarda bedensel güce vurgu yaparken, kadın kahramanlarda daha çok dikkat ettiklerinin duygusal güç ve ruhsal güç olduğunu saptadıklarını; oğlan çocuklarının ise, kadın kahramanların güzelliğinin ve erkek kahramanların yüksek toplumsal statülerinin üzerinde durduklarını saptamıştır.

Çok küçük yaşlarda temeli atılan toplumsal cinsiyet rolleri, gelecekte de bireylerin hayatlarını, meslek seçimlerini, eş seçimlerini biçimlendirmektedir. Dökmen'e (2004)

göre kadınların daha duyarlı ilgili ve bakım verici olarak algılanmaları ve bu role ilişkin mesleklerde görev yapmaları; erkeklerin bağımsız, atılgan, lider ruhlu ve kuvvetli algılanmalarından dolayı da bu özelliklere ilişkin mesleklerde görev aldıkları gözlenmektedir.

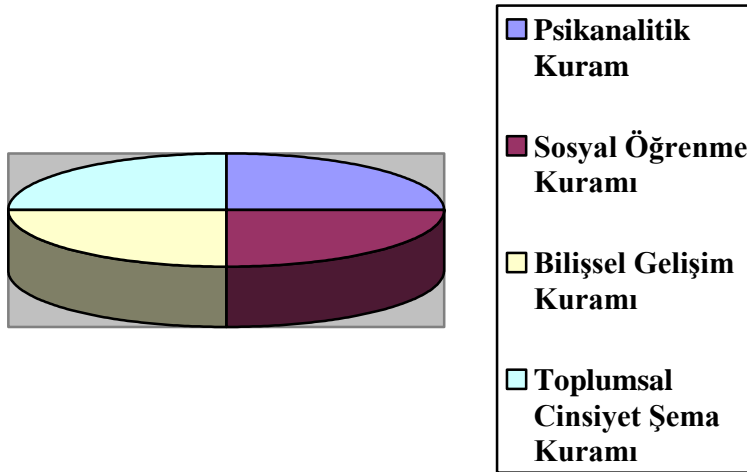
Toplumsallaşma süreci içerisinde dünya üzerinde çok az insan yardıma muhtaç olmadan büyümektedir. Normal süreçte bireyler birbirleriyle sürekli bir etkileşim içerisindeyler. Bireyin kendini topluma kabul ettirebilmesi için dünyayla ilgili birçok şey öğrenmesi gerekmektedir. Bunun içine değerler, toplumsal kurallar girmektedir ve bunu ona öğretecek yer öncelikle ailesidir ve çocuk doğduğu andan itibaren bir toplumsallaşma sürecine girmiş bulunmaktadır (Arat, 1996).

Sosyalleşme sürecinde aile en önemli kaynaktır. Çocuklarını büyütürlerken, ister istemez onlara kendi benimsedikleri hayat görüşünü de öğretmektedirler ve böylelikle onlara bir yol çizmektedirler. Birey, büyürken ve gelişirken ailesinin yanı sıra arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle, komşularla ve diğer birçok insanla etkileşim içerisindeydir. Bu şekilde oluşan doğrudan fiziksel etkileşimlerin yanı sıra birey, medyadan, televizyondan, magazinlerden, çizgi romanlardan ve kitaplardan da etkilenmektedir. Bu şekilde bireyler gelişirken içinde buldukları çevrenin görüşlerini, sahip oldukları kalıp yargıları da edinmektedirler (Arat, 1996). Birey, zaman içerisinde edindiği bu kalıp yargılara, kendi hayatını da uydurmaya çalışmakta, kendi kararlarını ve seçimlerini bu yargılara göre şekillendirmektedir. Bireyin kendi kalıp yargıları, insanlara bakışını ve en önemlisi kendine bakışını şekillendirdiği gibi ileride yetiştireceği çocuk da bunlarla yoğrulacak ve şekillenecektir.

İnsanların toplum yaşamına geçmesiyle, kadınla erkeğin aile içinde ve dışındaki rolleri ile çalışma hayatındaki rolleri değişkenlik göstermiştir (Dahlstrom, 1967). Üretim biçimlerinde değişiklikler oldukça yapı gitgide karmaşılaşmaya başlamıştır. Koptagel'e (1995) göre bu alandaki en kesin rol kalıplaşmaları kadın ve erkek arasında olmuştur. Zamanla yaşanan gelişim sırasında kadınların üretime katkısı hangi sosyo-ekonomik düzeyde olursa olsun hiç bir zaman sıfırlanmamış ancak değişim göstermiştir. "Sınıfsal ayrımlara göre üretime katkısı nicelik ve nitelik açısından farklılık

göstermiştir. Örneğin alt sosyo ekonomik kesimlerde hem bağlı bulunduğu toplumsal grubun yaşaması için gerekli ürünü (tarım ürünü, ticari ürün), hem de türün sürekliliğini sağlayacak çocukları üretme görevini üstlenmiştir.” (Arat, 1995, s. 97-103).

Toplumsal cinsiyetin kazanımına ve cinsiyetler arası farklılıkların açıklanmasına ilişkin çeşitli kuramlar bulunmaktadır. Cinsiyet rollerinin gelişimini açıklayan pek çok kuram bulunmakla beraber dört temel kuram göze çarpmaktadır. Psikanalitik kuram, sosyal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı, toplumsal cinsiyet şema kuramı gibi. Aşağıda bu yaklaşımlar özetlenmiştir. Şekil 3’de toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimini açıklayan dört temel kuramın temsili verilmiştir.

Şekil-3 Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Gelişimini Açıklayan Dört Ana Kuram.

2.1.3.1. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram, yirminci yüzyılın başlarında gelişim göstermiştir ve çocukluk dönemindeki yaşantıların, yaşantının sonraki dönemlerini, kişiliği ve aynı cinsten olan ebeveyn ile ayrışmayı etkileyeceğini belirtmektedir. Freud’un psikanalitik kuramı, cinsiyet rollerinin gelişiminde bireylerin, biyolojik ve anatomik özelliklerinin farklı olmasına dayanmaktadır. Freud’a göre her çocuk, fiziksel olarak büyürken psikoseksüel

gelişim basamaklarından geçer. Bu basamaklar, çocuğun sosyal, bilişsel gelişimi ile anne/babasına karşı hissettiği duygularla bağlantılıdır (Paludi ve Doyle, 1998).

Psikanalitik yaklaşımın kurucusu olan Freud'un psikoseksüel gelişim kuramı, yaygın olarak bilinen gelişim kuramlarından birisidir. Bu kurama göre bireyler, beş dönemde psikoseksüel gelişimlerini tamamlamaktadırlar: Oral, anal, fallik, latent ve genital. Buna göre toplumsal cinsiyetin kazanılmasına ilişkin üç dönem bulunmaktadır. Bu dönemler, çocukların cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında olmadıkları dönem, farklılıkları anlamaya başladıkları dönem ve ödipal dönem olarak belirtilmektedir (Fast, 1993, akt., Dökmen, 2004).

Oral ve anal dönemleri içeren ilk dönem doğumdan itibaren başlamaktadır. Erkekler yaşama erkek anatomisine sahip olarak başlarken kadınlar iki cinsiyetli olarak başlamaktadırlar. Kız çocuklarının deneyimleri ilk dönem için sadece klitorisle ilgili olduğu için libidoları erkektir. Buradan yola çıkılarak, yaşamlarının ilk yıllarında bütün insanların cinsiyetlerinin erkek olduğu dolayısıyla toplumsal cinsiyetlerinin de erkek olduğu sonucuna varılabilmektedir (Koca, 2001).

İkinci dönem, 18 ile 24 ay arasında başlamaktadır (fallik dönem) ve bu dönemde kadın erkek arasındaki ilk farklar anlaşılmaya başlamaktadır. Çocukların cinsel kimlikleri ise beş yaşları civarında oluşmaktadır. Psikanalitik kurama göre çocuğun, hemcinsi olan ebeveyninden ayrışma yaşı 3 ila 6'dır (Tarrant, 2002). Freud, fallik dönemin, toplumsal cinsiyet rolleri oluşumu için çok önemli bir evre olduğunu ileri sürmektedir. İleride bireyin kişilik oluşumunda, kadın ve erkek arasındaki anatomik özelliklerin fark edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu kurama göre yine erkeklik merkezdedir ve sevgi objesi annedir. Penise sahip olmak ya da olmamak, çocukların anlayabildiği tek ölçüttür. Erkek çocuklar kadınların penise sahip olmadıklarını fark ederler ve aynı zamanda da kendi organlarını da kaybedeceklerinden korkarlar. Kadınlarda ise durum biraz daha farklıdır. Kendi organlarının olmadığı ya da çok basit organları olduğunu düşünmektedirler çünkü penisleri yoktur.

Üçüncü dönem olan oidipal dönem de yine toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumu için son basamaktır. Kız çocuklar anneleriyle, erkek çocuklar babalarıyla özdeşleşmektedir; ancak Freud'a göre bu dönemde kız çocuklarının yaşadıkları, diğerleri kadar yoğun olmamaktadır çünkü kız çocuk zaten penise sahip değildir ve gözündeki anne eksik ve zayıftır (Koca, 2001).

Freud'un kuramı, birçok psikoanalitik kavramın kararlılığı olmadığı gerekçesiyle bilim insanları tarafından eleştirilmiştir. Psikanalitik kuram, 'penis kıskançlığı' ve 'hadım edilme korkusu' gibi soyut olduğu düşünülen ve test edilemeyen kavramları içermektedir. Bir başka eleştirilen konu ise, daha sonraki dönemlerde yapılan araştırmalarda, çocuğun karşı cinsindeki ebeveyne karşı bir arzu hissettiğine ilişkin bir bulguya ulaşılmamasıdır. Bilim insanlarına göre, çocuk kendisindeki anatomik değişiklikleri fark etmektedir ve böylelikle kendisini aynı cinsteki ebeveyni ile özdeşleştirmektedir ancak küçük çocuklar kız ve erkekleri birbirinden ayıran genital farklılıklarla ilgili tam olarak bir bilgiye sahip değildirler (Rider, 2000).

2.1.3.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Psikoanalitik kuramın karşıtı olarak, sosyal öğrenme kuramı, bireylerin toplumsal cinsiyet gelişimlerini etkileyen faktörlerden daha çok sosyal ve kültürel etmenlerin üzerinde durmaktadır. Mischel (1966) ve Bandura ve Walters (1963) tarafından ortaya atılan bu kuramda bireyin toplumsal cinsiyetinin oluşumu, birey ve çevresinin kesişimidir. Anne, baba, arkadaş çevresi ve okul, bireyin çevresini oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda ortaya atılan en önemli bilgi, çocuğun cinsiyetiyle örtüşen ya da örtüşmeyen davranışlar sergilemesinin nedeni aldığı ödüller, verilen cezalar, pekiştireçler, gözlemlene ve taklit yeteneğidir. Bu öğrenme sürecinde, çocuk çevresindeki birçok kadın ve erkek modelleri izleyerek kendi cinsiyetine uygun davranışı öğrenmektedir. Erkekler fiziksel aktivitelerde ve dış alan aktivitelerinde yer almaya teşvik edilirken kadınlar daha çok evle ilgili oyunlar oynamaya, ev işleriyle uğraşmaya özendirilmektedirler (Akt., Bandura, 1995).

Bu kuram, psikanalitik yaklaşımın tersine toplumsal cinsiyet rollerinin genlerle aktarıldığını desteklememektedir. Çocukların pasif rol oynadıkları inancının tersine, gözlem sonucunda çocukların kendi toplumsal cinsiyet rollerini oluşturduklarını ve geliştirdiklerini savunmaktadır (Moi, 2005). Çocuklar çevreden, öğretmenlerinden, ebeveynlerinden ve arkadaşları arasındaki oyunlardan, etkinliklerden etkilenecek, gözlem yaparak kendisini tanımakta ve cinsiyet gelişimini sağlamaktadır. Sosyal öğrenme kuramı, toplumsal cinsiyet rolleri oluşumunda çocuğun çevresel etmenlerle günlük ve hatta anlık etkileşimlerinin önemini vurgulamaktadır (Basow, 1997). Günümüzde medya ve kitlesel iletişim cihazları da çocuğun model alması açısından çok önemli bir rol üstlenmektedir. Bilgisayar, i-pad, akıllı telefonlar ve bunun gibi teknolojik aletler, çocukların oynadıkları oyunlardan, arkadaş çevrelerinde konuştukları konulara kadar tüm yaşam alanlarını kaplamaktadır.

Çocukların, sosyal çevre tarafından kabul görmek amacıyla bir takım davranışları ödülle pekiştirildiğinde, bu davranışı gelecekte bir daha sergileme olasılıkları artmaktadır. Bunun tersine eğer çocuğun davranışı bir takım ceza veya onaylanmama ile karşılanırsa gelecekte bu davranışı tekrarlamayacaktır (Bandura, 1997). Her iki cinsiyetteki çocuk da, farklı davranışları gerçekleştirmeleri için pekiştirilmekte, yönlendirilmekte veya belli davranışları gerçekleştirmemeleri için engelle karşılaşmaktadır. Bu şekilde farklı davranıldıklarında iki tarafta da farklı cinsiyet rolleri oluşmakta ve her iki cinsiyet de zamanla ‘kadınlar ve erkekler’ olarak kendisine ‘uygun’ kalıplar içine girmektedir.

Basow’a (1997) göre çocuklar her zaman çok belirgin olarak ödül veya cezaya maruz kalmadan, sadece izleyerek, dışardan gözlem yaparak bile öğrenmektedirler. Sadece iki cinsiyeti de gözleyerek, nasıl davranıp davranmayacaklarına ilişkin bir fikre sahip olmaktadır. Model olarak aldıkları kişileri veya hemcinsi olan ebeveyni taklit etmektedirler. Basow, sosyal öğrenme teorisine, çocukların sadece gözlemleyerek bile toplumsal cinsiyet rollerini kazandıklarını katmıştır ve çocukların çok küçük yaşlardan itibaren cinsiyete özgü davranışları gözlemleye başladıklarını ifade etmiştir. Doğumdan sonraki ilk yılın sonunda bu davranışın var olduğunu, birçok çocukta da iki veya üç yaşında başladığını gözlemlemiştir.

Sosyal öğrenme kuramına getirilen çeşitli eleştiriler de bulunmaktadır. Bu yaklaşımda çok masum olarak model olarak ebeveynleri gibi davrandığı söylenen çocuklar, kimi zaman da ebeveynlerinden çok daha güçlü kimlikler kazanmaktadır. Bunun tersi olarak kendi cinsiyetindeki ebeveyninden daha güçsüz ve zayıf bir stereotip oluşturmaktadır. İkinci olarak, sosyal öğrenme teorisinde çocuklar, öğrenme sürecinde oldukça ‘pasif’ olarak nitelendirilmektedir ancak çocuklar öğrenme sürecinde, bu kuramda belirtildiğinden çok daha aktif katılım göstermektedir. Son olarak kuramın bir başka eleştirilen yönü ise, çocukların her zaman hemcinsi olan ebeveyni model almadıkları, hemcinsini temsil etmedikleri ve onun cinsiyet özelliklerini göstermedikleridir (Helgeson, 2012).

2.1.3.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Lawrence Kohlberg tarafından oluşturulan kuramda toplumsal cinsiyet rollerinin, bilişsel gelişimle oluştuğu öne sürülmektedir. Bilişsel Gelişim Kuramı’na göre kadınların da erkeklerin de hangi kategoriye ait olduklarını anlamaları gerekmektedir. Kadınlar kategorisine mi erkekler kategorisine mi gireceklerini anladıktan sonra, artık kendi kafalarındaki cinsiyet rolüne uygun hareket edeceklerdir (Siviş, 1999).

Bilişsel Gelişim Kuramı, Jean Piaget’nin, çocukların hayatları boyunca bir seri basamağa bağlı olarak hareket ettikleri teorisine dayanmaktadır. Buna göre, Kohlberg, bireylerin bu basamakları tırmandıkça toplumsal cinsiyet rollerinin oluştuğunu savunmaktadır. Kuramın temeli, çocukların dünyayı nasıl anlamdıklarıyla dayanmaktadır. Kurama göre çocukların basamak atlamalarının yolu, kendi cinsiyetlerine ilişkin rolleri öğrenmeleridir (Paludi ve Doyle, 1998).

Kohlberg’e (1968) göre çocukların bu rollerin gelişimini kavramalarının üç yönü bulunmaktadır. Bunlar aşağıdaki şekilde ifade edilebilir (Akt., Arıcı, 2011):

- 1) Çocukların toplumsal cinsiyet rolleri, evrensel fiziksel özellikleriyle tanımlandığından, evrensel gelişimsel bir değişime uğrar.
- 2) Toplumsal cinsiyet rolleri, yaşam boyunca adım adım gelişir.

3) Cinsiyet rollerindeki gelişimsel değişimler, cinsiyet rolü tutumlarının ve değerlerinin değişiminin temelini oluşturur.

İlk olarak çocuklar, kendilerini kız veya oğlan olarak sınıflandırmaktadır ve bu farkındalık iki yaşından itibaren başlamaktadır. Giyim şekilleri, saç uzunlukları gibi özelliklerle hemcinsleriyle bağlantı kurmaktadır. Kendi kategorilerini bir kere anladıklarında, artık gelecekteki davranışlarını şekillendirecek olan yapıyı kavramış olmaktadır (Helgeson, 2012).

Çocuklar, ikinci basamak olarak görülen 5-6 yaşlarına kadar uzanan dönemde, bazen yedi yaşına kadar da sürebilmekte, her cinsiyet için bir değerler sistemi oluşturmaktadır. Bir bakıma bir cinsiyeti yüceltip, diğer cinsiyetin değerini düşürmektedir. Böylelikle kendisiyle özdeşleştirdiği cinsiyeti, hemcinsini taklit etmeye başlamaktadır. Bu dönemde, kendisini özdeşleştirdiği cinsiyete ilişkin bilgileri de çevredeki kaynaklardan toplamaktadır (Basow, 1997). Tıpkı sosyal öğrenme kuramındaki gibi burada da televizyon, ebeveynler, akrabalar, arkadaşlar, masallar ve daha nice kaynaktan hemcinsinin davranışlarıyla ilgili bilgi toplamaktadır. Bütün bu edindiği bilgiler ışığında bazı davranışlar sergilemektedirler ve toplumsal cinsiyet rolleri oluşmaktadır. Torun'un (2002) da belirttiği gibi çocuklar 6-7 yaşlarına gelene kadar iki cinsiyete ilişkin de oldukça basit stereotipleri bulunmaktadır ancak son evredeki gelişimlerinde daha karmaşık yapıları öğrenebilir, çoklu sınıflandırma şemaları kullanabilmektedirler.

Bu yaklaşımda, sosyal öğrenme kuramı yadsınmamakla birlikte üzerine eklemeler yapılmaktadır. Çocukların kendilerini isteyerek kadınsı veya erkeksi olarak sosyalleştirdiklerini ifade etmektedir (Unger ve Crawford, 1992, akt., Koca, 2001). Cinsiyet rolleri oluşumu sürecinin modelleme yoluyla kazanıldığı görüşünü destekleyen sosyal öğrenme kuramının aksine bilişsel teori, cinsiyeti tipleştirmenin (ayrıştırmanın) çocuğun bilişsel gelişimi ve çevrelerindeki dünyayı sürekli olarak yeniden yapılandırılmalarının bir sonucu olduğunu savunmaktadır (Siviş, 1999).

Bilişsel Gelişim Kuramı'nın alana kattığı en büyük yenilik, cinsiyet rollerinin belirlenmesinde bilişsel gelişimin önemini vurgulaması olarak görülmektedir. Aynı zamanda test edilebiliyor olması da çok güçlü bir yönüdür. Bu kuram, cinsiyete özgü davranışların oluşumunda ve toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda hem çocuğun bilişsel gelişimini ön plana çıkarmakta hem de çevresel faktörleri işin içine katmaktadır. Basow'a (1997) göre çocuklar bu kuramda söz edilen basamakları atlayamazlarsa cinsel kimlik oluşumlarını tamamlayamamaktadırlar.

Kuramın bazı zayıf yönleri de bulunmaktadır. Bu kuramda kadınlarla yapılan çalışmalar oldukça azdır dolayısıyla kadınların oynadığı önemli rolü vurgulamada yetersiz kalmaktadır. Kadın katılımcılar merkeze konmak yerine erkek katılımcılarla yapılan çalışmalar genellenerek oluşturulmuş bir kuramdır. Kuramın bir diğer zayıf yönü ise, cinsiyete, çocukluk dönemlerinin birincil önemli belirleyicisi olarak bakmasıdır. Din, etnik köken ve ırk konularına yeterli önemi gösterememektedir (Siviş, 1999). Bir diğer eleştiri ise bu teoriye göre, cinsel kimlik oluşumunun 5-6 yaşlar öncesinde bilişsel olarak mümkün olamayacağına belirtilmesidir. Oysa bunun tersine cinsel kimlik oluşumunun çok önemli bir bölümü 5-6 yaş öncesinde olmaktadır. Örneğin, iki ve üç yaş kadar erken bir dönemde çocukların, kendi cinsiyet oyuncaklarıyla oynamayı seçtikleri belirlenmiştir. Bunun yanı sıra çocukların, kendi cinsiyetlerinden arkadaşlarıyla oynamayı tercih ettikleri saptanmıştır (Torun, 2002).

2.1.3.4. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı

Bem'in ileri sürdüğü toplumsal cinsiyet şema kuramında, toplumsal cinsiyet rolleri gelişimi ve işleyişine sosyal öğrenme kuramı ve bilişsel kuram dâhil edilmektedir. Bilişsel kuram gibi, toplumsal cinsiyet şema kuramı da çocuğun sosyalleşmede aktif rol üstlendiğini savunmaktadır. Sosyal öğrenme kuramında olduğu gibi, cinsiyetleri ayırtırmak kaçınılmaz ya da değiştirilemez değildir. Çocuk, cinsiyetleri ayırtırır çünkü çevresini sarmalayan kültürde cinsiyet önemli bir yer kaplamaktadır. Çocuk, cinsiyetle ilgili bilgileri öğrenmekle kalmamakta, aynı zamanda daha önce biriktirdiği zengin içerikle birleştirip değerlendirmektedir (Koca, 2001).

Şema, bireyin algılarını organize eden bilişsel bir yapıdır. Belli bir şema aracılığı ile bilgiyi işlemeye hazır bireyler, şemaya uygun bilgiyi hemen kodlayabilmektedirler, şemayla ilişkili kategoriler içinde örgütleyebilmektedirler (Dökmen, 2004). Bir başka deyişle, çocukların daha önceden yapılandırılmış şemaları olduğu için cinsiyetle ilgili davranışlar geliştirmektedirler. Bu bakış açısına göre, cinsiyet şeması, sadece bilişsel gelişimin sağlanmasıyla değil, aynı zamanda çocuk cinsiyetle ilgili özel bir şemaya adapte olduktan sonra gelişmektedir (Torun, 2002).

Şema kuramında, toplumsal rollerin oluşumunda kültür de önemli bir rol oynamaktadır. Kültür, cinsiyet şemasının oluşumunda büyük bir rol üstlenmektedir. Çocuklar büyüyüp gelişirken, cinsiyetle ilgili bilişsel gelişimlerine katkı sağlayacak şemalar edinmektedirler. Bu şemalar, bilgi işleme (information processing), problem çözme ve davranışların dengelenmesini etkilemektedir.

Toplumsal cinsiyet şema kuramını öne sürenler, çocukların ‘ben’ ve ‘diğerleri’ kavramlarını geliştirmek için bu şemayı kullandıklarını savunmaktadırlar. Çocuğun cinsiyet şeması, kendi feminen (kadınsı) ve maskülen (erkeksi) yanlarını anlamasında da onlara yol göstermektedir.

Bem’in (1974) geliştirdiği Bem Cinsiyet Rolü Envanteri’nde bireyler kadınsı ve erkeksi özelliklere sahip olmaları bakımından dört gruba ayrılmaktadır:

- Kadınsı özellikleri daha çok, erkeksi özellikleri daha az taşıyanlar “kadınsı”;
- Erkeksi özellikleri daha çok, kadınsı özellikleri daha az taşıyanlar “erkeksi”;
- Hem kadınsı hem de erkeksi özellikleri eş zamanlı olarak eşit ve yüksek oranda taşıyanlar “androjen”;
- Bu iki grup özelliği düşük düzeyde gösterenler ise “belirsiz cinsiyet tiplmeli” olarak ifade edilmektedir (Bem, 1981).

Yukarıda verilen bilgiler göz önünde bulundurulduğunda Koca’nın (2001) da ifade ettiği gibi, psikoanalitik kuram daha çok biyoloji ve intrapsişik süreçlere önem verirken; sosyoloji altyapılı kuramlar toplumsal cinsiyet oluşumunda daha çok sosyokültürel

etkilerin üzerinde durmaktadırlar. Aşağıda bunlardan farklı olarak bir de feminist kuramdan söz edilmiştir.

2.1.3.5. Feminist Kuram

Feminizm, cinslerin eşitliğine önem veren bir kuram olarak öne çıkmaktadır ve kadınların toplum içindeki rol ve haklarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kadınların toplumdaki ikincilliğinin nedenleri, baskı altına alınma dinamikleri feminizmin ilgi alanını oluşturmaktadır (Buz, 2009). Eisenstein'e göre feminizm, "erkek üstünlüğünü sona erdirmeye mücadelesi değil, baskınlığın ideolojisini kökten kazıma mücadelesidir. Baskınlık ise, erkek üstünlüğünü de içeren daha büyük ve çoğulcu bir kategoriye kapsamaktadır (Eisenstein, 1998; akt., Buz, 2009).

Türkiye'de feminizme gerek sosyolojik gerekse kültürel olarak bakıldığında 1980'den sonra ivme kazandığı görülmektedir. Bu şekilde Türkiye'de kadın hareketi ve kadın haklarının savunulmasını üstlenen bazı dernek ve kuruluşların oluşmasına, bu alandaki birçok kitabın Türkçe'ye çevrilmesine ve özgün yazılar yazılmasına başlandığı gözlenmektedir. Medyanın da desteği ile halk bu konularla ilgili bilgilendirilmiştir (Doltaş, 1995).

Feminist kuramın temel yapı taşlarından birisi olan toplumsal cinsiyet rollerine bakıldığında biyolojik cinsiyetin getirdiği farklılıklardan öte kadınların toplumdaki rollerini analizde çok daha kapsamlı bilgiler sunduğu görülmektedir (Buz, 2009). Çocuklar aynı evin içerisinde yaşarken, ailesi tarafından kadınlık ve erkeklik gibi iki ayrı dünya içerisinde farklı normlara ve kalıp yargılara göre büyütülmektedir. Erkek olan taraf amaca, başarmaya, duygusal yönden açık vermeye yönelik eğitilirken; kadınlar, fiziksel yakınlıktan uzak, daha romantik duygularla bezenmiş hayallerle büyümektedirler. Cinselliğinden ve bedeninden uzak tutularak, duyguları bastırılarak büyütülmektedir (Yüksel, 1995). Bireylerin toplumsal cinsiyet rolleri ailelerin içerisinde gelişmekte ve değişmektedir. Böylelikle bireyler hayatlarının en başında bir takım kalıp yargılara maruz kalmakta ve kendileriyle ilgili düşünceleri, bedenleriyle ilgili

düşünceleri de bu yönde şekillenmektedir. Hayatları boyunca aldıkları kararlarda, iş, eş seçimlerinde bu kalıp yargılar önemli rol oynamaktadır.

Yukarıda beden imajı, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiştir. Aşağıda ilgili araştırmalar özetlenmiştir.

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

İlgili araştırmaların verilmesinde kronolojik sıra ölçüt alınmış ve bu çalışma için önemli olan sonuçlar eklenmiştir. Beden imajı ve bağlanmayı; beden imajı ve toplumsal cinsiyet rollerini; bağlanma kuramı ve toplumsal cinsiyet rollerini bir arada ele alan araştırmalar da sırası ile ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

2.2.1. Beden İmajı ile İlgili Araştırmalar

Beden imajını temel alan araştırmaların çoğu spor alanında ve sağlık sektöründe yapılmıştır. Aşağıda ağırlıklı olarak üniversite öğrencileriyle ve bunun yanı sıra lise öğrencileriyle yapılmış araştırmalara yer verilmiştir.

Çok (1990) tarafından yapılan araştırmanın amacı Türkiye'deki ergenlerin beden imajı memnuniyet düzeylerini saptamaktır. Araştırmaya 555 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda erkeklerin beden imajı memnuniyet düzeylerinin kadınlarınkinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Erken olgunlaşan erkeklerin ve geç olgunlaşan kadınların beden imajı memnuniyet düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bununla beraber, herhangi bir fiziksel etkinlik içerisinde bulunan bireylerin beden imajı memnuniyet düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

Merten, Lewinsohn ve Hops (1990) tarafından yapılan araştırmada cinsiyet, yaş, beden imajı, kendine güven ve stresli yaşam olayları değişkenlerinin, lise son sınıf öğrencileri üzerindeki stres-depresyon ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya, 802 öğrenci katılmıştır.

Sonuç olarak, genç kadınlar daha fazla depresif belirtiler, stresli yaşam olayları ve olumsuz beden imajı ve kendilerine güven eksikliği göstermişlerdir. Araştırmanın sonucunda beden imajı ve stresli yaşam olaylarının doğrudan ergenlerin yaşadığı depresyonla ilişkili bulunmuştur.

Kostanski ve Gullone (1998) kaygı, depresyon ve kendine güven kavramlarının algılanan beden imajıyla ilişkisini incelemişlerdir. Bu çalışmaya 516 genç (268 kadın) katılmıştır. Sonuç olarak, sahip olunan beden kütlesi ve psikolojik iyi oluş ile algılanan beden imajının doğrudan ilişkili olduğu bulunmuştur.

Mülazımoğlu (2001) tarafından yapılan çalışmanın amacı, sporcu olan ve sporcu olmayan kadınların sosyal fizik kaygı (SFK) ve beden imgesinden hoşnut olma düzeyleri (BIH) arasındaki farkı belirlemektir. Çalışmaya 117 sporcu kadın (estetik, ferdi, takım) ve sporcu olmayan 132 lise ve üniversiteli kadın katılmıştır. Sonuç olarak, beden imgesinden hoşnut olma düzeylerinin sporcu olanlar lehine farklılaştığı gözlenmiştir. Aynı zamanda sporcu olmayanların, sporcu olanlara kıyasla daha negatif duyguları olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında sporcu olanların fiziksel görünüşleri hakkında sporcu olmayanlara göre daha olumlu algılara sahip olduğu gözlenmiştir. Bütün çalışmalarda sosyal fizik kaygı ile beden imajından hoşnut olma düzeyleri arasında negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Baş, Aşçı, Karabudak ve Kızıltan (2004) tarafından yapılan araştırmanın amacı Türkiye'deki ergenlerin yeme tutumları ile psikolojik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmaya 783 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda anormal yeme davranışı bakımından cinsiyetler arasında manidar bir fark bulunmamıştır. Aynı zamanda yeme bozukluğu olan öğrencilerin özgüveni düşük ve fiziksel kaygıları yüksek bulunmuştur.

Cash, Jakatdar ve Williams (2004) Beden İmajı Yaşam Kalitesi Envanteri'nin (The Body Image Quality of Life Inventory-BIQLI) üniversite öğrencileri üzerindeki geçerliliği ve güvenilirliğini sınımlamışlardır. Bu çalışmaya 603 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda erkeklerin belirgin olarak kadınlardan daha olumlu beden

imajına sahip olduğu gözlenmiştir. Aynı zamanda her iki cinsiyet için de hayat kalitesine etki eden beden imajının daha yüksek olması, iyimserlik, daha yüksek kendine güven ve sosyal destek ile ilişkili bulunmuştur. Kadınlarda buna ek olarak beden imajının olumlu olması, yeme problemlerinde azalmayla ilişkili bulunmuştur.

Kostanski, Fisher ve Gullone (2004) çocukluk çağında ve gençlik döneminde, beden imajından hoşnut olmama durumunun yaygın olmasının nedenlerini incelemiştir. Araştırmaya 956 öğrenci (508 kadın) katılmıştır. Araştırmanın sonucunda beden imajından hoşnut olmama, cinsiyet ve beden kütlesine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Kadınlar için beden ağırlıklarına göre beden imajları değişkenlik göstermekte ve daha ince olmak için yoğun bir istekleri bulunmaktadır. Kadınların tersine erkeklerde daha farklı bir patern izlenmektedir. Fazla kilolu olanlar incelmek istemekte ancak normal kilonun altında olanlar da daha geniş görünmek istemektedir.

Aşçı, Tüzün ve Koca (2006) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin yeme tutumları ve fiziksel etkinlik düzeyleri sosyal fizik kaygı düzeylerine göre ele alınmıştır. Araştırmaya 482 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda, erkeklerin yeme tutumları daha sağlıklı ve fiziksel etkinlik düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Yüksek sosyal fizik kaygı yaşayan grubun yeme tutumlarının, düşük kaygı yaşayan gruptan manidar olarak sağlıksız olduğu belirlenmiştir.

Mançe (2006) üniversite birinci sınıf öğrencilerini yeme bozukluğuna yatkın yapan değişkenleri araştırmıştır. Çalışmaya 299 üniversite öğrencisi katılmıştır. Sonuç olarak, kişilerden ailesini geleneksel olarak algılayanların diyet, yeme ile meşgul olma ve kiloya yönelik sosyal baskı davranışlarını daha fazla gösterdikleri bulunmuştur.

Göksan (2007) tarafından yapılan çalışmanın amacı ergenlerin beden imajlarına karşı tutumun ve beden dismorfik bozukluğu yaygınlığının belirlenmesidir. Araştırmaya 271 lise öğrencisi (%54 kadın) katılmıştır. Sonuç olarak, kadınların %67'si, erkeklerin %49'unun bedenlerinden hoşnut olmadığı bulunmuştur. Kadınlar erkeklere oranla anlamlı olarak daha fazla kilolarıyla ilgili endişe taşımaktadır. Yine kadınlar erkeklere

oranla baldır, bacak, popo, kalça, eller, burun, kilo ve ciltleriyle ilgili olarak anlamlı derecede daha fazla hoşnutsuzluk bildirmiştir.

Kostanski ve Gullone (2007) tarafından yapılan çalışmada alay edilmenin, bireyin beden imajına etkileri araştırılmıştır. Çalışmaya 431 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda fazla kilolu olanların veya normalin altındaki kiloda olanların özellikle alaya maruz kaldıkları ve bu deneyimlerin beden imajlarını olumsuz etkilediği açığa çıkmıştır.

Esnaola, Rodríguez ve Goñi (2010) bedenle ilgili olumsuz duygular ve sosyo-kültürel baskıyı, cinsiyet ve yaş faktörlerine göre incelemiştir. Araştırma grubu 1259 kişidir. Bunların 627'si ergenler, 271'i genç yetişkinler, 248'i orta yaşlılar ve 112'si 55 yaş üzerinden oluşmaktadır. Bu çalışmanın sonunda, beden imajıyla ilgili olumsuz duyguların, sosyal baskıyla doğrudan ilişkili olduğu saptanmıştır. Kadınlar, erkeklerden daha fazla beden imajıyla ilgili olumsuz duygular belirtmişler ve kendilerinin çevre baskısından daha çok etkilendiğini ifade etmişlerdir. Çalışmada beden imajını yordama konusunda cinsiyet faktörü, yaş faktöründen daha etkili çıkmıştır.

Slater ve Tiggemann (2010) tarafından yapılan araştırmanın amacı Nesneleştirme Kuramı'nı oluşturan parçaları genç kadın ve erkekler üzerinde test etmektir. Araştırmaya 714 genç (382 erkek) katılmıştır. Araştırmanın sonucunda, kadınların erkeklerden daha çok beden denetimi yaptıkları, bedenlerinden utandıkları, nasıl göründüklerine ilişkin kaygı yaşadıkları ve daha fazla yeme tutumu bozukluklarına sahip oldukları bulunmuştur.

Nicoli ve Liberatore (2011) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencileri arasındaki tıknırcasına yeme bozukluğu oranları ve beden imajı algısı incelenmiştir. Araştırmaya 217 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, katılanların büyük çoğunluğu (%86.32) kendilerine gösterilen beden resimleri içerisinde, kendi beden ölçülerinden daha geniş figürleri seçmişlerdir ve katılanların %12.90'inde tıknırcasına yeme bozukluğu bulunmuştur.

Caccavale, Farhat ve Iannotti (2012) ergenlerin kiloları ve beden imajları ile sosyal ortamlara katılmaları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmaya 6909 lise öğrencisi katılmıştır. Sonuç olarak, ergenlerde fazla kilolu seviyesinde olanların beden imajında düşme görülmüştür. Sosyal ortama katılmaları fazla kilolu kadın öğrencilerde beden imajını dengeleyici rol oynarken, erkeklerde bu etki gözlenmemiştir. Akranlarından daha kilolu olan erkeklerin, sosyal ortama katılmalarından bağımsız olarak beden imajlarıyla ilgili olumsuz duygular yaşadıkları görülmüştür. Sosyal ortama katılan kadınların, katılmayan akranlarına oranla beden imajlarının daha olumlu olduğu gözlenmiştir.

Araştırmaların sonucunda beden imajının bireyin hayatındaki önemi gözlenebilmektedir. Bireyin hayatında önem taşıyan her türlü etkinliğe katılımı, eş veya iş seçimi, duygusal yaşamını regüle etmek, spor yapmak veya yapmamak gibi seçimleri, bireyin sahip olduğu beden imajıyla sıkı bir ilişki içinde bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda manidar bulunmayan sonuçlar da elde edilmiştir.

2.2.2. Bağlanma Stilleri ile İlgili Araştırmalar

Bağlanma stilleri ve beden imajı konularıyla ilgili ayrı ayrı birçok araştırma bulunmaktadır ancak iki konunun bir arada incelendiği araştırmalar oldukça sınırlıdır. Aşağıda bağlanma stilleri ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Demirli (2007) tarafından yapılan çalışmanın amacı, bağlanma boyutları, cinsiyet ve aile yapısının, yalnızlığı ne derecede yordadığını araştırmaktır. Çalışma, 473 üniversite öğrencisi ile yapılmıştır. Sonuç olarak, erkeklerin kadınlardan daha fazla, düşük uyum gösteren ailelere sahip olanların, yüksek uyum gösteren ailelere sahip olanlardan daha fazla, korkulu kaçınan bağlanma türüne sahip olanların, güvenli, kayıtsız kaçınan ve saplantılı bağlanma türüne sahip olan bireylerden daha fazla yalnızlık düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir.

Kankotan (2008) bağlanma boyutları, ilişki durumu ve cinsiyetin öznel iyi oluşun olumlu duygu, olumsuz duygu ve yaşam doyumu boyutları üzerindeki rolünü incelemiştir. Bu çalışmaya gönüllü 389 kişi katılmıştır. Sonuç olarak, bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutları ile cinsiyetin, yaşam doyumunu negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutundan düşük puan alan kadınların, yaşam doyumlarının yüksek olduğu görülmüştür. Bağlanmanın kaçınma ve kaygı boyutunda düşük puan alanların güvenli bağlanma stiline karşılık geldiği düşünülmüştür. Bağlanmanın kaçınma boyutunun, pozitif duyguyu yordadığı, kaygı boyutunun ise negatif duyguyu yordadığı bulunmuştur.

Rugancı (2008) tarafından yapılan araştırmanın amacı bağlanma biçimi, duyguların düzenlenmesi, psikolojik rahatsızlık ve ilişkiel dünyanın zihinsel olarak yapılandırılması arasındaki ilişkiyi gözlemlemektir. Çalışma, 338 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda, güvenli bağlananlarda; olumsuz duygu deneyimlerinin farkına varma, sorunu kabul, problem odaklı baş etme, sosyal destek alma gibi güven temelli stratejiler gözlenmektedir. Kayıtsız bağlananlarda; iç aktivasyonu durduran, farkındalığı ketleyen, kendini başkalarında ayırma yoluyla duygularını bastıran ve yok eden aşırı regüle edici stratejiler gözlenmektedir. Takıntılı bağlananlarda, yatıştırıcı strateji yetersizlikleri nedeniyle olumsuzluğa takılarak iç aktivasyonu dayanılmaz düzeylere kadar arttıran stratejiler, yatıştırılmak için başkalarına bağımlı olma gözlenmektedir. Korkulu bağlananlarda ise, başkalarını tehdit kaynağı olarak gördükleri için onlardan kaçınma, yetersiz yatıştırıcı stratejiler nedeniyle olumsuz duyguyla başa çıkamama gözlenmektedir. Araştırmada, güvenli bağlanmaya sahip olduğunu belirten grubun, diğer üç güvensiz bağlanma grubundan anlamlı biçimde duygularını daha iyi regüle edebildikleri bulunmuştur. Ayrıca güvenlilerin, toplam bir grup olarak güvensizlerden her bir duygu düzenleme stratejisinde manidar olarak farklılaştığı gözlenmiştir. Güvenli bağlananlar, klinik ya da kontrol grubu farkı gözetmeksizin daha iyi duygu düzenleyebilmekte ve daha az psikolojik rahatsızlık yaşamaktadır. Güvenli bağlanmanın psikolojik sağlıkla bağlantılı, koruyucu bir olgu olduğu bulunmuştur.

Dilmaç, Hamarta ve Arslan (2009) üniversite öğrencilerinin sürekli kaygı ve denetim odaklarını bağlanma stillerine göre incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubu 480 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın sonucunda, korkulu bağlanma stiline sahip olan bireylerin sürekli kaygı puan ortalamalarının güvenli bağlanma stiline sahip olanlardan yüksek bulunmuştur. Ayrıca korkulu bağlanma stiline sahip olan bireylerin sürekli kaygı puan ortalamaları kayıtsız bağlanma stilinde olan bireylerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Sümer ve Şendağ (2009) tarafından yapılan araştırmada orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanmanın öznel benlik alanları ve kaygı üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmaya 194 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda, anne ve babaya güvenli bağlanmanın birbirinden bağımsız olarak bütün benlik alanlarında (akademik yeterlik, atletik yeterlik, sosyal onay, fiziksel görünüm ve davranıştan hoşnut olma) olumlu değerlendirmeye ve düşük kaygıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Anne ve babaya bağlanma arasındaki ortak etkinin de fiziksel görünüm algısı ve bütünsel özdeğeri anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur. Bulgular özellikle orta çocuklukta babaya bağlanmanın artan önemi dikkate alınarak tartışılmıştır.

Terzi ve Çankaya (2009) tarafından yapılan araştırmanın amacı, stresle başa çıkma stratejilerinin ve iyi oluşun, bağlanma stillerini yordayıp yordamadığını saptamaktır. Araştırmaya 341 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın sonucunda, güvenli bağlanmanın özgüveni ve dışarıdan yardım alma becerisini yordadığı bulunmuştur.

Akbağ ve İmamoğlu (2010) cinsiyet ve bağlanma stillerinin utanç, suçluluk ve yalnızlık duyguları üzerindeki yordayıcı gücünü araştırmışlardır. Çalışmaya 360 üniversite öğrencisi (177 erkek) katılmıştır. Araştırmanın sonucunda, cinsiyet değişkeninin tek başına utanç duygusunu yordadığı gözlenmiştir. Kadınların erkeklere göre utanç duygusunu daha yoğun yaşadıkları bulunmuştur. Bağlanma stillerinin yordayıcılığı incelendiğinde ise utanç duygusunun güvenli ve kayıtsız bağlanma ile yordandığı; buna karşın suçluluk duygusu üzerinde yalnızca kayıtsız bağlanmanın yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur. Ayrıca bulgular, tüm bağlanma stillerinin yalnızlık duygusunun oluşmasında rol oynadığını göstermektedir.

Keklik (2011) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile cinsiyetleri, kişisel anlamlılık düzeyleri, depresyona yatkınlık ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmaya 155 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda, kadın ve erkek öğrencilerin bağlanma ile ilgili kaçınma, bağımlılık ve sürekli kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Erkekler bağlanmayla ilgili kaçınmada yüksek puan alırken, kadınlar bağımlılık ve sürekli kaygı düzeylerinde yüksek puan almışlardır.

Karakuş (2012) tarafından yapılan araştırmanın amacı ergenlerin bağlanma stilleri ile yalnızlıkları arasındaki ilişkiyi incelemek ve bağlanma stillerinin ergenlerdeki yalnızlığı açıklama gücünü ortaya koymaktır. Araştırmaya öğrenimlerine devam eden 581 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda güvenli bağlanma stili ile yalnızlık arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki, korkulu bağlanma stili ile yalnızlık arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, bağlanma kuramının her stiline birey üzerinde farklı etkilere sahip olduğu gözlenmektedir. Anne-baba ile olan duygusal yakınlık ve bebeklikten gelen bağlanma stili bireyin kişiliğini oluşturmada büyük rol oynamaktadır. Bireylerin bedenleriyle ilgili duygu ve düşüncelerini etkilemekte ve çevresiyle olan iletişimde büyük rol oynamaktadır.

2.2.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlgili Araştırmalar

Siviş (1999) tarafından yapılan araştırmanın amacı hazırlık öğrencilerinin cinsiyet rolü yönelimleriyle, algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmaya 119'u erkek toplam 184 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda, cinsiyet rolü yönelimleri ile ana-baba tutumları ölçeğinin algılanan aşırı korumacı annelik, demokratik tutum, annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi, geçimsizlik ve katı disiplin boyutları arasında önemli bir ilişki bulunmamıştır.

Koca (2001) sporcuların ve sporcu olmayanların cinsiyet rolü eğilimlerini ve öz saygılarını ve bu iki psikolojik kavram arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya üniversite öğrencisi olan 214 kadın ve 222 erkek sporcu; sporcu olmayan 203 kadın ve 175 erkek katılmıştır. Sonuç olarak, sporcuların erkeksilik, kadınsılık ve sosyal kabul edilebilirlik puanlarının sporcu olmayandan manidar olarak fark gösterdiği bulunmuştur. Sporcu olanlar, bu üç alanda da sporcu olmayan katılımcılardan anlamlı olarak yüksek puan almışlardır.

Torun (2002) tarafından yapılan araştırmanın amacı, öğrenci-öğretmen etkileşiminde toplumsal cinsiyet kimlik önyargılarını ve eğitimin bir bileşeni olarak sınıf içi etkileşimlerin toplumsal cinsiyet rollerinin gelişiminde ve yeniden üretilmesindeki etkisini incelemektir. Araştırma, altı öğretmen ve 32 lise öğrencisi ile yürütülmüştür. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin, öğrencilerin davranışlarına ilişkin toplumsal cinsiyet kalıplarına sahip olmakla kalmayıp bu görüşlerden hareketle kadın ve erkek öğrencilere farklı davrandıklarını ortaya koymuştur. Öte yandan öğrencilerin ve öğretmenlerin bu farklı tutumları kadın ve erkeklerin ‘doğal’ yapılarından kaynaklı ‘normal’ olarak algıladıkları dolayısıyla öğrenci-öğretmen ilişkisindeki toplumsal cinsiyet kimliklerine ilişkin önyargılarını fark edemedikleri görülmüştür.

Alonso-Arbiol, Shaver ve Ya’Rnoz (2010) cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri ve bağlanma stillerinin duygusal ve maddesel bağımlılığı yordayıp yordamadığını araştırmışlardır. Çalışma 602 üniversite öğrencisiyle yapılmıştır. Sonuçlara göre, alan yazında olduğu gibi kadınlar erkeklerden daha fazla duygusal bağımlılık göstermekte ve kaygılı bağlanma stiline sahip bireyler daha fazla duygusal bağımlılık; kaçınan ve korkulu bağlanma stiline sahip bireyler ise daha fazla maddesel bağımlılık göstermektedir.

Arıcı (2011) üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerinin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarının, sosyo-demografik özelliklerine bağlı olarak değişip değişmediğini incelemiştir. Araştırmaya 690 öğrenci (442 kadın, 248 erkek) katılmıştır. Araştırma sonucunda, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet

rollerini geleneksel algılama düzeyi düşük olanların yüksek olanlara göre kişisel gelişim boyutu dışında psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu; söz konusu rolleri eşitlikçi algılama düzeyi yüksek olanların ise düşük olanlara göre tüm boyutlarıyla psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca, kadınların toplumsal cinsiyet rollerini eşitlikçi algılama düzeylerinin erkeklerinkinden, erkeklerin ise geleneksel algılama düzeylerinin kadınlarinkinden daha yüksek olduğu; öğrencilerin yaşları arttıkça rollerin geleneksel olarak algılanması boyutunda bir farklılık yok iken, rollerin eşitlikçi olarak algılanma düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yer ve ailelerinin yaşadıkları coğrafi bölge açısından ise toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıların değişmediği; annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin annesi ilkokul mezunu olanlara göre ve babası ortaokul, lise ya da üniversite mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul mezunu olanlara göre rolleri daha eşitlikçi düzeyde algıladıkları görülmüştür.

Seçkin ve Tural (2011) tarafından yapılan araştırma, öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmaya öğretmen adayı olan 207 üniversite öğrencisi (97 kadın) katılmıştır. Sonuç olarak, cinsiyet değişkenine göre öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Özellikle erkek egemen maddelere kadın ve erkeklerin kesinlikle katılma ve katılmama oranlarında erkeklerin lehine çeşitli farklılıklar gözlenmektedir. Örneğin, Erkeğin evde her dediği yapılmalıdır, maddesine kadınların neredeyse tamamı olumsuz yaklaşırken, erkeklerin yarısı olumsuz yaklaşmaktadır. Bununla beraber öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin maddelere daha çok kendi cinsiyet grubu lehinde tutumlar sergilediği görülmüştür.

Akotia ve Anum (2012) kadın ve erkeklerin geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet rollerine, eğitim ve yaş değişkenleri göz önüne alındığında ne kadar uyum sağladıklarını araştırmışlardır. Çalışmaya yüksek ve düşük eğitim düzeylerinden 476 kişi katılmıştır. Sonuç olarak, geleneksel cinsiyet rolleri açısından eğitim düzeyine göre farklılaşma gözlenmiştir. Geleneksel cinsiyet rolünde cinsiyete dayalı fark gözlenmese de eğitimin kadınların toplumsal cinsiyet rollerini geleneksel algılama düzeyini en aşağı seviyeye

indirdiğini ancak erkeklerinkini değiştirmediği bulunmuştur. Aynı zamanda araştırmada, genç yetişkinlerin ve kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarının daha modern olduğu bulunmuştur.

İlhan (2012) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri üzerinde toplumsal cinsiyet rolleri ve bağlanma stillerinin yordama güçleri incelenmiştir. Çalışma grubu toplam 188 öğrencidir. Araştırma sonucunda, yalnızlık, korkulu bağlanma, güvenli bağlanma ve erkeksilik cinsiyet rolü tarafından anlamlı olarak yordanmıştır. Ayrıca, kadınlarda yalnızlığın güvenli ve korkulu bağlanma tarafından, erkeklerin yanıtları üzerinde yapılan analizde ise yalnızlığın erkeksilik cinsiyet rolü ve korkulu bağlanma tarafından yordandığđ görölmüştür.

Özet olarak, toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargılar ve düşüncelerin bireylerin hayatındaki rolü ve bireylerin birbirleriyle etkileşiminde oynadığđ önemli rol gözlenebilmektedir. Birey, yaşamının her anında çevresindekilerden etkilenmekte ve aynı zamanda da kendi çevresini etkilemektedir. Bireylerin gelişiminde, seçimlerinde ve hayatı yaşayış şekillerinde toplumsal cinsiyet rollerinin önemi ortaya çıkmaktadır.

2.2.4. Beden İmajı ve Bağlanma Kuramını Birlikte Ele Alan Araştırmalar

Uras (2004) tarafından yapılan çalışmanın amacı Türk üniversite öğrencileri örnekleminde, beden imgesi ve depresyon semptomları ilişkisini ve özgüvenin bu ilişkide oynadığđ rolü araştırmaktır. Çalışmaya ODTÜ'nün çeşitli bölümlerinden 111'i kadın, 121'i erkek, 232 öğrenci katılmıştır. Araştırmada özgüvenin, beden imgesi ve depresyon semptomları ilişkisindeki aracı rolü test edilmiştir. Sonuç olarak, beden imgesi, özgüven ile anlamlı olarak ilişkili bulunmuştur. Bu sonuçlar, özgüvenin, beden imgesi ve depresyon semptomları arasındaki ilişkide oynadığđ rolü desteklemiştir. Kadın ve erkek katılımcılar, bağlanma stilleri açısından değerlendirildiğinde, erkeklerin, kaçınan bağlanma stili özelliklerini daha çok taşıdıkları belirlenmiştir. Güvenli bağlanma stiline sahip katılımcıların beden imgelerinin, korkulu ve takıntılı bağlanma stiline sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu gözlenmekle beraber, kaçınan bağlanma stiline sahip katılımcılarla arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Sandoval'ın (2008) yaptığı araştırmada kadınlarda olumlu beden imajının yordayıcıları olarak güvenli bağlanma stili, kendine güven ve iyimserlik incelenmiştir. Araştırmaya üniversite öğrencileri, klise grubu, hukuk bürosu çalışanları ve sağlık personeli katılmıştır. Araştırmaya katılanların yaş ortalaması 28 olup bu araştırmadaki katılımcıların yaş ortalamasına yakın olduğu söylenebilmektedir. Sonuç olarak, güvenli bağlanma stilinin, beden imajının en güçlü yordayıcısı olduğu ortaya çıkmıştır.

Cheng ve Mallinckrodt (2009) üniversitedeki kadınların beden imajlarıyla ilgili hoşnutsuzluğu ile anne-babalarıyla olan ilişkilerini soğuk ve duygusal olarak uzak hatırlamaları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Çalışmaya 224 kadın üniversite öğrencisi katılmıştır. Sonuç olarak, araştırmacılar anne-baba ilgisi ile bağlanma kaygısı arasında negatif ilişki; bağlanma kaygısı ile medyanın etkilerini içselleştirme ile beden imajı arasında pozitif bir ilişki ve medya etkileri ile beden imajıyla ilgili hoşnutsuzluk düzeyi arasında da negatif bir ilişki olduğunu saptamışlardır.

Siyez ve Baş (2009) tarafından yapılan çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinin yeme tutumları ile aile yapısı ve sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkilerin araştırılmasıdır. Çalışmaya 202 öğrenci (71'i erkek) katılmıştır. Araştırma sonucunda, yeme tutumları ile aile yapısı arasında bir ilişki bulunmamıştır. Sosyo-demografik değişkenler açısından yeme tutumlarının, cinsiyet, yaş ve beden kitle indeksine göre farklılaştığı gözlenmiştir.

Koskina ve Giovazolias (2010) olumsuz beden imajı geliştirmede güvensiz bağlanma stilinin etkilerini araştırmışlardır. Çalışmaya 481 üniversite öğrencisi (381 kadın) katılmıştır. Sonuç olarak, bağlanmanın kaygı boyutu, beden imajıyla ilgili memnuniyetsizlik ve yeme bozukluklarıyla pozitif ilişkili bulunmuştur. Bağlanmanın kaçınma boyutunun ise her iki cinsiyette de yeme bozukluklarıyla doğrudan ilişkili olduğu saptanmıştır.

Bäck (2011) tarafından yapılan araştırmanın amacı aile ilişkileri ve çocuk yetiştirme stillerinin ergenlerin yeme davranışlarındaki problemlerine etkisini incelemektir. Bu

araştırma 80 lise öğrencisi (45'i erkek) üzerinde uygulanmıştır. Sonuç olarak, kadınların erkeklerden daha fazla yeme problemi yaşadığı belirlenmiştir. Buna ek olarak, sorunlarının anneye güvensiz bağlanmaya dayalı olduğu ve beden imajlarında düşüş görüldüğü saptanmıştır. Aynı zamanda bu grup, geçmişleriyle ilgili anılarında yemekle ilgili kuralların çokluğunu rapor etmişlerdir. Anneyle olan güvenli bağlanma, yeme problemlerinde azalmayla ve beden imajında yükselmeye ilişkili bulunmuştur. Bu çalışmada özellikle anne-kız ilişkisinin, ergen genç kızların yeme alışkanlıklarını etkilediği ve yeme problemleriyle karşılaşma riskinde koruyucu veya bunları arttırıcı rol oynadığı açığa çıkmaktadır.

Araştırmaların genelinde kaçınan bağlanma stiline sahip bireylerin tartılmaktan kaçtığı, aynaya çok sık bakmadığı, egzersize yönelmediği gözlenmektedir. Bunun tersine korkulu bağlanmada birey, beden algısını olumluya çevirmek için eyleme geçmekte, diyet ve spor gibi önleyici tedbirler almakta ya da çeşitli hastalıklar geçirmektedir. Güvenli bağlanma ve kaygılı bağlanma stilinde bireyin yeme tutumu düzelmekte, beden imajı sağlamlaşmaktadır. Bunun tersine güvensiz veya korkulu bağlanmada birey daha sağlıksız davranış örüntülerine girebilmektedir.

2.2.5. Beden İmajı ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Birlikte Ele Alan Araştırmalar

Guy, Rankin ve Norvell (1980) tarafından yapılan çalışmanın amacı, cinsiyet rolleri kalıp yargılarının beden imajı üzerindeki etkilerini incelemektir. Araştırmaya 360 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların yarısı kadın diğer yarısı erkektir. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerin, verilen silüetleri Bem Cinsiyet Rollerini Envanteri'ne göre yorumları istendiğinde, erkeklerin kalıp yargılar olarak kesin çizgilerle erkeksi; kadınların da kesin çizgilerle kadınsı özellikleri atfettikleri gözlenmiştir. Bunun dışında araştırma bulgularına göre erkek beden figürlerinin cinsiyet rolleri açısından farklılaştığı gözlenmiştir. Figürlerden daha kalıplı olanlar katılımcılar tarafından yüksek oranda erkeksi; zayıf olanların da androjen olarak değerlendirildiği gözlenmiştir. Atfedilen özellikler karşılaştırıldığında ise yapılı figürlere atfedilen özelliklerin kalıp yargılar açısından daha erkeksi olduğu gözlenmiştir.

Schwartz, Grammas, Sutherland, Siffert ve Bush-King (2010) tarafından yapılan araştırmada etnik kökenin ve cinsiyetin etkisi, toplumsal cinsiyet rolleri karmaşası, beden imajı ve bireyin kendisinden farklılaşmasının beden imajı ve kendini nesneleştirmesi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma niversiteye devam eden 202 erkek ğrenci ile yapılmıştır. Sonuç olarak kendilik algısı ve duygusal yakınlaşmanın eksik kalması, olumsuz beden imajı ile ilişkili bulunmuştur. Alan yazında, maskülen yapının beden imajını yordadığı belirtilse de çalışmada yalnızca bir etnik grupta (Afro-Amerikan) bu sonuca varılmıştır.

Sonuç olarak içinde yaşanılan kültürden, ailelerin içsel yapılarından, düşünce Şekillerinden bireyler etkilenmektedir. Buna göre beden imajı zarar görebilmekte ya da olumluya yönelmektedir. Araştırmaların genelinde atfedilen özellikler karşılaştırıldığında, yapılı figürlere atfedilen özelliklerin kalıp yargılar açısından daha erkeksi olduğu; daha ince figürlere atfedilen özelliklerin daha kadınsı olduğu gözlenmektedir.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel ve eşitlikçi algıları ve diğer bağımsız değişkenlerin (cinsiyet, yaş, anne ve babanın eğitim durumu) beden imajlarını yordama gücünün ve sırasının ne olduğu sorusuna yanıt aranan betimsel bir çalışmadır. Aşağıda sırasıyla araştırmaya katılan bireyler, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, işlem yolu ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. ÇALIŞMA GRUBU

Bu çalışmada uygun/elverişli örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacının ulaşabildiği üniversitelerden veri toplanmıştır. Araştırmaya 2011-2012 öğretim yılında Hacettepe, Ortadoğu Teknik ve Başkent Üniversitesi'nin çeşitli fakülte ve bölümlerinde öğrenimlerine devam eden toplam 427 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin 297'si (69,6) kadın ve 130'u (% 30,4) erkektir. Katılımcıların % 85'inden fazlası 1991, 1992 ve 1993 doğumludur. Katılımcıların 273'ü (% 63,9) Hacettepe, 81'i (% 19) Başkent ve 73'ü (% 17,1) Ortadoğu Teknik Üniversitesi öğrencisidir. Bu öğrencilerin 210'u (% 49,2) Eğitim, 125'i (% 29,3) İktisadi ve İdari Bilimler ve 92'si (% 21,5) Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerindedir. Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyi incelendiğinde okuryazar olmayan ve olan, ilkokul, ortaokul ve lise mezunları grubun yaklaşık % 68'ini, üniversite mezunları ise grubun yaklaşık % 21'ini oluşturmaktadır. Diğer yandan öğrencilerin babalarının eğitim düzeyi incelendiğinde okuryazar olmayan ve olan, ilkokul, ortaokul ve lise mezunları grubun yaklaşık % 58'ini, üniversite ve yüksek okul mezunları ise % 39,8'ini oluşturmaktadır.

3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin beden imajlarını belirlemek amacıyla Beden Değerlendirme Ölçeği, bağlanma stillerini ölçmek için Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE-II), toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarının belirlenmesi amacıyla da Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği (TCOÖ) ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Tüm bu araçlarla ilgili bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

3.2.1. Beden Değerlendirme Ölçeği (BDÖ)

Beden Değerlendirme Ölçeği (The Body Esteem Scale), Franzio ve Shields (1984) tarafından geliştirilmiştir. BDÖ bireylerin kendi bedenlerini nasıl değerlendirdiklerini ve kendi bedenlerine ilişkin ne gibi duygu ve düşünceler taşıdıklarını belirlemeye yöneliktir. Ölçek her iki cinsiyet için de üç alt ölçekten oluşmaktadır. Erkekler için; beden algısı, beden gücü ve fiziksel durum ile kadınlar için beden algısı, cinsel çekicilik ve kilo kaygısıdır. Toplam 40 maddeden oluşan Beden Değerlendirme Ölçeği'nde katılımcılardan, cevaplarını beş basamaklı Likert tipi ölçekler üzerinde değerlendirmeleri istenmektedir (Akt., Örsel, 2001).

Bütün maddeler 1 – 5 arasında puanlanmaktadır (1: Hiç beğenmiyorum; 5: Çok beğeniyorum). Ölçekten tek puan elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 40, en yüksek puan ise 200'dür. Puan artışı, olumlu değerlendirmedeki artış anlamına gelmektedir. İlgilenen araştırmacılar, herhangi bir maddenin puanını toplam puandan çıkartıp, madde ortalaması ile toplam puan ortalamasını karşılaştırabilir. Ölçek, özellikle depresyona duyarlı gözükmetedir (Örsel, 2001).

Beden Değerlendirme Ölçeği'nin Cronbach alfa katsayısı .78 ile .87 arasında değişmektedir. Ölçek Türkçe'ye Hovardaoğlu (1990) tarafından uyarlanmış olup; Cronbach alfa katsayısı .91, iki yarım güvenirlik katsayısı .75, madde test korelasyonu .45 ile .89 arasında rapor edilmiştir (Akt., Örsel, 2001).

Bu araştırmada Beden Değerlendirme Ölçeği'nin iç tutarlık göstergesi olarak hesaplanan Cronbach alfa güvenilirlik değeri 0.92 bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin iç tutarlık düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Madde ortalamaları 4.31 ile 3.08 arasında değişmektedir. Maddelerin ayırıcılık gücünü gösteren test-madde korelasyonları ise 0.64 ile 0.28 arasındadır. Ölçeğe ilişkin örnek maddeler Ek 1'de verilmiştir.

3.2.2. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE-II)

Madde Tepki Kuramı'na (Item Response Theory) dayanarak geliştirilmiş olan Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE-II -Experiences in Close Relationships II) bağlanmada temel iki boyut olan kaygı ve kaçınmayı ölçmek amacıyla Fraley ve arkadaşları (2000) tarafından geliştirilmiştir (Akt., Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal, 2005). Ölçek, 36 madde içermektedir ve bunların 18 tanesi kaygı alt boyutunu (Ör., "Sıklıkla birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılıyorum."), diğer 18'i ise kaçınma alt boyutunu (Ör., "Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak bana zor gelir.") ölçmektedir. Katılımcılardan, her bir maddenin romantik ilişkilerindeki duygu ve düşüncelerini ne oranda yansıttığını 7'li Likert tipi ölçekler üzerinde değerlendirmeleri istenmektedir (1=hi katılmıyorum, 7=tamamen katılıyorum). Ölçeğe ilişkin örnek maddeler Ek 2'de verilmiştir.

Bağlanmaya ilişkin kaygı ve kaçınma temel iki boyuttan hareketle kümeleme analizi kullanılarak Bartholomew ve Horowitz'in öne sürdüğü dört bağlanma stili elde edilmektedir. Buna göre her iki boyuttan da düşük alanlar güvenli bağlanma stili, kaygı boyuttan düşük, kaçınma boyuttan yüksek puan alanlar kayıtsız bağlanma, kaygı boyuttan yüksek, kaçınma boyuttan düşük puan alanlar saplantılı ve her iki boyuttan da yüksek puan alanlar korkulu bağlanma stili içerisinde sınıflandırılmaktadır.

YİYE-II Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Türkçe'ye çevrilirken standart çeviri-tekrar çeviri yöntemi kullanılmıştır. Alandan üç uzman ölçekleri ayrı ayrı Türkçe'ye çevirdikten sonra tek bir çeviri üzerinde

uzlaşmıştır. Bu Türkçe form, daha sonra iki dili de çok iyi konuşabilen bir yüksek lisans öğrencisi tarafından İngilizce'ye çevrilmiştir.

3.2.2.1.YİYE-II'nin Geçerlilik Çalışmaları

YİYE-II'nin faktör yapısı 36 madde üzerinde temel bileşenler faktör analizi yapılarak incelenmiştir. Analiz sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde 7 faktör bulunmasına karşın, faktör sayısının belirlenmesine ilişkin ölçütler iki faktörlü bir çözümü desteklemiştir. İki faktörlü çözüm sonunda toplam varyansın %38'i açıklanmıştır. Kaçınma boyutuna karşılık gelen birinci faktörün toplam varyansın %21.36'sını, kaygı boyutuna karşılık gelen ikinci faktörün ise toplam varyansın %16.33'ünü açıkladığı belirlenmiştir (Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal, 2005).

YİYE-II'nin faktör yapısının incelenmesi amacıyla Fraley ve arkadaşlarının (2000) önerisi doğrultusunda doğrulayıcı faktör analizi de yapılmıştır. YİYE-II'nin her alt ölçeğindeki 18 madde Fraley ve arkadaşları (2000) tarafından rapor edilen ayırdetme değerlerine göre üçerli gruplara bölünmüştür. Böylece her boyut için altı olmak üzere toplam 12 grup elde edilmiştir. Uyum indeksleri verinin iki faktörlü çözümle tanımlanabileceğini göstermiştir. Modeldeki tüm standartlaştırılmış faktör yükleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu değerler kaçınma boyutu için .56 ile .80 arasında, kaygı boyutu için .57 ile .80 arasında değişmektedir. Ayrıca kaygı ve kaçınma boyutlarını temsil eden iki gizil bileşen arasında .42 oranında bir yapısal ilişki olduğu bulunmuştur (Akt., Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal, 2005).

YİYE-II'nin kaygı ve kaçınma alt ölçeklerinin Beck, Epstein, Harrison ve Emery (1983) tarafından geliştirilen Sosyotropi-Otonomi Ölçeği, Rosenberg'in (1965) geliştirdiği Rosenberg Özsaygı Envanteri ve Fletcher, Fitness ve Balmpied (1990) tarafından geliştirilen İlişkilerde Mutluluk Ölçeği'nden elde edilen bazı değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Buna göre kaygı boyutu özsaygı ve ilişki doyumu ile olumsuz yönde anlamlı ilişki göstermekte iken (sırasıyla $r=-.32$, $p<.01$; $r=-.23$, $p<.05$), onaylanmama kaygısı, ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme ile bu ilişki olumlu yönde ve

anlamlıdır (sırasıyla $r=.55$, $p<.01$; $r=.34$, $p<.01$; $r=.44$, $p<.01$). Sonuçta kaygı boyutunun yalnızlıktan hoşlanma ile ilişkisi bulunmadığı belirlenmiştir.

Kaçınma boyutunun ise özsaygı ve ilişki doyumu ile olumsuz yönde anlamlı bir ilişkisi bulunmakta (sırasıyla $r=-.19$, $p<.01$; $r=-.49$, $p<.01$), aynı boyut onaylanmama kaygısı ve yalnızlıktan hoşlanma ile olumlu yönde ilişki göstermektedir (sırasıyla $r=.17$, $p<.01$; $r=.15$, $p<.05$). Beklendiği gibi kaçınma boyutunun ayrılık kaygısı ve başkalarını memnun etme ile anlamlı bir ilişkisi gözlenmemiştir (Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal, 2005).

3.2.2.2.YİYE-II'nin Güvenilirlik Çalışmaları

Ölçeğin kaçınma ve kaygı boyutları yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olup, Cronbach alfa katsayıları bu boyutlar için sırasıyla .90 ve .86'dır. YİYE-II'nin test-tekrar test güvenilirlikleri için yapılan analiz sonucunda kaygı boyutunun .82, kaçınma boyutunun da .81 oranında güvenilirliğe sahip olduğu bulunmuştur (Selçuk, Günaydın, Sümer ve Uysal, 2005).

Bu araştırmada YİYE II kaygı boyutunun iç tutarlık göstergesi olarak hesaplanan Cronbach alfa değeri .76 bulunmuştur. Bu değer ölçeğin iç tutarlık düzeyinin yeterli olduğunu göstermektedir. Ölçeğin maddelerinin ortalaması 6.05 ile 2.08 arasında değişmektedir ve bu aralığın geniş bir ranj olduğu söylenebilir. Maddelerin ayırıcılık güçlerini gösteren test madde korelasyonları ise .62 ile .13 arasında değişmektedir. Birkaç maddenin ayırıcılık değerleri küçük görünmesine karşın testin genelinde maddelerin ayırıcılık güçleri yeterli düzeydedir.

Diğer yandan YİYE II kaçınma boyutunun iç tutarlık göstergesi olarak hesaplanan Cronbach alfa değeri .50 bulunmuştur. Bu değer ölçeğin iç tutarlık düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğin maddelerinin ortalaması 5.80 ile 3.26 arasında değişmektedir. Maddelerin ayırıcılık güçlerini gösteren test madde korelasyonları ise .43

ile -.30 arasında değişmektedir. Bazı maddelerin ayırıcılığının düşük olduğu söylenebilir. Ancak ölçek hazır bir ölçek olduğu için analizlere devam edilmiştir.

3.2.3. Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği (TCOÖ)

Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği (Socialization of Gender Roles-SGNS), Epstein tarafından bireylerin toplumsallaşma sürecinde ebeveynlerinden ve arkadaşlarından aldıkları cinsiyet rolü mesajlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. 19 maddelik bir ölçektir ve Likert tipi dörtlü derecelendirmeyi içeren ölçekte her bir mesajı ne kadar duyduğunu ya da aldığını ifade edecek şekilde “Hiç”, “Çok Az”, “Biraz” ve “Çok” seçeneklerinden birini işaretleyerek cevaplandırmaktadırlar. TCOÖ, toplumsal cinsiyete ilişkin mesajları iki alt boyutta değerlendirmektedir. Birinci alt boyut olan “Eşitlikçi Cinsiyet Roller”nde 5 madde, ikinci alt boyut olan “Geleneksel Cinsiyet Roller”nde ise 14 madde yer almaktadır. Ölçeğin yanıtlanması sonucunda iki alt boyuta ilişkin puanlar elde edilmektedir. Her madde için 0-3 arasında yapılmaktadır ve toplam puan eşitlikçi mesajlar için en fazla 15, geleneksel mesajlar için ise en fazla 42 olabilmektedir. Her bir alt boyuttan alınan puanlar, bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin aldıkları mesajlara göre geleneksellik ve eşitlikçilik düzeylerine dikkat çekmektedir. Ölçeğe ilişkin örnek maddeler Ek 3’de verilmiştir.

3.2.3.1. TCOÖ’nün Türkçe’ye Uyarlanması

Ölçek orijinal dil (İngilizce) ve hedef dile (Türkçe) hakim olan, Psikolojik Danışma ve Rehberlik bilim dalında iki uzman ve Yabancı Diller Yüksek Okulu’nda bir uzman tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Dil eşdeğerliği için TCOÖ’nün hem İngilizce formu hem de Türkçe deneme formu 15 gün arayla Hacettepe Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü’nde lisans düzeyinde son sınıfta öğrenim görmekte olan 28 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin İngilizce ve Türkçe formu arasında yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur ($r=.82$, $p<.01$). Ölçeğin Türkçe’ye uyarlama çalışmaları Arıcı (2011) tarafından yapılmıştır.

3.2.3.2. TCOÖ'nün Türkiye'deki Geçerlilik Çalışmaları

Ölçeğin yapı geçerliği için önce doğrulayıcı faktör analizi, ardından da açımlayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Analiz sonuçları incelendiğinde “Büyük ve Güçlü Olma”, “İyi ve Hoş Olma” ve “Beden Farkındalığı” boyutları kapsamındaki maddelerin de geleneksel görüş kapsamında ele alınabileceği düşünülerek ölçeğin iki boyutta sınırlandırılabilceği kararlaştırılmıştır. Bundan sonra uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonrasında iki faktörün birlikte varyansın %32.88'ini açıkladığı görülmüştür. Döndürülmüş faktör matrisinde madde faktör yük değerlerinin, birinci faktör için .40 ile .63 arasında, ikinci faktör için .43 ile .74 arasında değiştigi belirlenmiştir. Buna göre TCOÖ iki boyut ve 19 maddeden oluşmuştur. Ölçeğin son haliyle yapı geçerliği birkez daha doğrulayıcı faktör analizi yapılarak incelendiğinde ise, “Geleneksel Cinsiyet Rollerini” boyutundaki madde faktör yüklerinin .31-.62; “Eşitlikçi Cinsiyet Rollerini” boyutundaki madde faktör yüklerinin .34 - .49 aralığında değiştigi görülmektedir. Uyum indeksleri katsayıları değerlendirildiğinde ise modelin kabul edilebilir bir duruma geldiği ve yapı geçerliğine sahip olduğu söylenebilir (Arıcı, 2011).

TCOÖ'nün ölçüt geçerliliği çalışması için Bem (1981) tarafından geliştirilen, Özkan ve Lajunen (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kısa Formu (BCRE) ile Glick ve Fiske (1996) tarafında geliştirilen, Sakallı Uğurlu (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği'nden (ÇDCÖ) yararlanılmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel ya da eşitlikçi mesajlar ile BCRE'nin “erkeksilik” ya da “kadınsılık” ölçekleri arasında ilişki gözlenmemiştir. ÇDCÖ açısından ise “Geleneksel Cinsiyet Rollerini” ile “Düşmanca Cinsiyetçilik” ve “Heteroseksüel Yakınlık” boyutları arasında, “Eşitlikçi Cinsiyet Rollerini” ile de “Cinsiyetler Arası Tamamlayıcı Farklılaştırma” boyutu arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ancak yapılan analizlerde, eşitlikçi cinsiyet rollerinin de korumacı cinsiyetçilik ile ilişki gösterdiği görülmüştür. Korumacı cinsiyetçilik, kadının korunması, yüceltilmesi ve sevilmesi şeklindeki olumlu tutumları vurgularken kadının erkeğe göre daha düşük seviyede olduğu düşüncesini de beraberinde getiren düşmanca cinsiyetçiliğe göre daha dolaylı ve örtük bir önyargıdır (Sakallı Uğurlu, 2002; Akt., Arıcı, 2011). Bu nedenle toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin iletilen eşitlikçi mesajların

da korumacı cinsiyetçiliğin olumlu ifadeleri ile karıştırılarak algılandığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda TCOÖ'nün ölçüt geçerliğinin kısmen sağlandığı söylenebilir.

3.2.3.3. TCOÖ'nün Türkiye'deki Güvenilirlik Çalışmaları

TCOÖ'nün Türkiye'deki güvenilirlik çalışmaları için öncelikle iç tutarlığına bakılmış ve her iki alt boyutu açısından Cronbach alfa katsayıları hesaplanmıştır. Sonuçlara göre ölçeğin Geleneksel Cinsiyet Rollerini alt boyutu için iç tutarlılık katsayısı .79 , Eşitlikçi Cinsiyet Rollerini alt boyutu için ise .63 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin kararlılık güvenilirliği için Pearson momentler çarpımı korelasyonu katsayısı kullanılmıştır. İki uygulama arasındaki korelasyon katsayıları Geleneksel Cinsiyet Rollerini alt boyutu açısından .80 ($p<.01$), Eşitlikçi Cinsiyet Rollerini alt boyutu açısından da .86 ($p<.01$) olarak bulunmuştur.

Bu araştırmada Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği'nin eşitlikçi cinsiyet rollerini alt ölçeği için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı 0.53; geleneksel cinsiyet rollerini alt ölçeği için ise .73 bulunmuştur. Geleneksel cinsiyet rollerini alt ölçeği için hesaplanan güvenilirlik değeri ölçme sonuçlarının güvenilirliğinin yeterli olduğunu gösterirken eşitlikçi cinsiyet rollerini için hesaplanan değer düşüktür. Madde sayısının az olması bu boyutun güvenilirliğinin düşük çıkmasına yol açmış olabilir. Maddelerin ortalamaları eşitlikçi cinsiyet rollerini alt ölçeği için 2.19 ile 1.37 arasında; geleneksel cinsiyet rollerini alt ölçeği için 2.56 ile 0.89 arasında değişmektedir. Maddelerin ayırıcılık güçleri için hesaplanan test madde toplam korelasyonları eşitlikçi cinsiyet rollerini alt ölçeği için .50 ile -.06 arasında; geleneksel cinsiyet rollerini alt ölçeği için .54 ile .13 arasında hesaplanmıştır. Eşitlikçi cinsiyet rollerini alt ölçeği soru sayısının zaten az olması ve hazır ölçek olması nedeniyle testten madde çıkarılmamıştır.

3.2.4. Kişisel Bilgi Formu (KBF)

Bu form araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. KBF’de katılımcıların cinsiyet, yaş, anne eğitim durumu ve baba eğitim durumuna ilişkin sorular yer almıştır. Bu bilgiler araştırmada varyans analizinde kullanılan demografik değişkenleri oluşturmuştur. Gönüllü Katılım Formu ve KBF Ek 4’de verilmiştir.

3.3. İŞLEM YOLU

Araştırmada öncelikle üniversite öğrencilerine veri toplama araçlarının uygulanabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulu’ndan gerekli izin alınmıştır (Ek 5). Ardından veri toplama araçları bir araya getirilerek ders sorumlularının uygun gördüğü gün ve saatte öğrencilere uygulanmıştır. Uygulama sırasında bireylere araştırma ile ilgili açıklamalar yapılmış ve bilgi verilmiştir. Araştırmacı tarafından öğrencilere veri toplama araçlarına verilecek cevapların içten bir şekilde verilmesinin araştırma sonuçları için çok önemli olduğu belirtilmiştir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Katılımcılardan toplanan veriler SPSS-15 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı 15. versiyonu) kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Öncelikle demografik veriler için frekans analizi yapılmış ve bu sonuçlar katılımcılara ilişkin verilen bilgilerde kullanılmıştır. Diğer yandan ölçek maddeleri için yanlış ve kayıp veri analizi yapılmıştır. Bir birey için yanlış bir maddede 5 yerine 55 yazıldığı saptanmış ve 5 olarak düzeltilmiştir. Diğer yandan veriler için uç değer analizi yapılmış ve her bir ölçek için dağılımın gereğinden basık olmasına neden olan 36 uç değer olduğu tespit edilmiştir. Bu uç değerler ayıklandıktan sonra analizlere alınacak birey sayısı 427’den 391’e düşmüştür. Diğer yandan yaş değişkenine bakıldığında ergenlik dönemini açan 15 öğrenci olduğu saptanmıştır. Bu öğrenciler de araştırma kapsamından çıkarılarak analizlere 376 öğrencinin yanıtları üzerinden devam edilmiştir.

Yukarıda ifade edilen işlemler tamamlandıktan sonra ölçeklerden elde edilen veriler için betimsel istatistikler ve normal dağılıma ilişkin test istatistikleri hesaplanmıştır. Beden Değerlendirme Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri ve Toplumsal Cinsiyet Oluşum Ölçeği'ne ilişkin betimsel istatistikler ve normallik testi istatistikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Ölçek puanlarına ilişkin betimsel istatistikler ve normallik testi istatistikleri

İstatistikler	Beden Değerlendirme Ölçeği	Kaygı	Kaçınma	Eşitlikçi cinsiyet rolleri	Geleneksel cinsiyet rolleri
N	376	376	376	376	376
Aritmetik ortalama	144.60	67.00	81.19	9.69	26.60
Medyan	145.00	67.00	82.00	10.00	27.00
Standart sapma	20.57	14.86	10.29	2.74	6.01
Değişim katsayısı	0.14	0.22	0.13	0.28	0.23
Çarpıklık	0.02	0.13	-0.40	-0.33	-0.35
Basıklık	-0.25	-0.52	-0.00	-0.41	-0.29
Shapiro-Wilk İstatistiği	0.99	0.99	0.99	0.97	0.98
Shapiro-Wilk için p-değeri	0.65	0.01	0.00	0.00	0.00
Kolmogorov-Smirnov istatistiği	0.02	0.05	0.05	0.11	0.07
Kolmogorov-Smirnov için p değeri	0.20	0.09	0.03	0	0

Tablo 1 incelendiğinde merkezi eğilim ölçülerinden ortalama ve medyanın birbirine oldukça yakın olduğu ve dağılımların simetrik olduğu görülmektedir. Değişim hakkında bilgi veren basıklık katsayıları incelendiğinde dağılımlar genellikle kısmen de olsa basıktır. Dağılımların normal olup olmadığını belirlemek için yapılan Shapiro-Wilk istatistiği ve Kolmogorov-Smirnov istatistikleri Eşitlikçi ve Geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin puanların normal dağılmadığına, beden değerlendirme, kaygı ve kaçınma puanlarının ise normal dağıldığına ilişkin bilgi vermektedir. Ancak bu istatistiklerin veri sayısından etkilenmesi nedeniyle çarpıklık ve basıklık katsayılarının incelenmesi daha uygun bir yoldur. Basıklık ve çarpıklık katsayıları ± 1 değerini aşmadığı sürece verilerin normal dağılımdan manidar bir sapma göstermediği yorumu

yapılabilir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Ölçek puanlarına ilişkin basıklık ve çarpıklık katsayılarının sifıra çok yakın olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara dayanarak verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir.

Sonraki aşamada araştırma problemine bağlı olarak yapılması gereken regresyon analizine geçmeden önce verilerin regresyon analizinin diğer iki varsayımını karşılayıp karşılamadığına bakılmıştır. Regresyon analizinde normallik varsayımı yanında değişkenler arasında çoklu bağlantı ile oto-korelasyon olmadığı varsayımlarının da test edilmesi gerekir. Bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunu olup olmadığını belirlemek için değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenmiş ve .80 üzerinde olmadığı saptanmıştır. Aynı amaç için varyans şişkinlik değerleri (variance inflation factor) incelenmiş ve 10'dan büyük olmadığı; tolerans değerleri ve koşullu indeks (condition index) değerleri incelenmiş ve 30 değerini geçmediği görülmüştür. Dolayısıyla bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca değişkenler arasında sistematik hatalara neden olan otokorelasyon olup olmadığına Durbin-Watson testiyle bakılmış ve oto-korelasyon olmadığı saptanmıştır (Alpar, 2003; Kalaycı, 2006; Büyüköztürk, 2007).

Regresyon denklemleri için hesaplanan Durbin-Watson istatistiğinin 1,921 (2 den küçük olarak) hesaplanması bağımsız değişkenler arasında oto-korelasyon olmadığını; tolerans değerlerinin .67 – .98 ve varyans şişkinlik değerlerinin 1.05 – 1.56 arasında çıkması da bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantının bulunmadığını göstermektedir. Regresyon denkleminde alınan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ilişkin korelasyon değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenler arasındaki korelasyonlar

Değişkenler	1	2	3	4	5
Beden Değerlendirme (1)	1.00				
Kaygı (2)	-0.27	1.00			
Kaçınma (3)	0.16	-0.01	1.00		
Eşitlikçi Cinsiyet Roller (4)	0.09	0.19	-0.04	1.00	
Geleneksel Cinsiyet Roller (5)	0.16	0.18	0.11	0.58	1.00

Değişkenler arasındaki korelasyonlar incelendiğinde -0.27 ile 0.58 arasında değiştiği görülmektedir. Bağımsız değişkenler arasında 0.80 veya üzerinde değer alan yüksek korelasyonlar olmadığı için değişkenler arasında oto-korelasyon olmadığını söylemek uygundur.

Verilerin varsayımları karşıladığı görüldükten sonra araştırmanın birinci problemine bağlı olarak regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi yapılırken dört bağımsız değişken aynı anda analize alınmıştır. Sonuçların yorumlanmasında modelin önemliliği için F değeri, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenle ilişkisini belirlemek için çoklu korelasyon, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki varyansı (değişkenliği) açıklama gücü için çoklu korelasyonun karesi, değişkenlerin yordama gücünün önemliliğini test etmek için regresyon katsayıları, değişkenlerin önemlilik sırasını belirlemek için standartlaştırılmış regresyon katsayıları ve bağımsız değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki ilişkinin yönünü belirlemek için regresyon katsayılarının işareti incelenmiştir.

Araştırmanın ikinci alt problemine yanıt vermek için çok yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır. Bağımlı değişkenin normallik varsayımı sağladığı regresyon analizlerinin varsayım sınamalarında belirlenmiştir. Varyans analizine geçmeden önce kategorik değişkenlerin kategorilerindeki frekans sayılarının yeterli olup olmadığı incelenmiştir. Anne ve baba eğitim düzeyleri incelendiğinde bazı gruplarda birey sayısının az olduğu saptanmıştır. Bu nedenle kategoriler arasında birleştirme yoluna gidilmiştir. Böylece hem anne hem de baba eğitim düzeyi değişkeninde yedi kategoriden üç kategori elde edilmiştir. Üç kategori ilköğretim grubu (okuryazar olmayan ve olan, ilköğretim mezunu), ortaokul-lise grubu ve üniversite/yüksek okul grubu olarak kodlanmıştır. Kodlama yapılırken birleştirilecek grupların ortalamaları arasında manidar fark olup olmadığı t testi ile incelenmiştir. Gruplar arasında manidar bir fark olmadığı görüldükten sonra işleme devam edilmiştir. Varyans analizi yapılırken hücrelere düşen veri sayısının normallik dağılımından sapmasını engellemek için bağımsız değişkenlerin etkileşimine bakılmamış, sadece ana etkiler incelenmiştir. Grupların varyanslarının eşitliği için yapılan Levene testi sonuçları ($F=0.75$; $Sd_1=16$; $Sd_2=359$; $p=0.75$)

varyansların eşitliği varsayımının sağlandığını göstermiştir. Gruplar arasındaki çıkan manidar farkların hangi gruptan kaynaklandığını bulmak için Tukey testi yapılmıştır.

Araştırmada regresyon ve varyans analizinde önemli olmaması nedeniyle yaş değişkeni çıkartılmıştır. Her iki alt problemde de yaş değişkeni yer almamıştır.

Son olarak bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde ne derece etkili olduğunu, bu etkinin örneklem büyüklüğünden gelip gelmediğini gösteren etki büyüklüğü (eta kare) değerleri de incelenmiştir. Etki büyüklüğü aldığı değere göre şu şekilde yorumlanır: $0,01 \leq \eta^2 < 0,06$ “düşük düzeyde etki”, $0,06 \leq \eta^2 < 0,14$ “orta düzeyde etki” ve $\eta^2 \geq 0,14$ “geniş düzeyde etki” (Cohen, 1988).

4. BÖLÜM

BULGULAR

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin beden imajları ile bağlanma stilleri, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel ve eşitlikçi algıları, cinsiyeti, anne ve babalarının eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma değişkenlerin yapısına göre kurulan iki alt problem üzerinde yürütülmüştür. Birinci alt problemde sürekli değişkenlerin beden imajını yordama düzeyini belirlemek için regresyon analizi ve ikinci alt problemde cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeyine göre beden imajında manidar farklılıklar olup olmadığını belirlemek için çok yönlü varyans analizi yapılmıştır. Bulgular araştırmanın alt problemlerine bağlı olarak aşağıda sunulmuştur.

4.1. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KAYGI VE KAÇINMAYA İLİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ, TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN GELENEKSEL VE EŞİTLİKÇİ ALGILARININ BEDEN İMAJINI YORDAMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemine cevap verebilmek için Beden İmajı Ölçeği puanları bağımlı değişken; bağlanma stilleri alt ölçeklerinden kaygı ve kaçınma puanları ile toplumsal cinsiyet rolleri alt ölçeklerinden geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet rolleri puanları bağımsız değişken olarak alınmıştır. Araştırmada elde edilen verilere çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet alt ölçekleri puanlarının beden imajı ölçeği puanını yordama denkleminin manidar olduğu ($F=14.92$; $p < 0.01$) anlaşılmaktadır. Bu sonuca göre en az bir değişkenin regresyon katsayısının istatistiksel olarak manidar olduğu söylenebilir. Hangi değişken(ler)in regresyon katsayılarının manidar olduğuna bakıldığında bağlanma stillerinin kaçınma ve kaygı alt ölçeği ile toplumsal cinsiyet rollerinin geleneksel cinsiyet rolleri alt ölçeklerine ait regresyon

katsayılarının istatistiksel olarak manidar olduğu; eşitlikçi cinsiyet rolleri alt ölçek puanına ilişkin regresyon katsayısının ise manidar olmadığı görülmektedir.

Tablo 3. Bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri alt ölçek puanlarının beden imajını yordama düzeylerini belirlemeye yönelik regresyon analizi sonuçları

Bağımsız değişkenler	B	SD	β	F	R	AR ²
Sabit	130.67**	9.66				
1. Kaygı	-0.43**	0.07	-0.31			
2. Kaçınma	0.29**	0.09	0.14	14.92**	0.37	0.13
3.Eşitlikçi C.Roller	0.41	0.45	0.06			
5. Geleneksel C. Roller	0.57**	0.21	0.17			

** p < 0.01

İstatistiksel olarak regresyon katsayılarının önem sırasını belirlemek için standartlaştırılmış regresyon (beta) katsayıları incelenmiştir. İnceleme sonucunda bağlanma stilleri kaygı alt ölçeğinin ilk sırada, toplumsal cinsiyet rollerinin geleneksel cinsiyet rolleri alt ölçeğinin ikinci sırada ve bağlanma stilleri kaçınma alt ölçeğinin üçüncü sırada istatistiksel olarak manidar bulunmayan toplumsal cinsiyet rollerinin eşitlikçi cinsiyet rolleri alt ölçeğinin dördüncü sırada olduğu görülmektedir. Dolayısıyla beden imajı puanlarını yordama gücü bakımından en etkili değişkenin kaygı; en etkisiz değişkenin ise eşitlikçi cinsiyet rolleri alt ölçek puanı olduğu söylenebilir.

Regresyon katsayılarının işaretleri dikkate alındığında beden imajı puanlarıyla kaygı puanlarının negatif yönde ilişkili olduğu, bir diğer deyişle kaygı puanları azaldıkça beden imajı puanlarının arttığı görülmektedir. Kaçınma ve geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin puanlar ile beden imajı puanları arasında pozitif yönde ilişki olduğu, bir diğer deyişle kaçınma ve geleneksel cinsiyet rollerinin puanları arttıkça beden imajı puanlarının da arttığı anlaşılmaktadır.

Tablo 3'te bağımlı değişkenle bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi gösteren çoklu korelasyon katsayısı (R) incelendiğinde .37 olduğu ve bunun istatistiksel olarak manidar olduğu görülmektedir. Çoklu korelasyon katsayısının değerinin istatistiksel olarak

manidar olmasına karşın orta düzeyde olduğu yorumu yapılabilir. Açıklama katsayısı (R^2) ise bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkendeki değişiminin yaklaşık % 13'ünü açıklayabildiğini göstermektedir. Bu değer orta düzeyde olması bağımsız değişkenlerle bağımlı değişkenlerin korelasyonunun da orta düzeyde olmasına bağlanabilir.

4.2. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN CİNSİYET VE ANNE - BABA EĞİTİM DÜZEYLERİNİN BEDEN İMAJI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmanın ikinci alt probleminde cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeyine göre öğrencilerin beden imajı puanları ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı sınınanmıştır. Öğrencilerin gruplara göre beden imajı ölçek puanlarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Cinsiyet ve anne-baba eğitim düzeyi gruplarının beden imajı puanlarına ilişkin betimsel istatistikler

Değişken	Gruplar	Ortalama	Standart sapma
Cinsiyet	Kadın	144.67	20.33
	Erkek	144.45	21.20
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar-İlkokul	146.53	19.02
	Orta-lise	147.19	20.17
	Üniversite/yüksek okul	137.05	21.36
Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar-İlkokul	148.94	21.11
	Orta-lise	144.54	22.17
	Üniversite/yüksek okul	134.74	16.80

Tablo 4 incelendiğinde cinsiyet ve baba eğitim düzeyi değişkenine ilişkin grup ortalamalarının göreceli olarak birbirine daha yakın olduğu, buna karşılık anne eğitim

düzeıı gruplarında özellikle anneleri üniversite/yüksek okul mezunu olan öğrencilerde ortalamaların göreceli olarak oldukça düştüğü görülmektedir. Bu farklılıkların istatistiksel olarak manidar olup olmadığını belirlemek için yapılan çok yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeylerine göre beden imajları puanları ortalama farklarına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Ortalama kareler	F	p	Eta kare
Cinsiyet	20.62	1	20.62	0.05	0.82	0.00
AED	5877.41	2	2938.71	7.22	0.00	0.04
BED	945.172	2	472.59	1.16	0.31	0.01
Artık	150541.82	370	406.87			
Toplam	158605.96	375	3838.79			

AED: Anne eğitim düzeyi; BED: Baba eğitim düzeyi

Tablo 5 incelendiğinde demokrafik değişkenlerden anne eğitim düzeyi gruplarına ilişkin ortalama farklarından en az birinin manidar olduğu; cinsiyet ve baba eğitim düzeyi gruplarına ilişkin ortalama farklarının ise istatistiksel olarak manidar olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre kadın ve erkeklerin; babasının eğitim düzeyi farklı olan grupların beden imajı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak manidar bir fark olmadığı söylenebilir. Eta kare değerleri incelendiğinde de sadece anne eğitim durumunun manidar olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin anne eğitim düzeyinin istatistiksel olarak manidar çıkması nedeniyle hangi gruplar arasında fark olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırma testlerinden Tukey testine başvurulmuştur. Tukey testi sonuçlarına (Ek 6) göre annesi üniversite veya yüksek okul mezunu olan öğrencilerin beden imajı puan ortalamaları diğer iki grupta yer alan öğrencilerinkinden istatistiksel olarak manidar düzeyde düşüktür. Annesi okuryazar olan ve olmayan, ilkokul grubunun ve orta-lise mezunu olan grubun beden imajı ortalama puanları arasındaki farklar ise istatistiksel olarak manidar bulunmamıştır.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırmada incelenen alt problemlere ilişkin olarak toplanan verilerin istatistiksel analizi sonucunda elde edilen bulguların tartışılmasına ve yorumlanmasına yer verilmiştir. Tartışma ve yorumda bulguların verilişindeki sıra dikkate alınmıştır.

5.1. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KAYGI VE KAÇINMAYA İLİŞKİN BAĞLANMA STİLLERİ İLE TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN GELENEKSEL VE EŞİTLİKÇİ ALGILARININ BEDEN İMAJINI YORDAMASINA İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmada bağlanma stilleri kaygı alt ölçeğinin ilk sırada, toplumsal cinsiyet rollerinden geleneksel cinsiyet rolleri alt ölçeğinin ikinci sırada ve bağlanma stilleri kaçınma alt ölçeğinin üçüncü sırada istatistiksel olarak manidar bulunmayan toplumsal cinsiyet rollerinin eşitlikçi cinsiyet rolleri alt ölçeğini dördüncü sırada olduğu görülmektedir. Dolayısıyla beden imajı puanlarını yordama gücü bakımından en etkili değişkenin kaygı alt ölçek puanı olduğu; en etkisiz değişkenin ise eşitlikçi cinsiyet rolleri alt ölçek puanı olduğu söylenebilir.

Araştırmada beden imajı puanlarıyla kaygı puanlarının negatif yönde ilişkili olduğu, bir diğer deyişle kaygı puanları azaldıkça beden imajı puanlarının arttığı belirlenmiştir. Kaçınma ve geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin puanlar ile beden imajı puanları arasında ise pozitif yönde ilişki olduğu, diğer bir ifadeyle kaçınma ve geleneksel cinsiyet rollerinin puanları arttıkça beden imajı puanlarının da arttığı anlaşılmaktadır.

Kankotan'ın (2008) yaptığı çalışmada bağlanmanın kaçınma boyutunun olumlu duyguyu; bağlanmanın kaygı boyutunun ise olumsuz duyguyu yordadığı bulunmuştur. Birey kaygı yaşadıkça olumsuz duyguya kapılmaktadır, yaşam doyumu olumsuz etkilenmekte ve beden imajı zedelenmektedir. Rugancı'ya (2008) göre kaçınan

(kayıtsız) bağlananlarda, farkındalığı ketleyip, kendini başkalarından ayırma yoluyla olumsuz duyguyu bastıran ve yok eden aşırı regüle edici stratejiler bulunmaktadır. Kaygılı (takıntılı) bağlananlarda yatıştırıcı strateji yetersizlikleri nedeniyle olumsuzluğa takılarak iç aktivasyonu dayanılmaz düzeylere kadar arttıran stratejiler ve yatışmak için başkalarına bağımlı olma görülebilmektedir. Böylelikle bağlanmanın kaçınma boyutunda birey bedeniyle ilgili olumsuz duygularını bastırabilmekte ve kaygı boyutunda yaşanan stres burada yaşanmamaktadır. Alanda yapılan araştırmalarda kaçınma boyutunun daha olumlu duyguları yordadığı saptandığı için bireyin beden imajıyla ilgili büyük bir olumsuzluk yaşamayacağı ifade edilebilmektedir. Keklik (2011) tarafından yapılan araştırmanın bulgularına göre erkekler bağlanmayla ilgili kaçınmada yüksek puan alırken; kadınlar bağımlılık ve sürekli kaygı düzeylerinde yüksek puan almışlardır. Bunu destekleyici olarak Alonso-Arbiol, Shaver ve Ya’Rnoz (2010) tarafından yapılan araştırmada da kadınların erkeklerden daha fazla duygusal bağımlılık gösterdiği bulunmuştur. Bir başka araştırmada Uras (2004), erkeklerin kaçınan bağlanma stili özelliklerini daha çok taşıdıklarını belirlemiştir. Bunun yanı sıra, kaygılı bağlanmada daha fazla duygusal bağımlılık yaşanırken; kaçınan bağlanmada daha fazla maddesel bağımlılık yaşandığı bulunmuştur. Bulgulara dayanarak kadınların kaygı düzeyinin yüksek olmasını, beden imajlarıyla ilgili olumsuz duyguları daha çok yaşayacakları ve erkeklerin de bağlanmanın kaçınma boyutundan yüksek almaları sonucunda beden imajlarıyla ilgili daha olumlu duygular yaşayacakları ifade edilebilir. Koskina ve Giovazolias’ın (2010) yaptığı çalışmanın bulguları bu araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Bağlanmanın kaygı boyutu, beden imajıyla ilgili memnuniyetsizlik ve yeme bozukluklarıyla pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Alan yazında bağlanma stillerinin beden imajını etkilediğini gösteren başka birçok çalışma bulunmaktadır. Kutlu’nun (2009) yaptığı çalışmada obezite grubundaki kadın katılımcıların hem anneleri hem de babalarını, çocukluklarına karşı daha az ilgili ve otonomiye daha az izin veren bireyler olarak algıladıkları görülmüştür. Bu durum daha erken dönemdeki anne-bebek arasındaki bağlanmada da sorunlar olabileceğini akla getirmektedir. Bağlanmayla ilgili yayınlarda (Bowlby, 1988) bebeklikteki güvensiz bağlanmanın bireyin ruhsal gelişimindeki hassas dönemlerde önemli bir aksama ya da ertelemeye neden olabileceği de belirtilmektedir. Bäck’in (2011) lise son sınıf

öğrencileri ile yaptığı çalışmada da güvensiz bağlanma stiline sahip kadınların erkeklerden daha fazla yeme problemine sahip olduğu bulunmuştur. Bu problemlerin anneye güvensiz bağlanan bireylerde beden imajındaki olumsuzluk ve çocukluk anılarında yemek ile ilgili kuralların fazla sayıda olduğunun anımsanmasıyla ilgili olduğu saptanmıştır. Bunun tersine güvenli bağlanma stili, yeme problemleri ve beden imajıyla ilgili problemlerde azalmayla ilişkili bulunmuştur. Bunu destekleyici olarak Sandoval'ın (2008) çalışmasında da güvenli bağlanma stilinin, olumlu beden imajının en önemli yordayıcılarından olduğu saptanmıştır.

Koskina ve Giovazolias'ın (2010) çalışmasında bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutlarının beden imajını kadınlarda ve erkeklerde farklı olarak etkilediği bulunmuştur. Kadınlarda kaygı boyutunun yeme problemleriyle ilişkili olduğu; erkeklerde ise bağlanmanın kaygı boyutunun diyeteye yönelme ve beden imajında bozulmalara neden olduğu saptanmıştır.

Araştırmada beden imajını yordama gücü bakımından en etkisiz değişken eşitlikçi cinsiyet rolleri iken geleneksel cinsiyet rollerinin ikinci sırada yer aldığı gözlenmektedir. Araştırmada, geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin puanlar ile beden imajı puanları arasında pozitif yönde ilişki olduğu, bir diğer ifadeyle geleneksel cinsiyet rollerinin puanları arttıkça beden imajı puanlarının da arttığı anlaşılmaktadır. Bu bulguların aksine Mançe'nin (2006) üniversite birinci sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada, bireylerden ailesini geleneksel olarak algılayanların diyet, yeme ile meşgul olma ve kiloya yönelik baskı davranışlarını daha fazla gösterdikleri bulunmuştur. Alan yazında yer alan bir başka araştırmada da beden imajı, algılanan sosyal baskı ile yakından ilişkili bulunmuştur (Esnaola, Rodríguez ve Goñi, 2010). Arıcı'nın (2011) yaptığı araştırmanın bulgularına göre de toplumsal cinsiyet rollerini geleneksel algılama düzeyi düşük olanların yüksek olanlara göre, psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet rollerini eşitlikçi algılama düzeyi yüksek olanların da düşük olanlara göre psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

5.2. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN CİNSİYET VE ANNE - BABA EĞİTİM DÜZEYLERİNİN BEDEN İMAJI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE İLİŞKİN TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmada ele alınan değişkenlerden anne eğitim düzeyi gruplarına ilişkin ortalama farklarından en az birinin manidar olduğu; cinsiyet ve baba eğitim düzeyi gruplarına ilişkin ortalama farklarının ise istatistiksel olarak manidar olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre kadın ve erkeklerin; babasının eğitim düzeyi farklı olan öğrencilerin beden imajı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak manidar bir fark olmadığı söylenebilir.

Alan yazında ulaşılan çalışmaların genelinde bu araştırma bulgusuna paralel olmayan sonuçların elde edildiği; bir diğer deyişle cinsiyetin beden imajıyla yüksek bir ilişki gösterdiği ifade edilmektedir. Buna göre kadınların beden imajının, erkeklerinkinden daha olumsuz olduğu görülmektedir (Bäck, 2011; Cash, Jakatdar ve Williams, 2004; Çok, 1990; Esnaola, Rodríguez ve Goñi, 2010; Merten, Lewinsohn ve Hops, 1990; Örsel, 2001). Bunun dışında alanda Baş, Aşçı, Karabudak ve Kızıltan (2004) tarafından yapılan araştırmada kadın ve erkekler arasında yeme davranışı bakımından manidar bir fark bulunmamıştır.

Son zamanlarda beden imajının hem kadın için hem de erkek için çok önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Buna örnek olarak Nicoli ve Liberatore'un (2011) yaptığı çalışma gösterilebilir. Katılımcıların çok büyük bir çoğunluğu (%86) kendilerine gösterilen figürlerden, kendi beden ölçülerinden daha geniş figürleri seçmişlerdir. Alanda yapılan başka bir çalışmanın bulgularına göre ise kadın ve erkeklerin beden imajı, farklı etkenlere göre değişiklik göstermektedir. Kadınlar için beden ağırlıklarına göre beden imajı değişkenlik göstermekte ve daha ince olmak için yoğun bir istek göstermektedirler; erkeklerde daha farklı olarak normal kilonun altında olanlar daha geniş görünmek istemektedirler (Kostanski, Fisher ve Gullone, 2004). Göksan'ın (2007) araştırmasına göre kadın ve erkeklerin bedenlerinde hoşnut olmadıkları bölgeler de değişiklik göstermektedir. Kadınlar bedenlerinin hemen her kesimiyle ilgili mutsuzluk yaşayabilmektedirler ve erkeklere oranla manidar olarak kilolarıyla ilgili

sorun yaşamaktadırlar. Slater ve Tiggemann'a (2010) göre kadınlar erkeklerden daha çok beden denetimi yapmakta bedenlerinden utanmakta ve nasıl göründüklerine ilişkin kaygı yaşamaktadırlar.

Özellikle nesneleştirme kuramına göre kadınların medyanın etkisiyle sürekli güzel ve çekici kadın figürlerine maruz kalması sonucunda, üzerlerinde büyük bir baskı oluştuğu ve sürekli kendi beden görünümünü sorgulamak durumunda kaldıkları savunulmaktadır. Kadınların bedenlerinin farklı bölümleriyle ilgili çok daha fazla olumsuz duygu hissetmesinin nedenlerinden önemli bir bölümü günlük yaşamında sürekli maruz kaldığı medya kanallarıyla empoze edilen figürler gösterilebilmektedir.

Bunun dışında bireylerin beden imajlarını etkileyen bir başka öge ise akranlarıyla yaşadıkları deneyimler olabilmektedir. Kostanski ve Gullone (2007) tarafından yapılan bir araştırmada fazla kilolu olanların veya normalin altındaki kiloda olanların özellikle alaya maruz kaldıkları ve bu deneyimlerin beden imajlarını olumsuz yönde etkilediği açığa çıkmıştır. Aynı zamanda Caccavale, Farhat ve Iannotti'nin (2012) elde ettikleri bulgulara göre sosyal ortama katılan kadınların, katılmayan akranlarına oranla beden imajlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Fakat erkek katılımcıların bedenlerine yönelik duygularının akran ilişkileri veya sosyal ortama katılıp katılmama ile ilgili olarak manidar bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırma sonuçlarına göre annesi üniversite/yüksek okul mezunu öğrencilerin beden imajı puan ortalamalarının diğer iki grupta yer alan öğrencilerinkinden daha düşük olduğu gözlenmiştir. Baba eğitim düzeyi açısından ise öğrencilerin beden imajı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak manidar bir fark olmadığı bulunmuştur. Alan yazında baba eğitim düzeyinin beden imajını yordadığına ilişkin oldukça az sayıda çalışma bulunmaktadır. Mançe'nin (2006) üniversite birinci sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada erkeklerde babanın mesleğinin, kişinin patolojik yeme tutumuyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında ise Arıcı'nın (2011) yaptığı çalışmanın bulgularına göre babası ortaokul, lise veya üniversite mezunu olan öğrencilerin, babası ilköğretim mezunu olanlara göre toplumsal cinsiyet rollerini daha eşitlikçi algıladıkları bulunmuştur.

Mançe'nin (2006) araştırmasında üst sosyo-ekonomik düzeyde beden algısına ilişkin farkındalığın daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmanın bu bulgusu değerlendirilirken annesi üniversite/yüksek okul mezunu olan öğrencilerin üst sosyo-ekonomik düzeyden olma olasılıkları gözönünde bulundurulabilir. Üniversite/yüksek okul mezunu anneler genellikle çalışan annelerdir ve iş yerinde ve dışarıdaki yaşantılarında beden imajıyla ilgili karşılaştıkları durumların sayısı oldukça fazladır. Dolayısıyla onların beden imajıyla ilgili farkındalıklarının ve uğraşlarının daha fazla olması beklenmektedir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında Arıcı'nın (2011) yaptığı araştırmanın bulgularına göre annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin, annesi ilköğretim mezunu olanlara göre toplumsal cinsiyet rollerini daha eşitlikçi algıladıkları bulunmuştur. Akotia ve Anum'un (2012) yaptığı çalışmada eğitimin cinsiyete göre farklı etkileri görülmektedir. Sözü edilen araştırmanın bulgularına göre eğitimin kadınların toplumsal cinsiyet rollerini geleneksel algılama düzeyini en aşağı seviyeye indirdiği ancak erkeklerinkini değiştirmediği gözlenmiştir.

Bireylerin beden algılarına ilişkin özgüvenleri, benlik algılamaları ile ilişki içerisindedir. Ailede çocuğun birincil bakıcısının yüksek oranda anne olması, kendi değerlerini ve bakış açısını çocuğa geçirmede de en etkin rolü annenin üstlendiğini göstermektedir. Örsel'e (2001) göre aileler tarafından yapılan beden eleştirileri, çocuğun kendilik algısını etkileyebilmektedir. Aynı zamanda Bäck'e (2011) göre özellikle anne-kız ilişkisi, ergen kızların yeme alışkanlıklarındaki risk faktörlerini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Bunu destekleyici olarak Cheng ve Mallinckrodt (2009) tarafından yapılan bir çalışmanın sonucunda sadece annenin bakımı, beden imajıyla ilişkili bulunmuştur. Babanın bakım ve ilgisi (care) beden imajıyla doğrudan ilişkili bulunmamıştır. Ancak her iki tarafla da kurulan duygusal bağın beden imajı üzerindeki etkisi ve önemi de vurgulanmaktadır. Sümer ve Şendağ (2009) tarafından yapılan araştırmanın bulgularına göre anne ve babaya güvenli bağlanma, fiziksel görünüm ve sosyal onay gibi alanlarda olumlu değerlendirme ve düşük kaygıyla ilişkili bulunmuştur. Bunun da ötesinde anne ve babaya bağlanma arasındaki ortak etkinin beden imajı algısı ve bütünsel özdeğeri manidar olarak

yordadığı bulunmuştur. Bulgular özellikle orta çocukluk döneminde babaya bağlanmanın önemini vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, alandaki bir çok araştırmanın tersine bu çalışmanın bulgularına bakıldığında cinsiyetle ilgili anlamlı bir farklılık saptanmaması ve bunun olası nedenleri yukarıda tartışılmıştır. Bununla birlikte anne-baba tutumlarının bireyin beden imajını algılamasında ne derece önemli olduğu görülmektedir. Yukarıda ayrıca eğitim düzeyleri arasında gözlenen çeşitli farklılıklar ve bunun çocuğun beden imajına etkisi tartışılmıştır.

6. BÖLÜM

VARGI VE ÖNERİLER

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin beden imajları, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları incelenmiştir. Araştırma kapsamında iki soruya yanıt aranmıştır. Bunlardan ilki, üniversite öğrencilerinin kaygı ve kaçınmaya ilişkin bağlanma boyutları ile toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel ve eşitlikçi algılarının beden imajını yordayıp yordamadığı; ikincisi ise üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve anne - baba eğitim düzeylerinin beden imajı üzerinde etkili olup olmadığıdır. Aşağıda ulaşılan sonuçlar özetlenmiştir.

6.1. VARGI

Araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde ulaşılan sonuçlara göre, bağlanma boyutlarından kaçınma ve kaygı alt ölçeği ile toplumsal cinsiyet rollerinin gelenekçi cinsiyet rolleri alt ölçeklerine ait regresyon katsayılarının istatistiksel olarak manidar olduğu; toplumsal cinsiyet rollerinin eşitlikçi cinsiyet rolleri alt ölçek puanlarına ilişkin regresyon katsayısının ise önemli olmadığı görülmektedir. İstatistiksel olarak regresyon katsayılarının önem sırasını belirlemek için daha ayrıntılı inceleme yapıldığında bağlanma stilleri kaygı alt ölçeğinin birinci, geleneksel cinsiyet rolleri alt ölçeğinin ikinci, kaçınma alt ölçeğinin üçüncü sırada ve istatistiksel olarak manidar bulunmayan eşitlikçi cinsiyet rolleri alt ölçeğinin dördüncü sırada olduğu görülmektedir. Dolayısıyla beden imajı puanlarını yordama gücü bakımından en etkili değişkenin kaygı alt ölçek puanı olduğu; en etkisiz değişkenin ise eşitlikçi cinsiyet rolleri alt ölçek puanı olduğu söylenebilir. Bunun yanında, annesi üniversite/yüksek okul mezunu öğrencilerin beden imajı puan ortalamaları diğer iki grupta yer alan öğrencilerin beden imajı puan ortalamalarından daha düşüktür. Araştırmada cinsiyet ve baba eğitim durumu açısından beden imajı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak manidar bir fark olmadığı saptanmıştır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda sunulan öneriler aşağıdadır. Öncelikle araştırmacılara ve alanda çalışan psikolojik danışmanlara sonrasında ise anne-babalara ve topluma yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.2. ÖNERİLER

6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi'nin birkaç fakültesinde öğrenimlerine devam eden öğrenciler üzerinde gerçekteşirilmiiştir. Öğrenciler arasında karşılaştırma yapabilmek için farklı fakültelerden (Tıp Fakültesi, Hukuk Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi) yeterli sayıda katılımcı ile çalışmalar yapılabilir.
- Beden imajıyla ilgili daha kapsamlı bilgiler edinebilmek için üniversiteye henüz başlamamış olan lise son sınıf öğrencilerini de içine alan çalışmalar yapılabilir. Diğer çalışmalar ise henüz ergenliğini yaşayan ortaokul öğrencileri ile düzenlenebilir.
- Araştırmacılar tarafından ele alınabilecek diğer etmenler ise medyanın toplum üzerindeki etkileri ve gençler üzerindeki akran etkisi olabilir. Özellikle günümüzde medyanın artan etkisiyle, gençlerin beden imajı olumsuz yönde etkilenmektedir. Diğer etmen olan akranların gençler üzerinde ailelerinden çok daha önemli bir etkiye sahip olduğu gözlenmektedir. Bu konuda da çeşitli gruplar oluşturulup kendine güven çalışmaları yapılabilir ve gittikçe daha ince olmak yerine gittikçe daha sağlıklı olmanın önemi vurgulanabilir.
- Alan yazında erkeklerin beden imajlarına yönelik çalışma sayısı oldukça azdır. Erkekler açısından risk faktörlerini ortaya koyan çalışmalar yapılabilir.

6.2.2. Alanda Çalışan Psikolojik Danışmanlara Yönelik Öneriler

- Üniversiteye başlamak üzere ülkenin dört bir yanından gelen kadın ve erkek öğrenciler hem çevreye alışma hem derslere alışma döneminde, bir yandan da var olmaya çalışmaktadırlar. Kendilerini tanımladıkları çevreden çıkıp, bir şekilde kabul gördükleri ailelerinden kopup geldiklerinde çok büyük bir karmaşa yaşamaktadırlar. Beden imajı, daha önce de açıklandığı gibi bir çok başka etkenle birlikte bireyin hayatında çok önemli bir yer kaplamaktadır. Bireylerin okula alışma sürecinde öz güvenlerini kaybetmeden, dengelerini bozmadan sağlıklı bir şekilde yaşamaya devam edebilmeleri için Mediko Sosyal bünyesinde görev yapan psikolojik danışmanlar ve psikologlar tarafından psiko-eğitsel programlar düzenlenebilir. Bu gruplarda bireyler bedenleriyle barışıp, yeni girdikleri çevrede de kendilerini yeniden sağlıklı yollarla kabul ettirebilirler.
- Alanda çalışan uzmanlar özellikle kadınlar için önleme ve koruma programları düzenleyebilir. Programın ana amacı kadınlarda, kaldırdıkları yükün farkındalığını yaratmak ve bu yükün onların beden imajlarını olumsuz yönde etkilediğini anlatmak olabilir. Eğitimlerde kadınlara, kendilerini televizyon ve dergilerdeki manken ve modellerle karşılaştırmamalarının ve önlerine daha gerçekçi hedefler koymalarının faydalı olacağı anlatılabilir. Onlara gündelik hayatta insanlara dayatılan mükemmel beden hayalinin gerçek olmadığı anlatılıp, kendilerini sağlıklı ve gerçekçi algılayabilmeleri için yardım sağlanabilir. Böylelikle yetiştirilen gençlerin de bu sağlıklı algularla büyümeleri sağlanabilir.
- Mahallelerdeki toplum merkezlerinde, hastanelerde ve ailelere ulaşılabilen her yerde iyileştirme çalışmalarına gidilerek, ailenin önemi vurgulanabilir ve ailenin gençler üzerindeki etkilerinin önemi anlatılabilir. Gençlerdeki olumsuz beden imajının son derece önemli boyutlara ulaşabildiği ve ciddi sağlık sorunlarına yol açabildiğine ilişkin eğitimler verilebilir. Anne-babanın önemi vurgulanıp, en

küçük yaşlardan itibaren çocuklarına nasıl davranmaları gerektiğiyle ilgili eğitimler verilebilir.

6.2.3. Anne-Babalara ve Topluma Yönelik Öneriler

- Anne-babalar, çocuklarının izlediklerine, okuduklarına, çevresinde nelere maruz kaldıklarına dikkat edebilir. Bunlarla ilgili çeşitli önlemler alabilir, çocuklarını sağlıklı beslenmeyle ilgili bilgilendirebilirler.
- Spor yapmanın önemini, aileler kendileri de spor yaparak çocuklarına öğretebilirler. Böylelikle hem sağlıklı bir alışkanlık kazandırırken, hem de beraber kaliteli zaman geçirebileceklerdir.
- Bunun yanı sıra topluma vatandaş yetiştirmede büyük önem taşıyan üniversitelerde spor ve sağlıklı yaşamla ilgili seçmeli derslerin sayısı arttırılabilir.
- Üniversitelerdeki spor olanakları geliştirilebilir. Birçok daldan spor eğitimleriyle işbirliği içerisinde yürütülecek derslerin sayısı arttırılabilir. Böylelikle gençler kendilerine hitap eden bir spor dalı seçebileceklerdir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachment beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716.
- Akbağ, M. & İmamoğlu, S. E. (2010). Cinsiyet ve bağlanma stillerinin suçluluk ve yalnızlık duygularının yordama gücünün araştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10 (2), 651-682.
- Akotia, C. S. & Anum, A. (2012). The moderating effects of age and education on gender differences on gender role perceptions. *Gender & Behaviour*, 10 (2), 5022-5043.
- Allen, B.P. (2000). *Personality theories development, growth, and diversity* (3rd ed.). United States of America.
- Alonso-Arbiol, I., Shaver, P. R. & Ya' Rnoz, S. (2010). Insecure attachment, gender roles, and interpersonal dependency in the Basque Country. *Personal Relationships*, 9, 479– 490.
- Alpar, R. (2003). *Uygulamalı çok değişkenli istatistiksel yöntemlere giriş 1*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Arat, N. (1995). *Her yönüyle Türkiye'de kadın olgusu. Kadın gerçeğine yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Say Yayınları.
- Arat, N. (1996). *Kadın gerçeklikleri*. İstanbul: Say Yayınları.

- Arıcı, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55 (5), 469-480.
- Aşçı, F. H., Tüzün, M. & Koca, C. (2006). An examination of eating attitudes and physical activity levels of Turkish University students with regard to self-presentational concern. *Eating Behaviors* 7, 362–367.
- Atak, H. ve Çok, F. (2010). İnsan yaşamında yeni bir dönem: Beliren yetişkinlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17 (1), 39-50.
- Aydın, S. (2002). *Attachment styles and motivational profile*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Bäck, E. A. (2011). Effects of parental relations and upbringing in troubled adolescent eating behaviors. *Eating Disorders*, 19, 403-424.
- Bandura, A. (1995). *Self efficacy in changing societies*. New York: Cambridge University Press.
- Bandura, A. (1997). *Self efficacy: the exercise of control*. New York: W. H. Freeman.

- Bartholomew, K. & Horowitz, L. (1991). Attachment styles among young adults: A four category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61 (2), 226-244.
- Basow, S.A. (1997). *Gender stereotypes and roles*. California: Brooks/Cole Pub. Co.
- Baş, M., Aşçı, F. H., Karabudak, E. & Kızıltan, G. (2004). Eating attitudes and their psychological correlates among Turkish adolescents. *Adolescence*, 39(155), 593-599.
- Bem, S. L., (1981). Gender schema theory: a cognitive account of sex typing. *American Psychological Association*, 88, 354-364.
- Blehar, M. C.; Lieberman, A.F. & Ainsworth, M. D. S. (1977). Early face to face interaction and its relation to later infant-mother attachment. *Child Development*, 48 (1), 182-194.
- Blood, S. K. (2005). *Body work: The social construction of women's body image*. London, New York: Routledge.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Child care and the growth of love*. London, Baltimore: Penguin Books.

- Bowlby, J. (1988). *A secure base: parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (2005). *The making and breaking of affectional bonds*. London, New York: Routledge.
- Brytek-Matera, A. (2010). Psychological predictors of body image dissatisfaction in women suffering from eating disorders. *Layout Bulletin*, 181-191.
- Burger, J.M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Buz, S. (2009). Feminist sosyal hizmet uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20 (1), 53-65.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Caccavale, L. J.; Farhat, T. & Iannotti, R. J. (2012). Social engagement in adolescence moderates the association between weight status and body image. *Body Image*, 9, 221– 226.
- Calogero, R. M. & Tylka, T. L. (2010). Fiction, fashion, and function: An introduction to the special issue on gendered body image, part 1. *Sex Roles*, 63, 1-5.

- Cash, T. F. & Fleming, E. C. (2002). The impact of body image experiences: Development of the body image quality of life inventory. *Eating Disorders*, 31, 455-460.
- Cash, T.F., Jakatdar, T. A. & Williams, E.F. (2004). The Body Image Quality of Life Inventory: further validation with college men and women. *Body Image*, 1, 279-287.
- Cash, T. F., Theriault, J. & Annis, N. M. (2004). Body image in an interpersonal context: adult attachment, fear of intimacy, and social anxiety. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23 (1), 89-103.
- Cash, T., F. & Pruzinsky, T. (2002). *Body image: A handbook of theory, research and clinical practice*. New York: Guilford Press.
- Cassidy, J., & Shaver, P. R. (2005). *Handbook of attachment: Theory, research and clinical applications*. New York: The Guilford Press.
- Cheng, H. L. & Mallinckrodt, B. (2009). Parental bonds, anxious attachment, media internalization, and body image dissatisfaction: exploring a mediation model. *Journal of Counseling Psychology*, 56 (3), 365-375.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

- Corry, N., Pruzinsky, T., & Rumsey, N. (2009). Quality of life and psychosocial adjustment to burn injury: Social functioning, body image, and health policy perspectives. *International Review of Psychiatry, 21* (6), 539-548.
- Corey, G., & Corey, M. S. (2006). *I never knew I had a choice explorations in personal growth*. United States of America: Thomson Brook/Cole.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları* (T.Ergene, Çev.). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Crittenden, P. K., & Clausen, A. H. (2007). *The organization of attachment relationships maturation, culture and context*. United States of America: Cambridge University Press.
- Çok, F. (1990). Body image satisfaction in Turkish adolescents. *Adolescence, 25* (98), 409-412.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Dahlstrom, E. (1967). *The changing roles of men and women* (Gulbrandsen, S. B.). London: Gerald Duckworth & Co. LTD.
- Daly, K. D., & Mallinckrodt, B. (2009). Experienced therapists' approach to psychotherapy for adults with attachment avoidance or attachment anxiety. *Journal of Counseling Psychology, 56* (4), 549-563.

- Demirli, A. (2007). *The role of gender, attachment dimensions, and family environment in loneliness*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Dilmaç, B., Hamarta, E. ve Arslan, C. (2009). Üniversite öğrencilerinin sürekli kaygı ve denetim odaklarının bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9 (1), 127-159.
- Dittmar, H. (2008). *Consumer culture, identity and well-being the search for the “good life” and the “body perfect”*. New York: Psychology Press.
- Doğan, T., Sapmaz, F. ve Totan, T. (2011). Beden imgesi baş etme stratejileri ölçeğinin Türkçe uyarlaması: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 121-129.
- Doltaş, D. (1995). Batı'daki feminist kuramlar ve 1980 sonrası Türk feminizmi. Necla Arat (Ed.), *Türkiye 'de kadın olgusu* (s.51-71). İstanbul: Say Yayınları.
- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Erkal S. ve Pek, H. (1993) Beden imajında değişimler ve hemşirenin rolü. *Hemşirelik Bülteni*, 7 (30), 61-71.
- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2010). Beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı başlatma ve başa çıkma. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 381-397.

- Esnaola, I., Rodríguez, A. & Goñi, A. (2010). Body dissatisfaction and perceived sociocultural pressures: Gender and age differences. *Salud Mental*, 33, 21-29.
- Feeney, J., & Noller, N. (1996). *Adult attachment*. California: SAGE Publications.
- Goldberg, S., Mur, R., & Kerr, J. (2000). *Attachment theory social, developmental, and clinical perspectives*. United States of America: Analytic Press.
- Göksan, B. (2007). *Ergenlerde beden imajı ve beden dismorfik bozukluğu*. Uzmanlık Tezi, T. C Sağlık Bakanlığı Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Psikiyatri Kliniği, İstanbul, Türkiye.
- Grogan, S. (2005). *Body image understanding body dissatisfaction in men, women and children*. USA: Routledge.
- Guy, R. F.; Rankin, B. A. & Norvell, M. J. (1980). The relation of sex role stereotyping to body image. *The Journal of Psychology*, 105, 167-173.
- Hay, P. J., Darby, A., Paxton, S. J., Quirk, F., & Buttner, P. (2009). Women with bulimic eating disorders: When do they receive treatment for an eating problem? *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 77, 835–844.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1990). Love and work: an attachment-theoretical perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59 (2), 270-280.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Deeper into attachment theory. *Psychological Inquiry*, 5, 68-79.

Helgeson, V. S. (2012). *The psychology of gender*. Boston: Pearson.

Herbozo, S., & Thompson, J. K. (2010). The effects of ambiguous appearance-related feedback on body image, mood states, and intentions to use body change strategies in college women: an experimental study. *Body Image*, 7, 327–334.

Hetherington, E. M., Parke, R. D., Gauvain, M. & Locke, V. O. (2006). *Child psychology: a contemporary viewpoint*. Ney York: Mc Graw Hill.

Horowitz, L. M., & Strack, S. (2011). *Handbook of interpersonal psychology: Theory, research assessment and therapeutic interventions*. New Jersey: Hoboken.

İlhan, T. (2012). Üniversite öğrencilerinde yalnızlık: Cinsiyet rolleri ve bağlanma stillerinin yalnızlığı yordama güçleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (4), 2377-2396.

Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. Ankara: Asil Yayın – Dağıtım Ltd. Şti.

Kankotan, Z. Z. (2008). *The role of attachment dimensions, relationship status, and gender in the components of subjective well being*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Karakuş, Ö. (2012). Ergenlerde bağlanma stilleri ve yalnızlık arasındaki ilişki. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 23(2), 33-46.

- Kart, N. M. (2002). *Yetişkin bağlanma stillerinin bazı bilişsel süreçlerle bağlantısı: Sağlık personeliyle yapılan bir çalışma*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Keklik, İ. (2011). Relationships of attachment styles and gender, personal meaning, depressiveness and trait anxiety among college students. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36 (159), 84-95.
- Koca, C. (2001). *An examination of the relationship between gender role orientation and self esteem in athletes and non-athletes*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Kostanski, M., Fisher, A., & Gullone, E. (2004). Current conceptualisation of body image dissatisfaction: Have we got it wrong? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45 (7), 1317–1325.
- Kostanski, M., & Gullone, E. (1998). Adolescent body image dissatisfaction: Relationships with self-esteem, anxiety, and depression controlling for body mass. *Journal of Child Psychology & Psychiatry*, 39 (2), 255-262.
- Kostanski, M. & Gullone, E. (2007). The impact of teasing on children's body image. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 307-319.
- Koptagel-İlal, G. (1995). Toplumsal değişim içinde Türk kadınının psikososyal kimliği. Necla Arat (Ed.), *Türkiye 'de kadın olgusu* (s.97-113). İstanbul: Say Yayınları.

- Koskina, N. & Giovazolias, T. (2010). The effect of attachment insecurity in the development of eating disturbances across gender: The role of body dissatisfaction. *The Journal of Psychology, 144* (5), 449–471.
- Kutlu, B. (2009). *Beden imajının gelişimi ve sağlıklı beden ağırlığının korunmasında yemeye ilgili tutumlar, temel inançlar ve ebeveyne baplanmanın rolü*. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Landy, S. (2009). *Pathways to competence encouraging healthy social and emotinal development in young children*. United States of America: Brooks Publishing Co.
- Mallinckrodt, B. (2010). The psychotherapy relationship as attachment: Evidence and implications. *Journal of Social and Personal Relationships, 27* (2), 262-270.
- Mançe, Ö. (2006). *The factors making first year university students vulnerable to pathological eating attitudes*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- McLean, S. A., Paxton, S. J., & Wertheim, E. H. (2011). A body image and disordered eating intervention for women in midlife: A randomized controlled trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 79* (6), 751-758.
- McPhiea, S., Skouterisa, H., Fuller-Tyszkiewicz, M., McCabea, M., Ricciardellia, L. A., Milgromb, J., Baurc, L. A., & Dell'Aquilaa, D. (2012). Maternal predictors of preschool child-eating behaviours, food intake and body mass index: A prospective study. *Early Child Development and Care, 182* (8), 999–1014.

- Mercer, J. (2006). *Understanding attachment parenting, child care, and emotional development*. United States of America: Praeger Publishers.
- Merten, B. A., Lewinsohn, P. M., & Hops, H. (1990). Sex differences and adolescent depression. *Journal of Abnormal Psychology, 99* (1), 55-63.
- Mikulincer, M. & Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood. Structure, dynamic, and change*. New York: Guilford Press.
- Moi, T. (2005). *Sex, gender and the body the student edition of what is a woman?* Oxford: Oxford University Press.
- Mülazımoğlu, Ö. (2001). *Social physique anxiety and body image satisfaction levels of female athletes and non athletes*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Nare, S. (1996). Kahramanlık ve toplumsal cinsiyet. Prof. Dr. Necla Arat (Ed.), *Kadın gerçeklikleri* (s. 191-202). İstanbul: Say Yayınları.
- Neumark-Sztainer, D., Levine, M. P., Paxton, S. J., Smolak, L., Piran, N., & Wertheim, E. H. (2006). Prevention of body dissatisfaction and disordered eating: What next? *Eating Disorders, 14*, 265-285.
- Nicoli, M. G. & Liberatore, R. D. R. J. (2011). Binge eating disorder and body image perception among university students. *Eating Behaviors, 12*, 284–288.

- Örsel, S. K. (2001). *Düşünme ihtiyacı ve beden algısına ilişkin özgüven*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Paludi, M.A., & Doyle, J. A. (1998). *Sex and gender: The human experience*. Boston: McGraw-Hill.
- Potur, D. C. (2003). *İlk gebelikte beden imajının algılanma durumunun değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Preester, H. D., & Knockaert, V. (2005). *Body image and body schema interdisciplinary perspectives on the body*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Richardson, S. M., Paxton, S. J., & Thomson, J. S. (2009). Is Body Think an efficacious body image and self-esteem program? A controlled evaluation with adolescents. *Body Image*, 6, 75–82.
- Rider, E. A. (2000). *Our Voices: Psychology of women*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Rugancı, R. N. (2008). *The relationship among attachment style, affect regulation, psychological distress and mental construct of the relational world*. Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Rumsey, N. & Harcourt, D. (2005). *The psychology of appearance*. Berkshire: Open University Press.
- Sandoval, E. L. (2008). *Secure attachment, self-esteem and optimism as predictors of positive body image in women*. PhD thesis, A&M University, Texas, ABD.

- Schwartz, J., P., Grammas, D. L., Sutherland, R. J., Siffert, K. J., & Bush-King, I. (2010). Masculine gender roles and differentiation: Predictors of body image and self-objectification in men. *Psychology of Men & Masculinity*, 11 (3), 208-224.
- Seçgin, F. ve Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *New World Sciences Academy*, 6 (4), 2446-2458.
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N. & Uysal, (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 8 (16), 1-11.
- Sheperis, C. J., Hope, K. J., & Ferraez, A. (2004). Attachment and adult romantic relationships: An interview with M. Carole Pistole. *The Family Journal*, 12, 423-431.
- Simpson, J. A., & Rholes W. S. (1998). *Attachment theory and close relationships*. New York: The Guilford Press.
- Siviş, R. (1999). *Gender-role orientations and perceived parental attitudes of metu preparatory school students*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Siyez, D. M. ve Baş, A. U. (2009). Relationship between anorexic eating attitudes and family structure among universtity students. *Yeni Symposium*, 47 (1), 19-24.
- Slater, A., & Tiggemann, M. (2010). Body image and disordered eating in adolescent girls and boys: A test of objectification theory. *Sex Roles*, 63, 42-49.

- Slevec, J., & Tiggemann, M. (2010). Attitudes toward cosmetic surgery in middle-aged women: Body image, aging, anxiety, and the media. *Psychology of Women Quarterly, 34*, 65–74.
- Solmuş, T. (2008). *Bağlanma ve aşkın iki yüzü*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Solmuş, T. (2010). *Bağlanma, evlilik ve aile psikolojisi Türkiye bağlanma el kitabı*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Sperling, M. B., & Berman, W. H. (1994). *Attachment in adults clinical and developmental perspectives*. London: The Guilford Press.
- Stevenson-Hinde, J. (2007). Attachment theory and John Bowlby: Some reflections. *Attachment & Human Development, 9* (4), 337 – 342.
- Stevenson-Hinde, J., Shouldice, A., & Chicot, R. (2011). Maternal anxiety, behavioral inhibition, and attachment. *Attachment & Human Development, 13* (3), 199-215.
- Stice, E., Rohde, P., Shaw, H., & Marti, C. N. (2013). Efficacy trial of a selective prevention program targeting both eating disorders and obesity among female college students: 1- and 2-year follow-up effects. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 81* (1), 183-189.
- Sümer, N. & Şendağ, M. A. (2009). Orta çocukluk döneminde ebeveynlere bağlanma, benlik algısı ve kaygı. *Türk Psikoloji Dergisi, 24* (63), 86-101.

- Swami, V., Stieger, S., Harris, A. S., Nader, I. W., Pietschnig, J., Voracek, M., & Tov'ee, M. J. (2012). Further investigation of the validity and reliability of the photographic figure rating scale for body image assessment. *Journal of Personality Assessment, 94* (4), 404-409.
- Tarhan, S. (1995). *Lise öğrencilerinin beden imajlarından hoşnut olma düzeylerinin özsaygıları ve akademik başarıları üzerindeki etkisi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tarrant, S. (2002). *When sex become gender*. London: Routledge Taylor & Francis Group.
- Terzi, Ş. & Çankaya, Z. C. (2009). The predictive power of attachment styles on subjective well being and coping with stress of university students. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal, 4* (31), 1-11.
- Tiggemann, M., & Miller, J. (2010). The internet and adolescent girls' weight satisfaction and drive for thinness. *Sex Roles, 63*, 79-90.
- Tiggemann, M., & Polivy, J. (2010). Upward and downward: Social comparison processing of thin idealized media images. *Psychology of Women Quarterly, 34*, 356-364.
- Torun, Y. (2002). *Gender-bias in student-teacher interactions and its effect on reproduction of gender roles in the classroom*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kadın Çalışmaları Bölümü, Ankara, Türkiye.

- Tunç, A. (2007). *Ergenlerin olumsuz beden imgelerine yönelik geliştirilen bilişsel-davranışçı ve değiştirilmiş sanat terapisi programlarının etkililiklerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tylka, T. L. (2011). Refinement of the tripartite influence model for men: Dual body image pathways to body change behaviors. *Body Image*, 8, 199– 207.
- Uras, B. Y. (2004). *Body satisfaction and depression symptoms relationship among university students: the mediating role of self esteem*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, B. (2008). *Baş-boyun kanseri tanısı ile ameliyat olan hastaların ameliyat öncesi ve ameliyat sonrası beden imajı ve benlik saygısı*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İzmir.
- Varlık, E. (2006). *Üniversite öğrencilerinde 'düşünce davranış kaynaşması' ve 'düşünce beden kaynaşması'nın yeme tutumları ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Wilhelm, S. (2006). *Feeling good about the way you look a program for overcoming body image problems*. New York: The Guilford Press.
- Yüksel, Ş. (1995). Cinsellik ideolojisi: Dün ve bugün. Necla Arat (Ed.), *Türkiye'de kadın olgusu* (s.115-130). İstanbul: Say Yayınları.

EKLER

Ek-1

Beden Değerlendirme Ölçeği

Örnek Maddeler

Açıklama: Aşağıda çeşitli beden özellikleri sıralanmıştır. Ölçek, bir vücut özelliğiniz hakkındaki duygularınızı değerlendirmektedir. Her bir beden özelliğinizi ne ölçüde beğendiğinizi, ilgili ifadenin altına 'X' işareti koyarak belirtiniz. Bir beden özelliğinizi çok beğeniyorsanız 'Çok Beğeniyorum' ifadesinin altına, hiç beğenmiyorsanız 'Hiç Beğenmiyorum' ifadesinin altına 'X' işareti koyunuz.

Sorulara vereceğiniz cevapların doğruluğu, araştırmanın sağlıklı sonuçlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmadan elde edilecek veriler gizli tutulacaktır. Siz de kimliğinizi belirleyecek işaretler kullanmayınız.

	Hiç Beğenmiyorum	Pek Beğenmiyorum	Kararsızım	Oldukça Beğeniyorum	Çok Beğeniyorum
Saçlarım					
Yüzümün rengi					
İştahım					
Ellerim					
Vücudumdaki kıl dağılımı					
Burnum					
Fiziksel gücüm					
İdrar – dışkı düzenim					
Kas kuvvetim					
Belim					
Enerji düzeyim					

Ek-2
Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II (YİYE II)
Örnek Maddeler

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyula ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer hali hazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz.

1-----2-----3-----4-----5-----6-----7
Hiç Kararsızım/ Tamamen
katılmıyorum fikrim yok katılıyorum

1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.	1	2	3	4	5	6	7
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılırım.	1	2	3	4	5	6	7

Ek-3
Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ölçeği (TCOÖ)
Örnek Maddeler

Açıklama: Büyürken insanların nasıl davranması, hissetmesi ve etkileşimde bulunması gerektiği konusunda pek çok mesaj alırız. Bu mesajlar farklı şekillerde olabilir: bazılarını duyarız, bazılarını ise sormadan biliriz. **Siz büyürken anne-babanızdan ve arkadaşlarınızdan ne tür mesajlar aldınız?** Aşağıda, toplumda var olan bazı düşünce ve inançlar listelenmiştir. Her mesaj için, anne-babanız ve arkadaşlarınızdan ne kadar duyduğunuzu ya da aldığınızı, aşağıda verilen “Hiç”, “Çok Az”, “Biraz” ya da “Çok” ifadelerinden birine (X) işareti koyarak belirtiniz. Mesajla aynı düşüncede olabilir ya da olmayabilirsiniz; biz sadece o mesajı alıp almadığınızla ilgileniyoruz.

	Hiç	Çok Az	Biraz	Çok
1. Gerçek bir erkek, istediğini elde eder.				
2. Bir kadın, bir erkeğin yapabileceği her şeyi yapabilir.				
3. Duygularını kontrol altında tutmak önemlidir.				
4. Mutlu olmasan bile mutluymuş gibi görünmek, iyi olmanın bir parçasıdır.				
5. Kadınlar en çok bir ilişki yaşarken mutludurlar.				
6. Çocukların bakımına yardımcı olmak, hem kadınlar hem de erkekler için önemlidir.				

Ek-4**GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU****AÇIKLAMA:**

Sevgili öğrenciler,

Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı'nda yüksek lisans tezi olarak yürütülmekte olup, öğrencilerinin beden imajları, bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel ve eşitlikçi algıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için içten ve dürüst cevaplar vermeniz büyük önem taşımaktadır. Forma isminizi yazmanız beklenmemektedir. Burada verdiğiniz yanıtlar gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır.

Yukarıda yapılan açıklama doğrultusunda araştırmaya katılmayı kabul edip etmediğinizi lütfen işaretleyiniz.

() Kabul ediyorum () Kabul etmiyorum

Katkılarınızdan dolayı teşekkürler.

Doç. Dr. Filiz BİLGE ve Nermin ARSLANGİRAY

NOT: Sorularınız ve sonuçlarla ilgili olarak aşağıdaki adrese başvurabilirsiniz.

nerminmuftuoglu@yahoo.com

KİŞİSEL BİLGİ FORMU**1. Cinsiyetiniz nedir?**

() Kadın () Erkek

2. Doğum tarihiniz nedir? (Lütfen yazınız)**3. Bölümünüz nedir? (Lütfen yazınız)****4. Annenizin eğitim durumu nedir?**

() Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlkokul mezunu

() Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite mezunu

5. Babanızın eğitim durumu nedir?

() Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlkokul mezunu

() Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite mezunu

Ek-5

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul İzni

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
ANKARA

Yazı İşleri Müdürlüğü
Sayı : B.30.2.HAC.0.70.00.01/433-2785
Konu :

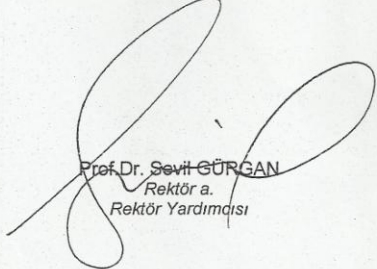
19.08.11

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

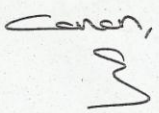
İlgi: 21.07.2011 tarih ve 3893 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Nermin MÜFTÜOĞLU**'nun **Doç.Dr. Filiz BİLGE** danışmanlığında hazırladığı; "**Üniversite Öğrencilerinde Beden İmajının Yordayıcıları Olarak Bağlanma Stilleri ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini**" konulu ve 410.01-2551 başvuru nolu çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 16 Ağustos 2011 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

Prof. Dr. Sevil CÜRGAN
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek: Tutanak

Ek-6

Beden Değerlendirme Puanına Göre Anne Eğitim Durumu İçin Tukey HSD

(I) Anne eğitim düzeyi	(J) Anne eğitim düzeyi	Ortalama fark (I-J)	Standart hata	önemlilik (p)
okuryazar + ilkokul	orta + lise	0.84	2.36	0.93
	niversite+yüksekokul	10,89**	2.75	0.00
orta + lise	okuryazar + ilkokul	-0.84	2.36	0.93
	niversite+yüksekokul	10.04**	2.81	0.00
Üniversite+yüksekokul	okuryazar + ilkokul	-10.89**	2.75	0.00
	orta + lise	-10.04**	2.81	0.00

** p < 0.01